

Bielsk Podlaski
– charakterystyka potencjału i aktywności miasta
w zakresie wspierania przedsiębiorczości

Autor opracowania:

Rafał Mejsak

Zamawiający badanie:

Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego

Departament Rozwoju Regionalnego

ul. Poleska 89

15-874 Białystok

Spis treści

Wprowadzenie	5
1. Charakterystyka społeczno-gospodarczych uwarunkowań rozwoju przedsiębiorczości w Bielsku Podlaskim	8
1.1. Bielsk podlaski – ogólna charakterystyka	8
1.2. Kapitał ludzki i społeczny	9
1.3. Infrastruktura gospodarcza.....	26
1.4. Wnioski	33
2. Prawne uwarunkowania aktywności proprzedsiębiorczej jednostek samorządu terytorialnego.....	36
2.1. Konstytucja RP	36
2.2. Ustawa o samorządzie gminnym	36
2.3. Wnioski	38
3. Instrumenty wspierania przedsiębiorczości i ich wykorzystanie w Bielsku Podlaskim	39
3.1. Przedsiębiorczość w dokumentach strategicznych miasta Bielsk Podlaski	40
3.1.1. Strategia rozwoju miasta Bielsk Podlaski 2011-2020	41
3.1.2. Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych miasta Bielsk Podlaski na lata 2014-2022	45
3.1.3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Bielsk Podlaski.....	47
3.1.4. Wnioski	49
3.2. Identyfikacja niefinansowych instrumentów wspierania przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny oraz ich wykorzystanie w Bielsku Podlaskim.....	49
3.2.1. Inwestycje infrastrukturalne	49
3.2.2. Działania promocyjne	53
3.2.3. Edukacja na rzecz rozwoju przedsiębiorczości	56
3.2.4. Wsparcie przedsiębiorcy i inwestora zagranicznego	57
3.2.5. Instytucje otoczenia biznesu.....	59
3.2.6. Specjalne strefy ekonomiczne	60
3.2.7. Wnioski	62
3.3. Identyfikacja finansowych instrumentów wspierania przedsiębiorczości i ich wykorzystanie w Bielsku Podlaskim.....	64
3.3.1. Źródła dochodów gminy	66
3.3.2. Stawki podatków stanowiących dochód gminy.....	72
3.3.4. Ulgi i zwolnienia w podatkach lokalnych	75
3.3.5. Aktywność miasta Bielsk Podlaski oraz podmiotów zlokalizowanych na jego terenie w obszarze wykorzystania środków Unii Europejskiej.....	76
3.3.6. Wnioski	80

4. Przedsiębiorczość w Bielsku Podlaskim	82
4.1. Podmioty gospodarki narodowej.....	82
4.2. Stopa bezrobocia rejestrowego	99
4.3. Dochody mieszkańców miasta Bielsk Podlaski	100
4.4. Wnioski	101
Podsumowanie	103
Bibliografia	106
Spis rysunków.....	110
Spis tabel.....	110

Wprowadzenie

Jednym z zadań podmiotów administracji publicznej jest szeroko rozumiane oddziaływanie w kierunku wzrostu dobrobytu mieszkańców. Wyzwanie to, choć niezwykle skomplikowane, biorąc pod uwagę ilość czynników decydujących o sukcesie, pozostaje wciąż aktualne, zważywszy na poziom rozwoju gospodarki krajowej. Niesatysfakcjonujący poziom realizacji tego zadania na poziomie krajowym jest wypadkową efektywności w regionach. Wskaźniki zatrudnienia, stopa bezrobocia, wysokość wynagrodzenia zasadniczo różnicują rejony w Polsce.

Analizując czynniki mogące mieć istotny wpływ na osiągnięcie wyznaczonego celu, uwaga badaczy zjawiska koncentruje się na **związku dobrobytu z rozwojem przedsiębiorczości**¹. Stawiając tezę, iż poziom przedsiębiorczości jest silnie skorelowany ze wskaźnikiem jakości życia społeczeństwa, ważną staje się weryfikacja instrumentarium leżącego w rękach władz publicznych, w tym samorządu terytorialnego, do tworzenia klimatu dla aktywności gospodarczej. Wynikiem tej aktywności są decyzje powołujące do życia lub rozwijające przedsięwzięcia gospodarcze, tworzące nowe miejsca pracy, budujące wiedzę i poziom innowacyjności, co w konsekwencji prowadzi do wyższej oceny materialnego poziomu życia.

Celem opracowania jest poszukiwanie odpowiedzi na pytanie o sukces Bielska Podlaskiego wyrażony wyższymi, niż przeciętnie wskaźnikami przedsiębiorczości lokalnej w kontekście dostępnych narzędzi wspierania przedsiębiorczości przez jednostki samorządu terytorialnego.

Teoretyczny model oddziaływania w kierunku rozwoju przedsiębiorczości zakłada kooperację i zaangażowanie dwóch elementów. Pierwszym z nich jest polityka władz lokalnych (działająca na podstawie i w granicach prawa), przejawiająca się m.in. w diagnozie potrzeb rozwojowych i komplementarnym doborze podmiotów ekosystemu, decydujących o sukcesie. Drugim jest aktywna i zaangażowana postawa mieszkańców we wdrożenie przygotowanej długookresowej strategii władz samorządowych. Podział ten wyraźnie zakłada potrzebę konsultacji i wypracowania konsensusu.

Oczywiście sukces, w procesie rozwoju przedsiębiorczości uzależniony jest także od ludności zamieszkującej na danym terenie i reprezentowanego przez nią poziomu kapitału społecznego. Jego kształtowanie zależy od norm oraz promowanego systemu wartości, przy współtworzeniu którego uczestniczą władze lokalne². Poza specyficznymi uwarunkowaniami właściwymi dla poszczególnych jednostek, np. położenie geograficzne, historia miejsca, można wskazać katalog instrumentów, które mogą być wykorzystywane przez jednostki samorządu terytorialnego (JST) do wspierania przedsiębiorczości.

Ważnym czynnikiem wpływającym na rozwój przedsiębiorczości lokalnej jest poziom infrastruktury technicznej dostępnej na tym terenie. Tym samym, istotnym narzędziem wsparcia omawianego procesu są inwestycje mające na celu jak najlepsze oprzyrządowanie terenu do prowadzenia działalności gospodarczej. Adaptacja i rozwój sieci dróg, kanalizacji, sieci energetycznej czy ciepłowniczej pozostaje podstawowym zadaniem gminy, ale jest także potrzebą biznesu. W gestii samorządu leży również powoływanie instytucji typu inkubatory przedsiębiorczości, centra obsługi

¹ Zob. A. Bem, T. Skica, *Rola samorządu terytorialnego w procesach stymulowania przedsiębiorczości*, „Studia Regionalne i Lokalne”, Nr 1(55), 2014.

² Por. K. Leszczewska, *Zasoby kapitału ludzkiego a rozwój przedsiębiorczości w Polsce*, K. Sierocińska, *Kapitał społeczny, Definiowanie, pomiar i typy*, „Studia Ekonomiczne”, Nr 1 (LXVIII), 2011, także, *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2011-2020*, dokument elektroniczny, http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20120112_Strategia_Rozwoju_Kapitalu_Spolecznego_po_uzgodnieniach_miedzyresortowych_%E2%80%93_tekst_glowny_21-12-11.pdf

biznesu czy agencje rozwoju regionalnego, które mają pełnić rolę stymulującą w procesie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej. Ich funkcjonowanie sprowadza się do promocji idei samozatrudnienia i ograniczania ryzyka niepowodzenia podejmowanych przez mieszkańców gminy inicjatyw biznesowych.

Kolejną z możliwości rozwijania przedsiębiorczości na terenie gminy jest tworzenie podmiotom gospodarczym korzystnych warunków finansowych dla podejmowania bądź rozszerzania działalności gospodarczej. Za klasyczną w tym kontekście uważa się praktykę stosowania niższych niż maksymalnie dozwolonych stawek podatków stanowiących dochód gminy, stosowanie ulg i zwolnień podatkowych, stosowanie polityki ograniczonego wzrostu cen na usługi komunalne oraz ustalanie opłat lokalnych³. Poza wymienionymi grupami warto zasygnalizować ponadto rolę instrumentu promocji własnej gminy i przedsiębiorstw zlokalizowanych na jej terenie, programów edukacyjnych budujących postawy przedsiębiorcze a także współpracy samorządu z instytucjami otoczenia biznesu. Charakterystyka oznaczonych instrumentów pozwala na ich klasyfikację w ramach prostego podziału ze względu na kierunek przepływu środków finansowych związanych z ich realizacją. W pracy przyjęto podział instrumentów na te o charakterze niefinansowym oraz finansowym.

Tak szeroko określone spektrum możliwości oddziaływania samorządu powoduje, że jego rola w tym aspekcie jest nie do przecenienia. Przedstawiona typologia wyraźnie pokazuje, że współczesne podejście do rozwoju przedsiębiorczości z perspektywy roli, jaką powinien i może odgrywać samorząd, wykracza poza postulat wytworzenia i utrzymania infrastruktury technicznej. Nawet fakt prowadzenia liberalnej i konkurencyjnej polityki fiskalnej, pozbawiony dodatkowych elementów wsparcia, prawdopodobnie nie przyniesie pożądanego rezultatu. Z perspektywy przedstawionych elementów kształtujących poziom przedsiębiorczości, niezwykle ciekawym zadaniem staje się weryfikacja aktywności miasta Bielsk Podlaski w tych obszarach i wdrażanie dobrych praktyk stymulujących rozwój gospodarczy na jego terenie.

Warto w tym miejscu poczynić pewne zastrzeżenie co do przyjętej w opracowaniu metody poszukiwania cech składających się na ocenę miasta w aktywności pro-przedsiębiorczej. W badaniu, realizowanym głównie metodą *Desk research* oraz indywidualnych wywiadów pogłębionych z przedstawicielami Urzędu Miasta w Bielsku Podlaskim, nie eksplorowano zagadnień związanych z kapitałem społecznym reprezentowanym w mieście. Biorąc pod uwagę fakt, że wzajemnie relacje społeczne oraz zaufanie jednostek stanowią pozaekonomiczne źródło rozwoju gospodarczego, tradycyjnie uwzględniane w ramach badań jakościowych, warto zweryfikować ich poziom w kolejnych badaniach nad bielską społecznością.

Opracowanie składa się zasadniczo z czterech części. W części pierwszej dokonano charakterystyki miasta Bielsk Podlaski ze względu na jego usytuowanie terytorialne, perspektywę ludnościową oraz dostępną infrastrukturę gospodarczą. W tej części autor dokonał syntetycznego omówienia zasadności zakresu charakteryzowanych obszarów, w kontekście ich wpływu na rozwój przedsiębiorczości lokalnej. Szczególnie wybrany do analizy zakres infrastruktury gospodarczej został powiązany z bezpośrednim oddziaływaniem na zdolność do prowadzenia i rozwoju działalności gospodarczej. Część druga zawiera charakterystykę podstaw prawnych działalności pro-przedsiębiorczej jednostek samorządu terytorialnego. W tym miejscu autor przywołał podstawowe akty prawa, na podstawie których można oznaczyć zadania, których realizacja zwiększa

³ M. Flieger, *Ocena gminnych instrumentów wspierania przedsiębiorczości*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, Rok LXXI, zeszyt 1, 2009, s. 153.

prawdopodobieństwo sukcesu na polu rozwoju przedsiębiorczości. Zaprezentowane przepisy prawne, zwłaszcza w zakresie zadań gminy, zostały skomentowane abstrakcyjnymi przykładami możliwego oddziaływania na omawiane zagadnienie. Część trzecia stanowi identyfikację i omówienie występowania instrumentów wspierania przedsiębiorczości o finansowej oraz niefinansowej naturze. Analiza w tej części przebiega w ten sposób, że autor wskazując określony instrument, w oparciu o rozpoznanie literatury przedmiotu, oznacza jego teoretyczną rolę, a następnie weryfikuje wykorzystywanie tego instrumentu na poziomie władz miasta Bielsk Podlaski i dokonuje jego charakterystyki. Na koniec fragmentów omawiających instrumenty w podziale na finansowe i niefinansowe autor tworzy zestawienie zidentyfikowanych w mieście Bielsk Podlaski instrumentów wspierania przedsiębiorczości. Część czwarta stanowi charakterystykę efektów prowadzonej aktywności pro-przedsiębiorczej w mieście Bielsk Podlaski wyrażonej prezentacją poziomu przedsiębiorczości na klasycznych wskaźnikach statystyki krajowej.

1. Charakterystyka społeczno-gospodarczych uwarunkowań rozwoju przedsiębiorczości w Bielsku Podlaskim

Po roku 1989 nastąpiła zmiana sytuacji politycznej, która doprowadziła do poważnych przeobrażeń w polskim systemie prawa. Miało to swoje przełożenie na funkcjonowanie gospodarki, a docelowo doprowadziło do zmiany jej modelu. Zmianie uległa struktura podmiotów gospodarczych, szczególnie model własności, jako konsekwencja powstania wolnego rynku. W następstwie tych zdarzeń miał miejsce dynamiczny rozwój prywatnych podmiotów gospodarczych, szczególnie średnich i małych przedsiębiorstw, przy jednoczesnej restrukturyzacji przedsiębiorstw publicznych. Zmiany te przyniosły ze sobą poważne konsekwencje dla całego kraju, ale także dla lokalnych środowisk i miejscowości.

1.1. Bielsk podlaski – ogólna charakterystyka

Bielsk Podlaski jest miastem powiatowym, położonym w południowej części województwa podlaskiego. Miasto posiada rozwiniętą sieć dróg lokalnych oraz dogodnie połączenie z przejściem granicznym w Połowcach. Przez miasto przebiegają: trasa o znaczeniu krajowym Białystok – Lublin, szlak turystyczny Warszawa – Białowieża oraz szlak turystyczny Kraków – Lublin - Wilno⁴.

Bielsk Podlaski zamieszkują Polacy, Białorusini i Ukraińcy, tworząc bogatą mozaikę wyznaniową i kulturową. Pozostał do czasów obecnych miastem różnorodności, które współistnieją i wzajemnie się uzupełniają. Obecnie Bielsk Podlaski zajmuje powierzchnię 26,88 km² i liczy około 27 tysięcy mieszkańców. Miasto jest jedną z ośmiu jednostek samorządu terytorialnego wchodzącego w skład powiatu bielskiego. Graniczy ze wszystkich stron z gminą wiejską Bielsk Podlaski⁵. Podstawową charakterystykę statystyczną miasta zawiera poniższa tabela.

Tabela 1. Bielsk podlaski na tle powiatu, województwa i kraju – podstawowe dane

Jednostka terytorialna	Powierzchnia w km ²	Liczba mieszkańców 31.12.2014	Gęstość zaludnienia na 1 km ² w 31.12.2014	Zmiana liczby mieszkańców w okresie 2002-2014 na 1000 mieszkańców
POLSKA	312 679	38 478 602	123	6,8
PODLASKIE	20 187	1 191 918	59	-13,3
Powiat bielski	1 385	57 144	41	-71,7
Bielsk Podlaski (1 ⁶)	27	26 249	972	-29,2
Brańsk (1)	32	3 854	119	-0,3
Bielsk Podlaski (2)	431	6 966	16	-94,6
Boćki (2)	232	4 581	20	-118,9
Brańsk (2)	227	6 027	27	-101,1
Orla (2)	160	2 913	18	-213,5
Rudka (2)	70	1 950	28	-140,2
Wyszki (2)	206	4 604	22	-116,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

⁴ Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych miasta Bielsk Podlaski na lata 2014-2022, Urząd Miasta Bielsk Podlaski, 2014.s. 6.

⁵ Tamże.

⁶ (1) oznacza kod terytorialny w tym przypadku gminy miejskiej, zaś (2) gminy wiejskiej, opis szczegółowy zob. *Przewodnik po Banku Danych Lokalnych*, http://stat.gov.pl/bdl/docs/opisy_bdl.pdf s. 8.

Zwraca uwagę położenie miasta w regionie o znacząco mniejszej gęstości zaludnienia, niż w reszcie kraju i w powiecie, w którym ten wskaźnik jest poniżej średniej dla województwa. Jest to też region, w którym liczba mieszkańców sukcesywnie zmniejsza się, przy czym proces ten w Bielsku Podlaskim przebiega znacznie wolniej, niż w pozostałych gminach powiatu (poza Brańskiem), ale szybciej – niż w całym województwie podlaskim.

Bielsk Podlaski jest głównym centrum gospodarczym powiatu, mającym potencjał i perspektywy dalszego rozwoju. Stanowi on przykład środowiska gospodarczego o wyróżniająco dodatnim bilansie zmian. W tym mieście powstała i rozwinęła się grupa dużych przedsiębiorstw, które mają istotny wpływ na ponadprzeciętne w regionie wskaźniki społeczno-gospodarcze, prezentowane w dalszej części niniejszego opracowania, oraz prężnie rozwijająca się grupa dużych przedsiębiorstw. To duży ośrodek przemysłu budowlanego, metalowego, włókienniczego, mleczarskiego, produkcji napojów gazowanych, przetwórstwa rybnego. Wiele bielskich firm prowadzi działalność, która buduje ich silną pozycję na Podlasiu, ale są też takie, które znane są w Europie Zachodniej, Skandynawii, a także w Rosji – Moskwie czy w Sankt Petersburgu. Do największych przedsiębiorstw należą: Danwood, Unibep, Suempol, Arhelan, Nordhus, Energo, Krex.

Wyróżniająca w skali województwa podlaskiego dynamika zmian gospodarczych w Bielsku Podlaskim w okresie ostatnich 20 lat rodzi pytania o jej uwarunkowania. Z punktu widzenia działalności gospodarczej jako całości, bez rozpatrywania jej struktury branżowej, ogólną atrakcyjność lokalizacyjną określonego terenu kształtują przypisane do niego cechy takie jak: kapitał ludzki i infrastruktura techniczna. Są to cechy trudne do zmiany w krótkim czasie. Są one kształtowane przez procesy społeczne i inwestycje w długich okresach, przez co są ważnym uwarunkowaniem decyzji rozwojowych podmiotów gospodarczych.

Pierwsza z tych cech jest charakteryzowana przez ilość i jakość zasobów ludzkich, w każdym przedsiębiorstwie przesądzających o jego potencjale rozwojowym. Kapitał społeczny określonej lokalizacji kreuje zespół cech demograficznych (liczba mieszkańców, wiek, stan zdrowia), ale także splot posiadanych przez poszczególne osoby umiejętności zawodowych, kreatywności, norm zachowań, umiejętności współpracy, wewnętrznej motywacji do pracy oraz funkcjonujące relacje społeczne.

Natomiast infrastrukturę techniczną charakteryzuje dogodność korzystania z różnego rodzaju usług związanych z istnieniem i funkcjonowaniem urządzeń sieciowych w zakresie transportu, energetyki, dostarczania wody, ogrzewania, usuwania ścieków, teletechniki. Warunki korzystania z tych usług wpływają na koszty prowadzenia działalności i jej efektywność.

Wymienione atrybuty lokalizacji nie mają prostej charakterystyki – oczekiwania podmiotów gospodarczych względem nich są zróżnicowane rodzajem i skalą ich działalności, stosowaną technologią, dynamiką rynkowego otoczenia, sytuacją ekonomiczną itd. W odniesieniu do Bielska Podlaskiego jako ośrodka gospodarczego ta charakterystyka zostanie przeprowadzona na podstawie danych zastanych, ze zwróceniem szczególnej uwagi na cechy odbiegające od występujących w innych jednostkach terytorialnych.

1.2. Kapitał ludzki i społeczny

Rozpatrywany na określonym terenie rozwój gospodarczy służy kształtowaniu warunków życia lokalnej społeczności, a jednocześnie jest uwarunkowany jej aktywnością. To ludzie są siłą sprawczą i warunkiem koniecznym dynamiki gospodarczej, powiązanej z umiejętnym wykorzystaniem

dostępnych czynników rozwojowych. Są oni kapitałem rozwojowym, na który można spojrzeć z dwóch punktów widzenia. W ujęciu statycznym, kapitał ten charakteryzowany jest przez tworzący rynek pracy zbiór mieszkańców o określonych cechach jakościowych. W ujęciu dynamicznym, w centrum uwagi są funkcjonujące w danej społeczności relacje międzyludzkie, wpływające na rozwój współpracy, wymianę informacji, kreatywność. Rozwinięciem tych ujęć jest szeroko dyskutowane w literaturze rozróżnienie kapitału ludzkiego i kapitału społecznego.⁷

J. Szaban⁸, przywołując definicje OECD, kapitał ludzki sprowadza do zbioru cech poszczególnych osób – wiedzy, umiejętności, kompetencji – stanowiących na danym terenie zasób do wykorzystania na rzecz określonej aktywności gospodarczej. Samo istnienie tego kapitału nie przesądza jednak o jego wykorzystaniu, które w dużej mierze zależy od relacji międzyludzkich, czyli kapitału społecznego. Kapitał społeczny tworzą bowiem zakorzenione w danej społeczności normy i relacje społeczne, umożliwiające ludziom koordynację ich działań skierowanych na osiągnięcie pożądaných celów. W podobny sposób to rozróżnienie kapitału postrzegają inni autorzy. „Kapitał ludzki tkwi w ludzkich zdolnościach a kapitał społeczny istnieje w strukturach relacji i sieciach społecznych.”⁹ Szerokie badania w tym zakresie zapoczątkowane zostały w latach 70. XX wieku przez socjologów francuskich i amerykańskich.

„Tak jak kapitał fizyczny tworzony jest przez zmianę w materiale w celu formowania narzędzi produkcyjnych, tak kapitał ludzki jest tworzony przez zmiany w osobach przynoszących umiejętności i zdolności ułatwiające pewne zadania.”¹⁰ J. Czapiński zwraca przy tym uwagę, że kapitał ludzki warunkuje awans ekonomiczny jednostek, natomiast kapitał społeczny sprzyja ekonomicznemu wzrostowi wspólnot. Kapitał ludzki (kompetencje) bardziej różnicuje stan zamożności jednostek niż poziom zamożności społeczeństw. Lepiej wykształceni, zdrowsi, bardziej mobilni i przedsiębiorczy od innych, wygrywają ekonomicznie indywidualną rywalizację na rynku pracy. Ale społeczna suma tych zalet nie gwarantuje wygranej zespołowej w rywalizacji międzynarodowej. Bez współpracy poszczególnych jednostek trudno o znaczący efekt makroekonomiczny. Kapitał społeczny wpływa na rozwój gospodarczy wspólnoty, gdyż ułatwia negocjacje, obniża koszty transakcji, skraca proces inwestycyjny (zmniejsza prawdopodobieństwo zaskarżania kolejnych decyzji), zwiększa rzetelność kontrahentów, zmniejsza korupcję, sprzyja długoterminowym inwestycjom i dyfuzji wiedzy, zwiększa solidarność międzygrupową, sprzyja społecznej kontroli działania władz.¹¹ W szczególności może on też wpływać na wzrost zainteresowania podejmowaniem ryzyka, aktywność, przedsiębiorczość.¹² Mechanizm współgrania indywidualnych kompetencji leży w ładzie prawnym i społecznym, w decyzjach władz, kulturze. Potrzeba dodatkowych instrumentów, które wywołają odpowiednie efekty synergii na poziomie społecznym, jak np. polityka naukowa państwa i publiczne nakłady na B+R.¹³

⁷ Por. np. J. Czapiński, Kapitał ludzki i kapitał społeczny a dobrobyt materialny: polski paradoks, „Zarządzanie Publiczne”, nr 4, 2008.

⁸ J. Szaban, Rynek pracy w Polsce i w Unii Europejskiej, Difin, Warszawa 2014, http://cyfrotka.pl/ebooki/Rynek_pracy_w_Polsce_i_w_Unii_Europejskiej-ebook/p0202167i020

⁹ H. Kotarski, *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój województwa podkarpackiego*, s. 21. <https://books.google.pl/books?id=cjaPAAQBAJ&pg=PA102&lpg=PA102&dq=demografia+a+kapita%C5%82+spo%C5%82eczny&source=bl&ots=DsMkzVEMzW&sig=mwCdrQlypZAYn73gT7eNbrBGhka&hl=pl&sa=X&ved=0ahUKewjlrnZnNLJAhVfAxQKHT0hDIYQ6AEIPJAG#v=onepage&q=demografia%20a%20kapita%C5%82%20spo%C5%82eczny&f=false>

¹⁰ Tamże.

¹¹ J. Czapiński, Kapitał ludzki i kapitał społeczny a dobrobyt materialny: polski paradoks, „Zarządzanie Publiczne”, nr 4, 2008.

¹² M. Młokosiewicz, *Kapitał społeczny w gospodarce XXI wieku*, dokument elektroniczny, http://www.mikroekonomia.net/system/publication_files/1057/original/0.pdf?1315294143

¹³ J. Czapiński, Kapitał ludzki i kapitał społeczny a dobrobyt materialny: polski paradoks, „Zarządzanie Publiczne”, nr 4, 2008.

Odrębną sprawą jest możliwość obserwacji i badanie kapitału ludzkiego i społecznego. O złożoności tego problemu pisze m.in. K. Sierocińska, podkreślając, że zwłaszcza w odniesieniu do kapitału społecznego jest ona generowana przez niejednoznaczność definicyjną oraz jego trudną mierzalność.¹⁴ Według J. Czapińskiego¹⁵ kapitał ludzki kumuluje indywidualną konkurencyjność opartą na zasobach intelektualnych, motywacyjnych i symbolicznych (np. prestiż). Jego wskaźnikami mogą więc być: miary wykształcenia, doświadczenia zawodowego, migracji oraz – rzadziej uwzględniane – zdolności (mierzone np. testami inteligencji) i zdrowia fizycznego oraz, całkowicie pomijanego w badaniach, dobrostanu psychicznego. W tym zakresie przynajmniej część tych cech może być opisana przez mierniki ilościowe. Natomiast kapitał społeczny, definiowany przez tego autora jako zespołowa konkurencyjność oparta na wzajemnych relacjach członków grupy, jest trudniej obserwowalna. W badaniach miarami tego kapitału są: zaufanie interpersonalne i dobrowolna przynależność do organizacji społecznych, a rzadziej - miary norm, postaw i zachowań społecznych (np. stosunku do mniejszości czy do demokracji, uczestnictwa w życiu politycznym i publicznym, działań na rzecz dobra wspólnego). Według metodyki Banku Światowego kapitał społeczny to instytucje, społeczne relacje, sieci i normy kształtujące ilość i jakość społecznych interakcji w społeczeństwie.¹⁶

Wymienione wyżej ograniczenia obserwowalności poziomu kapitału ludzkiego i społecznego wskazują, że o ile w zakresie kapitału ludzkiego do jego scharakteryzowania możliwe jest wykorzystanie dostępnych danych statystycznych, to w zakresie kapitału społecznego podstawowym źródłem informacji powinny być bezpośrednie badania społeczne. Są to podstawy wedle których opracowywana jest przez zespół J. Czapińskiego szeroko zakrojona i cykliczna *Diagnoza społeczna*. W opracowaniu dotyczącym Bielska Podlaskiego nie przewidywano prowadzenia badań terenowych w odniesieniu do kapitału społecznego. Podstawowym kierunkiem badań w Bielsku Podlaskim jest kapitał ludzki, tworzony przez tę część zasobów ludzkich, która aktywnie lub potencjalnie uczestniczy w działalności społeczno-gospodarczej ze względu na posiadane kwalifikacje, umiejętności i wiedzę. Uwzględniając ograniczenia w dostępie do danych statystycznych, kapitał ludzki bada się w aspekcie sytuacji ludnościowej, zwracając uwagę na fakt, iż stan i strukturę tego kapitału ludzkiego warunkuje sytuacja ludnościowa w regionie (ruch naturalny, struktura wieku).¹⁷ Uwagę skierowano na zagadnienia, które uznano za istotne dla podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej lub aktywnego w niej uczestniczenia. Są to następujące zagadnienia:

- liczba ludności i jej dynamika
- struktura i dynamika ludności według ekonomicznych grup wieku
- wskaźniki obciążenia demograficznego
- ruch naturalny ludności
- migracje ludności
- wykształcenie ludności
- aktywność zawodowa mieszkańców
- sytuacja ekonomiczna gospodarstw domowych

¹⁴ K. Sierocińska, *Kapitał społeczny. Definiowanie, pomiar i typy*, INE PAN, „Studia Ekonomiczne”, nr 1 (LXVIII), 2011.

¹⁵ J. Czapiński, *Kapitał...*, op. cit.

¹⁶ K. Sierocińska, *Kapitał...*, op. cit.

¹⁷ Por. P. Churski, *Czynniki rozwoju regionalnego i polityka regionalna w Polsce w okresie integracji z Unią Europejską*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2008, s. 67-72.

- dojazdy do pracy

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, w roku 2014 teren miasta Bielsk Podlaski zamieszkiwało 26 249 osób, co stanowi 46% liczby mieszkańców powiatu bielskiego. W okresie ostatnich 20 lat liczba ta zmniejszyła się o 4,36%. To spadek znacznie mniejszy, niż w całym powiecie bielskim (12,54%), ale nieco większy niż w województwie podlaskim (2,45%) i znacznie większy niż w kraju (0,34%).

Tabela 2. Ludność w Bielsku Podlaskim w latach 1995-2014

Rok	Polska	Województwo podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)
1995	38 609 399	1 221 877	65 335	27 445
1996	38 639 341	1 223 133	64 986	27 599
1997	38 659 979	1 223 944	64 466	27 637
1998	38 666 983	1 223 802	63 977	27 594
1999	38 263 303	1 212 269	62 814	27 383
2000	38 253 955	1 210 688	62 320	27 210
2001	38 242 197	1 209 439	61 777	27 119
2002	38 218 531	1 207 704	61 395	27 028
2003	38 190 608	1 205 117	61 158	26 955
2004	38 173 835	1 202 425	60 808	26 894
2005	38 157 055	1 199 689	60 273	26 893
2006	38 125 479	1 196 101	59 764	26 714
2007	38 115 641	1 192 660	59 301	26 577
2008	38 135 876	1 191 470	58 922	26 484
2009	38 167 329	1 189 731	58 463	26 381
2010	38 529 866	1 203 448	58 971	26 728
2011	38 538 447	1 200 982	58 495	26 611
2012	38 533 299	1 198 690	58 057	26 525
2013	38 495 659	1 194 965	57 599	26 336
2014	38 478 602	1 191 918	57 144	26 249
Zmiana 2014/1995	99,7%	97,6%	87,5%	95,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Niekorzystne trendy demograficzne są więc cechą całego regionu, a ich intensywność na terenie Bielska Podlaskiego jest nieco większa, niż średnia dla województwa. Pod tym względem Bielsk Podlaski nie wyróżnia się również w porównaniu z innymi miastami powiatowymi województwa podlaskiego.

Tabela 3. Dynamika liczby ludności w latach 1995-2014 (1995=100)

Jednostka terytorialna	Ogółem
POLSKA	99,7
PODLASKIE	97,6
Augustów (1)	103,3
Bielsk Podlaski (1)	95,6
Grajewo (1)	98,0
Hajnówka (1)	88,5
Kolno (1)	95,1
Mońki - miasto (4)	93,5
Sejny (1)	94,0

Jednostka terytorialna	Ogółem
Siemiatycze (1)	96,7
Sokółka - miasto (4)	93,8
Wysokie Mazowieckie (1)	101,6
Zambrów (1)	94,3
Białystok (1)	106,1
Łomża (1)	99,1
Suwałki (1)	104,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Poza Białymstokiem, Suwałkami, Augustowem i Wysokiem Mazowieckiem, w których liczba ludności wzrosła, wszystkie pozostałe miasta powiatowe odnotowały spadek tej liczby. W sześciu miastach powiatowych spadek liczby ludności jest większy, niż w Bielsku Podlaskim. Wyłączając miasta największe (Białystok, Łomżę, Suwałki), łączna liczba mieszkańców w pozostałych miastach w latach 1995-2014 zmniejszyła się o 4,01% – jest to poziom niewiele odbiegający od wskazania dla Bielska Podlaskiego. Ogólne trendy demograficzne widoczne są również w strukturze ludności według wieku.

Tabela 4. Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem

Rok	W wieku przedprodukcyjnym				W wieku produkcyjnym				W wieku poprodukcyjnym			
	Polska	Woj. podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)	Polska	Woj. podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)	Polska	Woj. podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)
2002	22,7	24,1	22,9	25,1	62,2	59,5	55,3	61,9	15,1	16,3	21,8	12,9
2003	21,9	23,2	22,0	23,7	62,9	60,4	56,0	63,1	15,2	16,4	22,0	13,2
2004	21,2	22,4	21,1	22,5	63,5	61,1	56,8	64,0	15,3	16,5	22,1	13,5
2005	20,6	21,7	20,4	21,5	64,0	61,7	57,4	64,7	15,4	16,6	22,2	13,8
2006	20,1	21,0	19,6	20,4	64,2	62,3	57,9	65,4	15,7	16,8	22,5	14,2
2007	19,6	20,3	18,9	19,6	64,4	62,7	58,4	65,8	16,0	17,0	22,6	14,6
2008	19,3	19,7	18,3	18,8	64,5	63,1	58,9	66,3	16,2	17,2	22,8	14,9
2009	18,9	19,2	17,8	18,1	64,5	63,4	59,2	66,5	16,5	17,4	23,0	15,5
2010	18,8	19,0	17,5	17,4	64,4	63,6	59,8	66,8	16,8	17,4	22,7	15,8
2011	18,5	18,6	17,2	17,0	64,2	63,7	59,9	66,7	17,3	17,7	22,9	16,3
2012	18,3	18,2	16,9	16,8	63,9	63,7	60,0	66,3	17,8	18,1	23,1	16,9
2013	18,2	17,9	16,6	16,5	63,4	63,6	60,1	65,9	18,4	18,5	23,4	17,6
2014	18,0	17,7	16,3	16,4	63,0	63,4	60,1	65,3	19,0	19,0	23,6	18,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

We wszystkich rozpatrywanych jednostkach terytorialnych maleje udział ludności w wieku przedprodukcyjnym, a rośnie – w wieku poprodukcyjnym, przy czym w Bielsku Podlaskim te procesy zachodzą szybciej, niż w województwie i w kraju. Wprawdzie różnice nie są duże, ale w tym zakresie również w zestawieniu z innymi miastami powiatowymi województwa podlaskiego sytuacja Bielska Podlaskiego jest niekorzystna – znajduje się w grupie miast o największym spadku udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym i wzroście udziału ludności w wieku poprodukcyjnym.

Tabela 5. Dynamika liczby ludności według wieku w latach 1995-2014 (1995=100)

Jednostka terytorialna	W wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej)	W wieku produkcyjnym	W wieku poprodukcyjnym
POLSKA	65,22	106,99	137,39
PODLASKIE	59,59	110,30	122,97
Augustów (1)	60,99	113,31	157,44
Bielsk Podlaski (1)	48,60	109,09	167,43
Grajewo (1)	50,82	113,21	177,09
Hajnówka (1)	45,80	95,96	153,34
Kolno (1)	45,20	113,73	177,28
Mońki - miasto (4)	46,17	106,00	178,54
Sejny (1)	55,92	102,27	156,15
Siemiatycze (1)	46,17	113,77	176,76
Sokółka - miasto (4)	49,37	105,55	166,17
Wysokie Mazowieckie (1)	59,09	114,16	173,93
Zambrów (1)	51,35	102,72	198,05
Białystok (1)	66,47	111,65	168,05
Łomża (1)	51,76	112,26	199,35
Suwałki (1)	58,50	118,79	182,79

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W grupie wiekowej do lat 17 w latach 1995-2014 we wszystkich rozpatrywanych jednostkach terytorialnych, liczba ludności radykalnie spada i tylko w czterech miastach powiatowych spadek ten jest wolniejszy, niż w Bielsku Podlaskim. Szybko przybywa natomiast ludności w wieku poprodukcyjnym. Obecnie nie odczuwa się jeszcze problemów z liczebnością ludności w wieku produkcyjnym, nie mniej jednak przy tak utrzymujących się zmianach demograficznych będą one stopniowo narastać. Powyższe trendy kształtują wskaźniki obciążenia demograficznego.

Tabela 6. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym

Jednostka terytorialna	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
POLSKA	60,7	58,9	57,5	56,3	55,7	55,3	55,1	55,0	55,2	55,8	56,6	57,6	58,8
PODLASKIE	68,0	65,7	63,7	62,0	60,6	59,5	58,6	57,8	57,3	57,0	57,0	57,3	57,8
Powiat bielski	80,9	78,7	76,1	74,2	72,6	71,2	69,9	68,9	67,4	66,9	66,6	66,4	66,4
Bielsk Podlaski (1)	61,5	58,4	56,2	54,5	52,9	51,9	50,8	50,5	49,8	49,9	50,9	51,8	53,2
Brańsk (1)	80,5	76,9	74,5	70,8	67,5	63,8	62,4	59,5	57,9	57,7	56,5	56,3	57,3
Bielsk Podlaski (2)	118,6	119,3	118,1	116,6	116,1	113,1	112,5	109,9	103,2	103,2	100,9	99,3	97,5
Boćki (2)	96,3	95,9	93,9	90,6	89,8	87,7	85,4	86,1	84,6	84,9	83,2	81,9	80,1
Brańsk (2)	95,3	94,4	91,9	90,4	88,9	87,6	85,5	82,8	80,2	78,1	75,7	72,5	70,8
Orla (2)	115,9	117,7	115,5	116,5	116,3	119,0	121,3	120,4	115,7	113,9	113,6	113,5	113,9
Rudka (2)	87,1	85,5	78,0	80,8	75,6	74,3	74,6	73,5	74,2	71,4	71,4	71,6	66,4
Wyszki (2)	94,7	92,8	89,3	86,5	87,0	85,0	82,1	81,2	83,2	82,2	79,1	77,6	75,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Tabela 7. Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym

Jednostka terytorialna	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
POLSKA	24,2	24,1	24,1	24,1	24,4	24,8	25,2	25,6	26,0	26,9	27,9	29,0	30,2
PODLASKIE	27,4	27,2	27,1	27,0	27,0	27,1	27,3	27,4	27,4	27,8	28,4	29,1	29,9
Powiat bielski	39,4	39,3	38,9	38,8	38,8	38,7	38,7	38,8	38,0	38,2	38,4	38,9	39,2
Bielsk Podlaski (1)	20,9	20,9	21,0	21,3	21,6	22,1	22,5	23,3	23,7	24,5	25,5	26,8	28,1
Brańsk (1)	30,1	30,3	30,1	29,8	29,7	29,2	29,4	29,0	27,3	27,8	27,8	28,1	28,9
Bielsk Podlaski (2)	84,4	86,3	85,9	85,1	84,7	82,6	82,1	79,9	73,8	73,1	71,9	70,1	68,6
Boćki (2)	55,9	56,1	55,4	54,0	54,3	53,5	52,7	53,6	52,8	53,1	52,5	52,1	51,5
Brańsk (2)	47,3	47,3	46,6	46,5	46,4	46,4	46,0	44,8	43,6	42,7	41,9	41,3	40,8
Orla (2)	87,2	88,8	87,6	89,0	89,0	91,4	92,4	92,4	88,9	87,0	87,9	87,8	87,1
Rudka (2)	36,5	34,3	34,0	36,2	35,4	35,2	36,5	36,7	37,2	36,7	36,7	38,1	36,8
Wyszki (2)	49,5	48,9	48,1	47,5	48,3	48,0	47,2	46,6	47,1	47,0	45,7	45,3	44,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W rozpatrywanym okresie, liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym w Bielsku Podlaskim zmniejszyła się i jest niższa, niż w kraju i województwie. Utrzymujący się trend jest skutkiem równoczesnego zmniejszenia liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym oraz wzrostu obciążenia demograficznego ludnością w wieku poprodukcyjnym. Na rzecz złagodzenia powyższych problemów może oddziaływać liczba zawartych małżeństw.

Tabela 8. Zawarte małżeństwa na 1000 ludności

Rok	Polska	Województwo podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)
2002	5,0	5,0	4,6	4,7
2003	5,1	5,1	5,1	5,2
2004	5,0	5,1	4,3	4,8
2005	5,4	5,4	5,4	5,6
2006	5,9	5,7	5,8	6,3
2007	6,5	6,2	6,2	6,4
2008	6,8	6,6	6,7	6,6
2009	6,6	6,3	6,7	6,6
2010	5,9	5,8	6,0	6,5
2011	5,4	5,2	5,4	6,0
2012	5,3	5,3	5,9	6,1
2013	4,7	4,7	5,1	5,5
2014	4,9	5,1	4,8	5,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W tym zakresie wskaźniki Bielska Podlaskiego są korzystniejsze, niż w powiecie, województwie i kraju. Może to oznaczać, że w grupie ludności w wieku produkcyjnym jest duży odsetek ludzi stosunkowo młodych. Dokładne wyjaśnienie tej kwestii bez dodatkowych badań nie jest możliwe.

Tabela 9. Przyrost naturalny w Bielsku Podlaskim w latach 1995-2014

Rok	Polska	Województwo podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)	Brańsk (1)	Bielsk Podlaski (2)	Boćki (2)	Brańsk (2)	Orla (2)	Rudka (2)	Wyszki (2)
1995	47 025	2 004	-35	103	1	-70	-10	12	-49	-4	-18
1996	42 707	1 685	-83	90	-17	-109	-20	5	-44	9	3
1997	32 434	1 486	-154	46	3	-94	-38	5	-50	-6	-20
1998	20 265	891	-175	59	4	-102	-26	-56	-40	-3	-11
1999	587	-22	-242	5	20	-109	-22	-40	-56	-13	-27
2000	10 320	278	-267	-18	-5	-120	-37	-18	-43	-3	-23
2001	4985	-42	-220	43	-8	-96	-34	-43	-46	-5	-31
2002	-5 721	-175	-235	4	11	-118	-24	-43	-37	-7	-21
2003	-14 158	-943	-189	3	5	-67	-32	-26	-45	-1	-26
2004	-7 391	-1 036	-240	14	0	-90	-46	-30	-66	-2	-20
2005	-3 902	-845	-239	22	-14	-107	-40	-12	-55	2	-35
2006	4 558	-834	-231	19	1	-92	-37	-29	-58	-22	-13
2007	10 647	-546	-242	18	-6	-107	-47	-40	-50	1	-11
2008	35 100	304	-207	43	-5	-85	-49	-18	-46	-6	-41

Rok	Polska	Województwo podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)	Brańsk (1)	Bielsk Podlaski (2)	Boćki (2)	Brańsk (2)	Orla (2)	Rudka (2)	Wyszki (2)
2009	32 649	37	-187	78	-14	-84	-30	-36	-67	-13	-21
2010	34 822	114	-223	71	-6	-118	-43	-39	-59	-10	-19
2011	12 915	-492	-253	20	-6	-79	-37	-44	-62	-9	-36
2012	1 469	-695	-242	26	-30	-82	-46	-18	-51	-8	-33
2013	-17 736	-1 533	-240	21	-8	-114	-36	-27	-58	-5	-13
2014	-1 307	-821	-212	51	-12	-75	-51	-45	-46	-10	-24

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W Bielsku Podlaskim, tylko w roku 2000 nie odnotowano dodatniego przyrostu naturalnego. We wszystkich pozostałych latach obserwowany jest dodatni przyrost – inaczej niż w pozostałych gminach powiatu, w województwie i – mniej jednokierunkowo – w całym kraju. Skala przyrostu jest jednak stosunkowo niewielka (na poziomie 0,1-0,2%), na co wskazuje omawiany wyżej malejący udział ludności w wieku przedprodukcyjnym.

Zaobserwowane tendencje są kierunkowo zbieżne z występującymi w regionie i całym kraju. Wynikają one ze zmieniających się uwarunkowań gospodarczych oraz stylów życia. Zmiana zachowań demograficznych wiąże się z wyższą aktywnością zawodową kobiet, tendencją do zawierania małżeństw w późniejszym wieku, ograniczaniem liczby posiadanych dzieci. Wzrasta również średnia wieku kobiet rodzących dzieci. Istotny wpływ na wzorce płodności wywiera sytuacja gospodarcza. Niepewność pracy, bezrobocie i trudna sytuacja mieszkaniowa nie sprzyjają zakładaniu i powiększaniu rodzin. Zmianie zachowań prokreacyjnych nie sprzyja także brak aktywnej polityki państwa, wspomagającej rodziny z dziećmi, pod kątem zmniejszania kosztów ich utrzymania.

Na liczebność ludności oddziałuje także saldo migracji. Badanie tendencji migracyjnych ludności, obok przyrostu naturalnego, ma istotne znaczenie dla prognozowania liczby ludności. W latach 2003-2014 w Bielsku Podlaskim występowało ujemne saldo migracji. W opinii demografów, z podobnymi zjawiskami boryka się wiele miast w Polsce i stąd tak ważne jest, by politykę tych miast opierać na tworzeniu dobrych warunków dla seniorów i jednocześnie stwarzać zachęty mogące zatrzymać ludzi młodych.

Tabela 10. Saldo migracji na 1000 osób w Bielsku Podlaskim w latach 2003-2014

Rok	Migracje ogółem				Migracje zagraniczne			
	Polska	Województwo podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)	Polska	Województwo podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)
2003	-0,4	-1,6	-3,0	-3,9	-0,4	-0,3	0,1	0,2
2004	-0,2	-1,4	-3,2	-4,1	-0,3	-0,1	0,2	0,0
2005	-0,3	-1,6	-3,6	-4,4	-0,3	-0,1	0,3	0,1
2006	-0,9	-2,4	-3,1	-3,4	-1,0	-0,7	-0,5	-0,6
2007	-0,5	-2,1	-3,3	-4,8	-0,5	-0,3	0,0	-0,2
2008	-0,4	-1,4	-2,1	-3,1	-0,4	-0,2	0,1	-0,1
2009	0,0	-1,4	-3,1	-3,8	0,0	-0,1	-0,1	-0,4
2010	-0,1	-1,3	-2,5	-3,8	-0,1	0,1	-0,3	-0,5
2011	-0,1	-1,6	-3,8	-5,1	-0,1	-0,1	0,1	0,1

Rok	Migracje ogółem				Migracje zagraniczne			
	Polska	Województwo podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)	Polska	Województwo podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)
2012	-0,2	-1,5	-3,8	-6,3	-0,2	-0,1	-0,1	0,1
2013	-0,5	-2,1	-4,1	-6,0	-0,5	-0,4	-0,1	-0,3
2014	-0,4	-1,9	-3,8	-7,0	-0,4	-0,3	-0,2	-0,3
Razem	-4,0	-20,3	-39,4	-55,7	-4,1	-2,4	-0,6	-2,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Z każdego 1000 mieszkańców Bielska Podlaskiego ubywa – z tytułu ruchów migracyjnych – rocznie kilka osób. Łączne saldo ujemne migracji ogółem w latach 2003-2014 w Bielsku Podlaskim jest znacznie wyższe (-55,7 osób), niż w Polsce (-4,0 osoby), województwie podlaskim (-20,3 osób) i powiecie bielskim (-39,4 osób). Ujemne saldo występuje również w pozostałych gminach powiatu bielskiego, z jednym wyjątkiem – w otaczającej miasto gminie wiejskiej Bielsk Podlaski, w której w tym samym okresie łączne saldo migracji było dodatnie – na poziomie 27,5 osób. Można przypuszczać, że ma to związek z ujemną migracją w mieście Bielsk Podlaski. Mieszkańcy miasta budują domy i wyprowadzają się do gminy sąsiadującej z miastem. Dane statystyczne wskazują, że są to migracje głównie krajowe. Saldo migracji zagranicznych w okresie 12 lat wyniosło -2 osoby na każde 1000 mieszkańców.

Tabela poniżej zawiera informacje o sumarycznej zmianie liczby ludności z wszystkich tytułów (ruch naturalny i migracje). Ich podstawą są wyniki spisów powszechnych ludności, które w okresach pomiędzy spisowymi są korygowane o informacje w zakresie urodzeń, zgonów i migracji.

Tabela 11. Zmiana liczby ludności na 1000 mieszkańców w latach 2003-2014

Rok	Polska	Województwo podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)	Brańsk (1)	Bielsk Podlaski (2)	Boćki (2)	Brańsk (2)	Orla (2)	Rudka (2)	Wyszki (2)
2003	-0,7	-2,1	-3,9	-2,7	-0,8	-14,7	0,6	-10,4	-16,7	60,8	-11,7
2004	-0,4	-2,2	-5,7	-2,3	-1,8	-4,4	-8,2	-5,0	-17,4	-25,7	-10,2
2005	-0,4	-2,3	-8,8	0,0	-11,5	-8,8	-17,7	-7,7	-35,5	-44,2	-11,7
2006	-0,8	-3,0	-8,5	-6,7	7,4	-12,4	-8,8	-10,8	-15,7	-21,7	-10,5
2007	-0,3	-2,9	-7,8	-5,1	-1,6	-9,3	-16,0	-11,7	-16,8	-2,8	-7,5
2008	0,5	-1,0	-6,4	-3,5	2,4	-9,0	-11,1	-10,1	-9,3	-16,1	-9,6
2009	0,8	-1,5	-7,8	-3,9	-13,0	-6,3	-12,1	-8,0	-16,9	-24,9	-9,5
2010	9,4	11,4	8,6	13,0	31,2	4,0	4,3	11,0	-13,3	-14,6	-1,9
2011	0,2	-2,1	-8,1	-4,4	-4,6	-7,5	-14,2	-6,7	-24,2	-12,8	-16,0
2012	-0,1	-1,9	-7,5	-3,2	-2,3	-7,6	-15,1	-14,1	-26,5	-9,4	-6,6
2013	-1,0	-3,1	-7,9	-7,1	-2,3	-3,8	-6,5	-13,6	-14,3	-11,6	-11,6
2014	-0,4	-2,6	-7,9	-3,3	-3,4	-14,8	-14,1	-14,0	-6,9	-17,2	-10,1
Razem	6,8	-13,3	-71,7	-29,2	-0,3	-94,6	-118,9	-101,1	-213,5	-140,2	-116,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Liczba mieszkańców Bielska Podlaskiego systematycznie się zmniejsza – w okresie 12 lat ubyło łącznie blisko 30 osób z każdego 1000 mieszkańców miasta. Jest to wskaźnik znacznie gorszy, niż średnio w kraju, gorszy też niż w województwie, ale lepszy, niż w całym powiecie i poszczególnych

gminach (poza Brańskiem). Niewątpliwie ważnym czynnikiem tej zmiany jest niski przyrost naturalny. Ale na to nakłada się również ujemne saldo migracji krajowych i zagranicznych.

Istnieją podstawy, aby przyjąć, że są to wielkości zaniżone. Źródłem informacji o ruchach migracyjnych jest prowadzona w gminach ewidencja ludności. Wiadomo jednak, że wśród wyjeżdżających do pracy w kraju lub za granicę dopełnienie obowiązków meldunkowych nie jest powszechne. Rzeczywista skala ruchów migracyjnych nie jest więc znana, ale są podstawy, aby twierdzić, że ta, wynikająca z informacji statystycznych, jest zaniżona. Nie jest to problem tylko Bielska Podlaskiego.

Źródła statystyczne nie zawierają informacji umożliwiających charakterystykę jakościową kapitału ludzkiego. Pewnym przybliżeniem mogą być dane dotyczące wykształcenia pochodzące z narodowego spisu powszechnego 2011. Nie zostały w nim wyodrębnione dane dla gmin. Informacje statystyczne zatrzymują się na poziomie powiatów, z dalszym podziałem na mieszkańców miast i wsi. W województwie podlaskim w poszczególnych powiatach mieszkańcy miast to głównie lub wyłącznie mieszkańcy miasta powiatowego (siedziby powiatu). Dane NSP 2011 o mieszkańcach miast w poszczególnych powiatach można więc przyjąć jako odnoszące się przede wszystkim do miasta powiatowego. W szczególności w powiecie bielskim w jego stolicy mieszka ponad 87% mieszkańców (pozostałe 13% to mieszkańcy Brańska). Tak ukształtowane dane zawiera poniższa tabela.

Tabela 12. Ludność mieszkająca w miastach w wieku 13 lat i więcej wg poziomu wykształcenia w 2011 r.

Jednostka terytorialna	Ogółem	wyższe	średnie i policealne	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne, podstawowe
POLSKA	100,0	21,4	67,5	18,6	18,9
PODLASKIE	100,0	20,8	65,8	14,7	20,7
Powiat augustowski	100,0	16,4	64,4	16,4	22,6
Powiat białostocki	100,0	15,7	62,4	17,3	22,7
Powiat bielski	100,0	18,9	72,7	15,2	22,8
Powiat grajewski	100,0	12,6	58,4	17,4	25,9
Powiat hajnowski	100,0	17,1	67,3	17,0	25,2
Powiat kolneński	100,0	14,7	57,2	18,3	23,5
Powiat tomżyński	100,0	12,4	56,0	19,6	27,3
Powiat moniecki	100,0	12,1	57,6	14,1	26,3
Powiat sejneński	100,0	16,8	67,6	10,7	26,7
Powiat siemiatycki	100,0	15,8	66,1	17,1	24,9
Powiat sokólski	100,0	15,6	67,8	15,0	24,2
Powiat wysokomazowiecki	100,0	16,5	65,5	17,7	23,0
Powiat zambrowski	100,0	14,6	57,5	18,1	24,5
Powiat m. Białystok	100,0	27,0	68,4	12,6	16,5
Powiat m. Łomża	100,0	19,5	62,1	15,4	20,3
Powiat m. Suwałki	100,0	18,1	65,9	15,0	25,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Mieszkańców Bielska Podlaskiego cechuje relatywnie wysoki poziom wykształcenia. W roku 2011 wyższe wykształcenie miało 18,9% mieszkańców w wieku 13 i więcej lat. Jest to poziom nieco niższy, niż w miastach w kraju i województwa – poziom ten na ogół zawiązują miasta największe. Potwierdza to przykład Białegostoku, z udziałem mieszkańców z wyższym wykształceniem na poziomie

27%. Na tym tle Bielsk Podlaski jest w czołówce – tylko o 0,6 pkt. % niżej, niż Łomża. Wskaźniki miast pozostałych powiatów notują niższe wartości. Mieszkańców Bielska Podlaskiego cechuje wysoka aktywność ekonomiczna, charakteryzowana przez liczbę pracujących na 1000 mieszkańców.¹⁸

Tabela 13. Pracujący na 1000 ludności w gminach powiatu bielskiego

Jednostka terytorialna	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
POLSKA	211	220	226	223	223	224	223	226	230
PODLASKIE	161	172	176	174	174	175	173	176	180
Powiat bielski	139	148	155	150	155	167	176	182	187
Bielsk Podlaski (1)	248	260	266	254	263	272	290	298	305
Brańsk (1)	160	167	204	200	161	182	224	223	234
Bielsk Podlaski (2)	27	27	33	27	29	35	43	47	50
Boćki (2)	29	31	37	32	33	35	37	39	39
Brańsk (2)	34	38	39	42	49	61	34	33	37
Orla (2)	57	54	49	56	75	142	165	174	169
Rudka (2)	87	95	103	138	141	131	106	130	127
Wyszki (2)	35	53	51	50	62	67	61	61	62

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Liczba pracujących na 1000 mieszkańców w Bielsku Podlaskim jest wyższa, niż we wszystkich rozpatrywanych pozostałych jednostkach terytorialnych. Niejednorodność tych jednostek, w szczególności związana z zróżnicowanym udziałem rolnictwa, ogranicza możliwość wyciągania wniosków porównawczych.

Zwraca uwagę, w kolejnych latach, wzrost liczby pracujących w Bielsku Podlaskim – w tempie wyższym, niż w województwie i kraju. Tabela poniżej zestawia dane dla miast powiatowych w województwie podlaskim. W tym przypadku nie występują wskazywane wyżej ograniczenia porównywalności.

Tabela 14. Pracujący na 1000 ludności w miastach powiatowych województwa podlaskiego

Jednostka terytorialna	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
POLSKA	211	220	226	223	223	224	223	226	230
PODLASKIE	161	172	176	174	174	175	173	176	180
Augustów (1)	209	218	215	219	213	221	215	205	222
Bielsk Podlaski (1)	248	260	266	254	263	272	290	298	305
Grajewo (1)	204	225	308	223	215	217	219	225	224
Hajnówka (1)	220	226	223	212	206	206	208	211	232
Kolno (1)	198	212	176	204	199	191	192	192	196
Mońki - miasto (4)	180	189	201	205	205	210	205	214	214
Sejny (1)	196	212	203	223	227	219	221	226	239
Siemiatycze (1)	228	231	220	240	244	252	256	256	257
Sokółka - miasto (4)	261	280	262	262	253	258	254	254	262
Wysokie Mazowieckie (1)	316	338	362	394	383	383	383	370	377
Zambrów (1)	164	162	145	156	162	162	157	165	176
Białystok (1)	259	275	283	282	283	280	277	277	276

¹⁸ Jako pracujących w metodologii GUS rozumie się osoby wykonujące pracę przynoszącą im zarobek lub dochód, bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach, oraz bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

Jednostka terytorialna	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Łomża (1)	201	213	227	214	212	216	214	220	220
Suwałki (1)	233	247	246	261	266	270	261	266	281

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Prezentowane wskaźniki są ściśle powiązane z lokalnym rynkiem pracy. Bielsk Podlaski w tym zestawieniu zajmuje drugie miejsce (po Wysokiem Mazowieckiem), z wyraźną przewagą nad pozostałymi miastami, łącznie z Białymstokiem. Zwykle **pozytywne oceny i zmiany na rynku pracy idą w parze z poprawą klimatu społecznego, wzmacniają poczucie bezpieczeństwa, co może mieć znaczenie dla wzmacniania aktywności i kreatywności mieszkańców.**

Z klimatem społecznym ma związek również sytuacja materialna mieszkańców, w tym zwłaszcza skala ubóstwa. W tym zakresie funkcjonuje środowiskowa pomoc społeczna, udzielana ludności w gospodarstwach domowych w miejscu zamieszkania, za pośrednictwem ośrodka pomocy społecznej. O skali korzystania z tej formy pomocy społecznej informuje poniższa tabela.

Tabela 15. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem w gminach powiatu bielskiego(%)

Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013	2014
POLSKA	9,1	8,7	8,1	8,1	8,3	7,7
PODLASKIE	10,8	10,2	9,9	9,8	10,3	9,6
Powiat bielski	11,7	10,7	10,4	10,2	10,7	10,2
Bielsk Podlaski (1)	8,9	8,5	7,7	7,5	8,1	7,9
Brańsk (1)	11,4	9,6	8,0	7,8	9,0	8,3
Bielsk Podlaski (2)	15,0	12,8	12,4	12,4	12,0	11,8
Boćki (2)	11,8	10,2	10,8	9,5	10,9	10,4
Brańsk (2)	10,0	9,7	9,4	9,9	10,7	11,1
Orla (2)	14,6	12,3	11,0	11,6	11,8	10,8
Rudka (2)	15,4	16,6	17,9	14,6	17,0	15,0
Wyszki (2)	20,5	19,7	21,2	21,9	21,2	19,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Ze środowiskowej pomocy społecznej w Bielsku Podlaskim korzysta w różnych formach ok. 8% mieszkańców - nieco poniżej średniej krajowej (poza 2014 r.) i znacznie poniżej od średniej wojewódzkiej. Porównanie z innymi miastami powiatowymi województwa jest również relatywnie pozytywne, chociaż dystans do najlepszego miasta – Wysokiego Mazowieckiego – jest znaczny.

Tabela 16. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem w miastach powiatowych województwa podlaskiego (%)

Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013	2014
POLSKA	9,1	8,7	8,1	8,1	8,3	7,7
PODLASKIE	10,8	10,2	9,9	9,8	10,3	9,6
Augustów (1)	10,7	9,7	9,4	9,0	9,3	8,3
Bielsk Podlaski (1)	8,9	8,5	7,7	7,5	8,1	7,9
Grajewo (1)	10,7	11,2	10,4	10,1	11,1	10,5
Hajnówka (1)	14,0	13,8	13,1	13,3	12,9	11,8
Kolno (1)	5,8	6,2	6,5	7,9	7,0	7,4
Sejny (1)	11,9	11,1	10,3	10,3	11,2	10,4
Siemiatycze (1)	9,0	8,5	9,1	8,5	9,1	9,2
Wysokie Mazowieckie (1)	2,7	2,5	2,6	2,7	3,2	2,9

Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Zambrów (1)	7,9	7,6	7,5	8,1	8,1	7,6
Białystok (1)	5,7	5,7	5,9	5,3	6,3	5,9
Łomża (1)	5,5	5,6	5,0	6,0	6,4	6,4
Suwałki (1)	9,2	10,8	10,7	10,4	11,1	10,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Pod względem rozwarstwienia dochodowego mieszkańców miast powiatowych, Bielsk Podlaski zajmuje środkowe lokaty. Pozytywnym zjawiskiem jest malejący trend analizowanego wskaźnika. Zbliżoną treść ekonomiczną i społeczną niosą informacje o wypłacanych, na podstawie ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. 2006. nr 139 z późn. zm.), w gminie zasiłkach rodzinnych.

Tabela 17. Korzystający ze świadczeń rodzinnych dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny

Jednostka terytorialna	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
POLSKA	3 410 346	3 002 808	2 722 199	2 507 919	2 285 810	2 125 987	1 968 057
PODLASKIE	124 378	110 825	101 230	93 306	84 925	78 709	73 427
Powiat bielski	5 818	5 133	4 662	4 254	3 823	3 412	3 117
Bielsk Podlaski (1)	2 027	1 685	1 445	1 262	1 106	957	845
Brańsk (1)	502	455	403	353	328	316	298
Bielsk Podlaski (2)	611	552	496	460	396	343	307
Boćki (2)	555	516	496	466	431	385	348
Brańsk (2)	843	765	740	690	651	588	552
Orla (2)	256	237	209	195	164	146	140
Rudka (2)	297	270	252	240	213	188	170
Wyszki (2)	727	653	621	588	534	489	457

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Z zasiłków rodzinnych w roku 2014 w Bielsku Podlaskim korzystało 845 dzieci w wieku do lat 17. To, co zwraca szczególną uwagę, to fakt, iż liczba ta systematycznie zmniejsza się w tempie wyraźnie wyższym, niż w pozostałych jednostkach terytorialnych.

Tabela 18. Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku (%)

Jednostka terytorialna	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
POLSKA	46,0	41,1	37,6	35,1	32,2	30,2	28,3
PODLASKIE	52,1	47,7	44,2	41,8	38,4	36,4	34,6
Powiat bielski	52,7	48,2	45,1	42,2	38,5	35,2	33,0
Bielsk Podlaski (1)	39,9	34,5	31,0	28,0	24,8	21,7	19,6
Brańsk (1)	63,4	59,4	53,3	48,0	45,2	44,3	42,3
Bielsk Podlaski (2)	58,5	53,6	47,5	43,5	38,1	33,4	30,1
Boćki (2)	63,0	61,0	59,8	57,2	53,7	50,2	46,4
Brańsk (2)	60,7	57,5	57,5	55,3	52,9	50,3	50,8
Orla (2)	61,8	57,6	53,7	50,8	43,6	41,4	38,7
Rudka (2)	62,4	59,6	57,8	58,5	53,4	48,6	45,7
Wyszki (2)	75,4	70,2	65,5	64,2	59,5	57,1	54,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Z zasiłków rodzinnych, powiązanych z kryterium niskiego dochodu, korzysta znaczna część dzieci, w niektórych przypadkach – wyraźna większość. Na tym tle Bielsk Podlaski wypada dość dobrze – poniżej 20% wypłacanych zasiłków dla wszystkich dzieci. Jest to znacznie mniej, niż we wszystkich porównywanych w tabeli jednostkach. Wskazuje to na istnienie wciąż znacznego obszaru niskich dochodów, ale także na radykalny postęp w ostatnich latach.

Tabela 19. Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku (%)

Jednostka terytorialna	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
POLSKA	46,0	41,1	37,6	35,1	32,2	30,2	28,3
PODLASKIE	52,1	47,7	44,2	41,8	38,4	36,4	34,6
Augustów (1)	43,7	38,5	36,6	34,3	30,3	29,1	27,3
Bielsk Podlaski (1)	39,9	34,5	31,0	28,0	24,8	21,7	19,6
Grajewo (1)	48,7	45,0	42,4	40,2	37,5	36,4	34,9
Hajnówka (1)	50,2	44,5	40,1	37,1	33,3	31,0	29,2
Kolno (1)	54,4	49,3	46,8	44,4	40,3	39,0	37,8
Mońki - miasto (4)	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Sejny (1)	45,2	42,8	38,1	33,7	30,3	28,6	26,3
Siemiatycze (1)	50,2	45,6	42,1	38,9	35,0	33,1	31,3
Sokółka - miasto (4)	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Wysokie Mazowieckie (1)	32,5	25,1	21,0	18,0	15,5	15,3	15,0
Zambrów (1)	48,2	42,5	38,5	36,8	35,7	35,1	32,5
Białystok (1)	31,9	27,5	24,4	22,2	20,0	19,0	17,8
Łomża (1)	42,9	38,5	36,1	33,3	31,4	30,4	28,5
Suwałki (1)	47,3	41,8	38,4	35,7	31,6	29,9	27,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Bielsk Podlaski wyróżnia się na tle innych miast powiatowych województwa podlaskiego. Tylko Wysokie Mazowieckie i Białystok posiadają relatywnie mniej dzieci uprawnionych do otrzymywania zasiłku rodzinnego. W pozostałych miastach wskaźniki te są znacznie wyższe, niż w Bielsku Podlaskim, a skala tej różnicy jest wyższa, niż na początku analizowanego okresu. Oznacza to, że **obszar niskich dochodów wśród posiadających dzieci mieszkańców Bielska Podlaskiego zmniejsza się w tempie szybszym, niż w porównywanych miastach.**

Ważny dla rozwoju gospodarczego określonego terenu, kapitał ludzki rozpatrywany jest zwykle przez pryzmat lokalnego rynku pracy z uwzględnieniem, iż zasięg przestrzenny tego rynku nie ma jednoznacznie ustalonych granic. Czynnikiem rozmywającym te granice są dojazdy do pracy. Wskazywane zjawisko nie jest przedmiotem systematycznych badań. Informacje o nim zbierane były w czasie narodowego spisu powszechnego ludności w roku 2011. Jako dojeżdżających do pracy rozumie się pracowników najemnych (zatrudnianych), których miejsce pracy znajduje się poza granicami administracyjnymi gminy ich zamieszkania. Udostępnione wyniki badania uwzględniają wyłącznie przepływy powyżej 9 osób.

Dane zawarte w tabeli poniżej pokazują korelację miejsca zamieszkania z miejscem pracy na poziomie gminy.¹⁹ Dane liczbowe wskazują, że miasto Bielsk Podlaski ma znaczny potencjał do przyciągania pracowników spoza gminy. Biorąc pod uwagę dynamiczny rozwój lokalnych

¹⁹ <http://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2011/nsp-2011-wyniki/dojazdy-do-pracy-w-polsce-wyniki-nsp-2011,9,1.html> (dostęp z dn. 03.11.2015).

przedsiębiorstw można założyć, że aktualne wskaźniki ilustrujące zjawisko przyciągania są jeszcze wyższe.

Tabela 20. Przyciąganie pracowników przez miasto Bielsk Podlaski

Liczba osób	Województwo zamieszkania	Powiat zamieszkania	Gmina zamieszkania	Województwo pracy	Powiat pracy	Gmina pracy
12	Podlaskie	Powiat białostocki	Juchnowiec Kościelny	Podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)
39	Podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski	Podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)
20	Podlaskie	Powiat bielski	Brańsk	Podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)
124	Podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski	Podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)
35	Podlaskie	Powiat bielski	Boćki	Podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)
13	Podlaskie	Powiat bielski	Brańsk	Podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)
43	Podlaskie	Powiat bielski	Orla	Podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)
13	Podlaskie	Powiat bielski	Wyszki	Podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)
62	Podlaskie	Powiat hajnowski	Hajnówka	Podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)
12	Podlaskie	Powiat hajnowski	Czeremcha	Podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)
11	Podlaskie	Powiat hajnowski	Dubicze Cerkiewne	Podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)
16	Podlaskie	Powiat hajnowski	Kleszczele - miasto	Podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)
17	Podlaskie	Powiat siemiatycki	Siemiatycze	Podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)
13	Podlaskie	Powiat sokólski	Kuźnica	Podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)
161	Podlaskie	Powiat m. Białystok	Białystok	Podlaskie	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Zestawienie dostarcza danych, z których wynika, że Bielsk Podlaski jest miejscem pracy nie tylko dla ludności z bezpośrednich okolic miasta, ale także tych na co dzień mieszkających nawet ok. 80 km od granic administracyjnych Bielska. Na szczególną uwagę zasługuje duża liczba dojeżdżających do pracy z Białegostoku (161 osób). Z jednej strony jest to sytuacja odwrotna od typowej – dojazdu do pracy do większych miast. Z drugiej zaś strony – to ważny element budowania kapitału ludzkiego także w mniejszych miastach. Przy współczesnych środkach komunikacji odległość ok. 50 km (z Bielska Podlaskiego do Białegostoku) na rynku pracy nie jest już barierą. Dodając do tego dostępne obecnie środki komunikacji audiowizualnej i możliwości pracy zdalnej dla rozwijania działalności gospodarczej lokalny rynek pracy stwarza coraz mniej ograniczeń. I oczywiście – może być odwrotnie: pracownicy mogą czuć się mniej związani z ofertami zatrudnienia tylko w miejscu swego zamieszkania.

1.3. Infrastruktura gospodarcza

Pomiędzy zagospodarowaniem infrastrukturalnym, a rozwojem przedsiębiorczości istnieje wzajemna zależność²⁰. Rozwojowi przedsiębiorczości może towarzyszyć rozwój infrastrukturalny, a lepsze zagospodarowanie infrastrukturalne może warunkować rozwój przedsiębiorczości.²¹ Poniżej zaprezentowano aktualną sytuację odnośnie poziomu infrastruktury gospodarczej w Bielsku Podlaskim w podziale na podstawowe kategorie o istotnym znaczeniu dla prowadzenia i rozwoju działalności gospodarczej.

W oparciu o dokonany przegląd literatury należy stwierdzić, iż występuje kilka bezspornych elementów oddziałujących na zdolność zakładania i rozwoju przedsiębiorstw. Biorąc pod uwagę warunek dostępności, rozumianej jako możliwość dojazdu do miejsca prowadzenia działalności, także pracowników, transportu dóbr nabywanych i wytwarzanych w przedsiębiorstwie, potrzeby spotkań z kontrahentami etc. kluczowym elementem infrastruktury gospodarczej jest sieć komunikacyjna. Służy ona zarówno transportowi osób jak i towarów. Na sieć komunikacyjną składają się elementy transportu drogowego, lotniczego, kolejowego oraz wodnego. Ten ostatni z uwagi na geograficzne usytuowanie Bielska Podlaskiego nie będzie podlegał opisowi w dalszej części opracowania.

Drugim warunkiem prowadzenia aktywności biznesowej jest dostępność mediów związanych ze zwyczajowymi potrzebami funkcjonowania organizacji typu firma/przedsiębiorstwo. W tym obszarze analizie poddano dostępność do sieci wodociągowej (służy do poboru i dostarczania wody o określonych parametrach dla celów produkcyjnych²²), kanalizacyjnej (pozwala na odbiór i przesył ścieków komunalnych i produkcyjnych – odprowadzania ich poza miejsce powstania), ściekowej (pozwala na unieszkodliwianie pobranych ścieków produkcyjnych), ciepłowniczej (dostarcza ciepło na teren budynków produkcyjnych), system gospodarowania odpadami (służy odbiorowi odpadów procesu wytwórczego na poziomie przedsiębiorstw) oraz dostęp do sieci elektrycznej (służy zaopatrzeniu użytkowników - w tym przedsiębiorców - w prąd niezbędny do bieżącej obsługi maszyn i urządzeń).

Tak oznaczony obszar analizy infrastruktury technicznej stanowi niekwestionowane minimum warunków rozwoju przedsiębiorczości. Autor świadomie w tym miejscu nie dokonuje analizy dostępności infrastruktury wspierającej, zwłaszcza o mieszanej postaci instytucjonalno-technicznej. W grupie tej znajdują się instytucje typu parki naukowo technologiczne, inkubatory przedsiębiorczości itp. Ich rola została omówiona w części opracowania charakteryzującej niefinansowe instrumenty wspierania przedsiębiorczości.

²⁰ Zob. F. Kapusta, *Poziom infrastruktury technicznej i społecznej jako indykator i stymulator rozwoju gospodarczego*, <https://www.ur.edu.pl/file/30088/31.pdf>, J. Lira, *Rozwój infrastruktury gospodarczej a wskaźniki przedsiębiorczości na obszarach wiejskich województwa wielkopolskiego w latach 2004-2012*, Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, Roczniki naukowe, tom XVI, zeszyt 6.

²¹ A. Krakowiak-Bal, *Wpływ infrastruktury na rozwój przedsiębiorczości w gminach wiejskich wybranych powiatów województwa małopolskiego*. http://ir.ptir.org/artykuly/pl/95/IR%2895%29_1909_pl.pdf, s.1. (data dostępu 09.11.2015)

²² F. Kapusta, *Poziom...*, op. cit., s. 317.

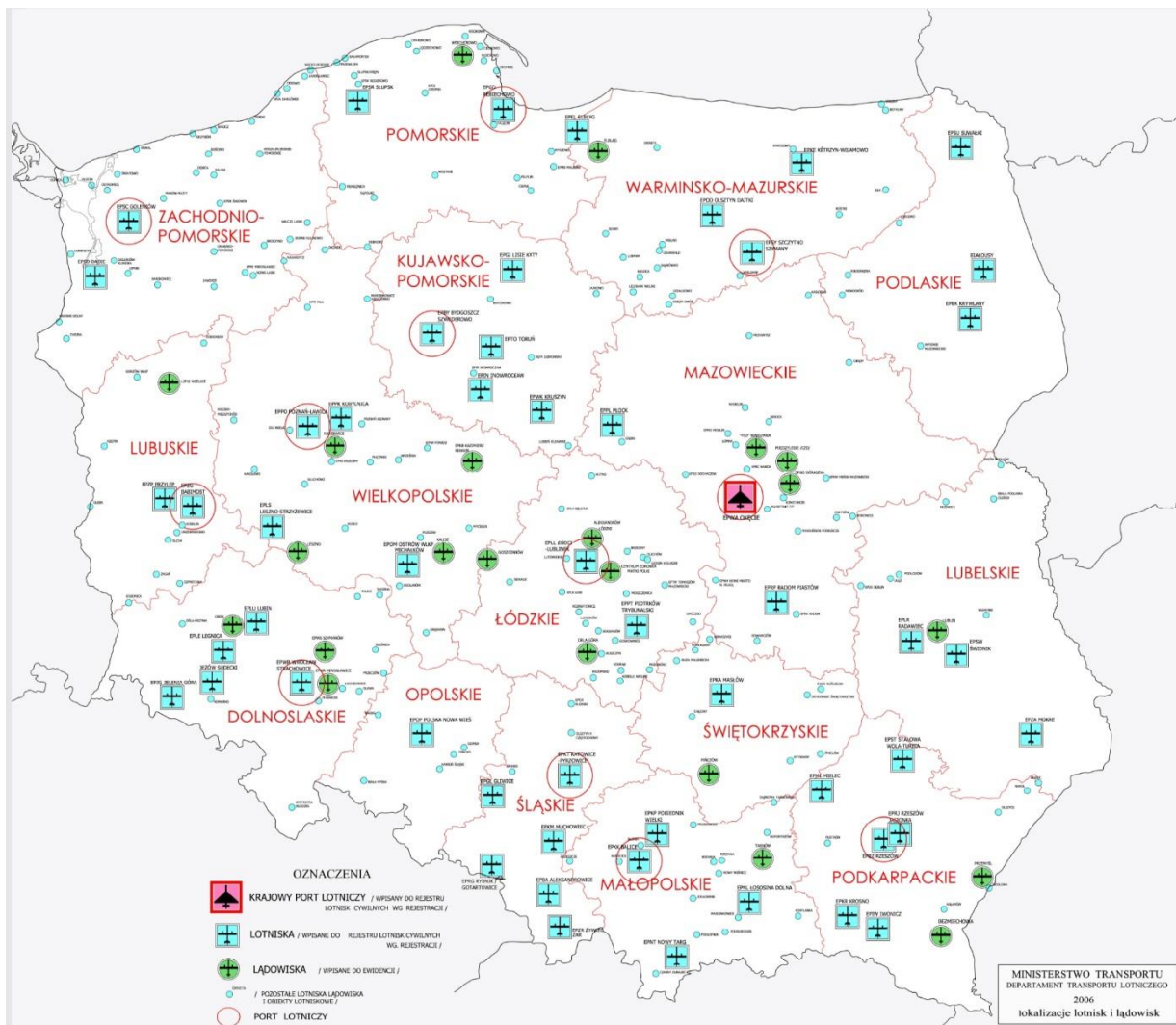
Tabela 21. Długość dróg krajowych w obrębie Bielska Podlaskiego w 2013 roku

Długość DK województwa podlaskiego, jezdnie: prawa i lewa łącznie — 2013 rok							
Nr drogi	Augustów	Białystok	Bielsk Podlaski	Łomża	Zambrów	Suwałki	Suma
8	52,626	44,618	-	-	43,533	45,191	185,968
8g	-	-	-	-	0,490	-	0,49
S8g	-	-	-	-	21,194	-	21,194
S8	-	39,688	-	-	5,330	-	45,018
16	15,215	-	-	-	-	50,567	65,782
19	-	62,469	85,913	-	-	-	148,382
58	-	-	-	5,392	-	-	5,392
61	40,196	-	-	80,51	-	-	120,706
62	-	-	22,02	-	-	-	22,02
63	-	-	-	29,854	41,288	-	71,142
63a	-	-	-	-	8,251	-	8,251
64	-	-	-	47,170	-	-	47,17
65	52,522	67,246	-	-	-	-	119,768
66	-	-	60,725	-	52,928	-	113,653
Suma	160,559	214,021	168,658	162,926	173,014	95,758	974,936

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad.

Scharakteryzowaną sieć infrastruktury drogowej należy uznać za umiarkowanie atrakcyjną w kontekście warunków, jakie tworzy ona dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie m. Bielsk Podlaski. Samorząd bielski, podobnie jak większość samorządów w województwie podlaskim, wciąż ma dużo do zrobienia w kwestii rozbudowy oraz poprawy jakości tej części infrastruktury gospodarczej miasta. Położenie Bielska Podlaskiego w odległości niespełna 50 km od Białegostoku, wraz z aktualnym sposobem skomunikowania, pozwala na wytworzenie symbiozy dwóch ośrodków gospodarczych. W kontekście możliwości komunikowania z pozostałymi centrami gospodarczymi województwa znaczenia nabiera odległość. Miasto Bielsk Podlaski leży 58 km od Wysokiego Mazowieckiego, 79 km od Zambrowa, 106 km od Łomży oraz 165 km od Suwałk.

Rysunek 2. Sieć lotnisk w Polsce

Źródło: http://www.siskom.waw.pl/komunikacja/lotnisko/lotniska_w_polsce.jpg (dostęp z dn. 24.10.2015).

Poza transportem kołowym, motorem rozwoju gospodarczego jest także dostępność do transportu lotniczego. Zgodnie z przywołaną mapą do najbliższego portu lotniczego przedsiębiorców z Bielska Podlaskiego dzieli dystans: 189 km – Mazowiecki Port Lotniczy Warszawa Modlin, 213 km – Port Lotniczy Lublin (Świdnik). Peryferyjne położenie miasta z jednej strony może stanowić czynnik ograniczający zasadność lokalizowania w nim firm, z drugiej dla tych upatrujących szansę w wymianie handlowej ze wschodem, może stanowić atut, bowiem Bielsk Podlaski leży zaledwie 36 km do przejścia granicznego w Połowcach. Przez obszar miasta przebiega również jednotorowa linia kolejowa Białystok-Bielsk Podlaski-Czeremcha-granica państwa. Z uwagi na jej charakter i stan techniczny w chwili obecnej jest ona mało wykorzystywana²³.

Poza infrastrukturą komunikacyjną znaczenie dla rozwoju przedsiębiorczości ma także dostępność sieci wodociągowej. Długość czynnej sieci wodociągowej w mieście Bielsk Podlaski w 2014 roku wyniosła 90,3 km. Dane w okresie porównawczym wskazują, że miasto rozwija ten element infrastruktury technicznej. Trend ten pozostaje zgodny z obserwowaną rozbudową na terenie powiatu

²³ Program ochrony środowiska miasta Bielsk Podlaski na lata 2012-2015 z uwzględnieniem perspektywy na 2016-2019, s. 14.

bielskiego, jak i województwa podlaskiego. Rozwój sieci wyrażony w procentowym przyroście długości sieci wodociągowej na terenie miasta Bielsk Podlaski jest o trzy pkt.% niższy niż w województwie oraz cztery pkt.% wyższy niż na terenie powiatu bielskiego. Miasto zaopatruje w wodę jeden dostawca.

Tabela 22. Sieć wodociągowa w Bielsku Podlaskim

Jednostka terytorialna	Długość czynnej sieci rozdzielczej					
	2010	2011	2012	2013	2014	zmiana (w %)
	km	km	km	km	km	
PODLASKIE	12321,5	12585,7	12810,2	13078	13260	8
Powiat bielski	764,6	764,6	767,3	771,4	772,6	1
Bielsk Podlaski (1)	86,1	86,1	88,7	90,1	90,3	5
Białystok (1)	468,1	475,6	513	528,6	527,4	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie banku danych lokalnych.

Tabela 23. Dostawcy wody w Bielsku Podlaskim

Jednostka terytorialna	Przedsiębiorstwa świadczące usługę (dostarczające wodę)				
	2010	2011	2012	2013	2014
PODLASKIE	106	105	104	105	107
Powiat bielski	9	9	9	9	9
Bielsk Podlaski (1)	2	2	2	1	1
Białystok (1)	2	2	2	2	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Sieć kanalizacyjna, podobnie jak wodociągowa, na terenie miasta ulega modernizacji i rozbudowie. W okresie porównawczym widać znaczną jej rozbudowę: +10,9 km w porównaniu z rokiem 2010. Względem okresu porównawczego nastąpił 14% przyrost czynnej sieci kanalizacyjnej. Wynik ten jest niższy od wyniku na poziomie województwa, powiatu oraz miasta Białystok, ale wynika on z faktu pierwotnie wysokiego pokrycia terenu miasta siecią kanalizacyjną.

Tabela 24. Sieć kanalizacyjna w Bielsku Podlaskim

Jednostka terytorialna	Długość czynnej sieci kanalizacyjnej					
	2010	2011	2012	2013	2014	zmiana (w %)
	km	km	km	km	km	
PODLASKIE	2556,9	2857,7	3047,3	3166,4	3332,2	30
Powiat bielski	160,5	179,5	189,9	201,6	202,6	26
Bielsk Podlaski (1)	75,2	75,2	83,5	85,2	86,1	14
Białystok (1)	353,8	384,2	417,6	427,4	440,8	25

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Zobrazowana danymi statystycznymi rozbudowa sieci kanalizacyjnej nie powoduje wzrostu ilości odprowadzanych ścieków. Dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazują na zmniejszenie wskaźnika. W porównaniu z latami 2011, 2012 oraz 2013 ścieki odprowadzane w Bielsku Podlaskim zostały odnotowane na niższym poziomie.

Tabela 25. Ścieki odprowadzone na terenie Bielska Podlaskiego w latach 2010-2014

Jednostka terytorialna	Ścieki odprowadzone				
	2010	2011	2012	2013	2014
	dam ³	dam ³	dam ³	dam ³	dam ³
PODLASKIE	33548	33381	33326	32465	32275
Powiat bielski	1085	1135	1174	1137	1124
Bielsk Podlaski (1)	902	918	940	910	903
Białystok (1)	13460	13249	13037	12776	12760

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Gospodarka wodno-ściekowa w przemyśle na terenie m. Bielsk Podlaski prowadzona jest w sposób racjonalny. Na terenie miasta funkcjonuje jedna oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna o przepustowości 6000 m³/dobę, zarządzana przez Przedsiębiorstwo Komunalne sp. z o.o.. Poniższe zestawienie ilustruje udział przemysłu w korzystaniu z gospodarki wodno-ściekowej na terenie miasta.

Tabela 26. Stan infrastruktury i eksploatacji sieci komunalnej Bielska Podlaskiego

Infrastruktura/Ludność	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013	2014
Oczyszczalnie komunalne						
z podwyższonym usuwaniem biogenów	szt.	1	1	1	1	1
Ścieki oczyszczane w ciągu roku						
odprowadzone ogółem	dam ³	902,0	918,0	940,0	910,0	903,0
odprowadzane w czasie doby do kanalizacji	dam ³	2	3	2,6	2,5	2,5
oczyszczane łącznie z wodami infiltracyjnymi i ściekami dowożonymi	dam ³	2186	2245	1979	1992	1712
oczyszczane razem	dam ³	902	918	940	910	903
oczyszczane z podwyższonym usuwaniem biogenów	dam ³	902	918	940	910	903
oczyszczane biologicznie i z podwyższonym usuwaniem biogenów w % ścieków ogółem	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ludność korzystająca z oczyszczalni wg lokalizacji						
ogółem	osoba	23362	23637	24091	24416	24469
w miastach	osoba	23362	23637	24091	24416	24469
Ludność korzystająca z oczyszczalni						
ogółem	osoba	23362	23637	24091	24416	24469
z podwyższonym usuwaniem biogenów	osoba	23362	23637	24091	24416	24469
z podwyższonym usuwaniem biogenów w % ludności	%	87,4	88,8	90,8	92,7	93,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Dane szczegółowe z 2014 roku, dotyczące m.in. ścieków odprowadzanych ogółem, wskazują na utrzymanie się wskaźnika z roku 2013. Procentowy udział przemysłu w zużyciu wody ogółem na terenie miasta wskazuje, że stanowi on blisko 60%. Poziom ten z nieznacznymi odchyleniami utrzymuje się od 5 lat.

Tabela 27. Zużycie wody oraz oczyszczalnie ścieków na terenie Bielska Podlaskiego w latach 2010-2014

Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013	2014
ogółem	dam ³	1985,6	2088,5	2158,7	1945,8	1946,2
ogółem w hm ³	hm ³	2,0	2,1	2,2	1,9	1,9
Przemysł	dam ³	1120	1214	1296	1112	1115

Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku	Jednostka miary	2010	2011	2012	2012	2013
eksploatacja sieci wodociągowej	dam ³	865,6	874,5	862,7	833,8	831,2
eksploatacja sieci wodociągowej – gospodarstwa domowe	dam ³	710,2	707,3	694,3	692,9	668,9
udział przemysłu w zużyciu wody ogółem	%	56,4	58,1	60,0	57,1	57,3
zużycie wody na 1 mieszkańca	m ³	74,3	78,5	81,4	73,9	74,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Gospodarowanie odpadami komunalnymi w mieście Bielsk Podlaski realizowane jest przy współudziale składowiska odpadów na terenie wsi Augustowo. Dane dotyczące zebranych w ciągu roku odpadów komunalnych na terenie miasta wskazują na ich nieznaczny spadek w porównaniu do lat ubiegłych.

Tabela 28. Odpady komunalne z obszaru Bielska Podlaskiego w latach 2010-2014

Zmieszane odpady komunalne zebrane w ciągu roku	Jednostka miary	2010	2011	2012	2012	2013
ogółem	t	6934,12	6280,81	6286,80	6211,56	6129,49
ogółem na 1 mieszkańca	kg	259,2	235,7	236,8	234,7	233,3
z gospodarstw domowych	t	4407,38	3767,62	3997,02	3920,36	3912,86
odpady z gospodarstw domowych przypadające na 1 mieszkańca	kg	164,7	141,4	150,6	148,1	148,9
budynki mieszkalne objęte zbieraniem odpadów z gospodarstw domowych	szt.	3400	3317	3535	-	-
jednostki odbierające odpady w badanym roku wg obszaru działalności	szt.	6	6	4	4	4

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Biorąc pod uwagę aktualny poziom eksploatacji sieci wodociągowej w całym rozpatrywanym okresie utrzymuje się on na podobnym poziomie. W okresie porównawczym zauważalny jest nieznaczny jego spadek, który może być konsekwencją wprowadzenia bardziej racjonalnej polityki zużycia w tym zakresie. Dwa ostatnie lata utrzymują podobny wskaźnik udziału przemysłu w zużyciu wody ogółem na poziomie ok. 57%. Z zestawienia widać, że sposób zorganizowania i technicznej obsługi procesów związanych zarówno z dostarczeniem wody jak i odprowadzeniem ścieków pozwala na pokrycie potrzeb tak mieszkańców, jak i przedsiębiorców w mieście.

Tabela 29. Udział przemysłu w gospodarce wodno-ściekowej na obszarze Bielska Podlaskiego

Gospodarka wodno-ściekowa w przemyśle	Jednostka miary	2010	2011	2012	2012	2013
Oczyszczalnie przemysłowe						
mechaniczne	szt.	1	1	1	1	1
biologiczne	szt.	1	1	1	1	1
Przepustowość projektowa oczyszczalni						
mechaniczne	m ³ /dobę	34560	34500	34500	34500	34500
biologiczne	m ³ /dobę	1800	1800	1800	1200	1200
Gospodarowanie wodą w przemyśle w ciągu roku						
zużycie wody na potrzeby przemysłu	dam ³	1120	1214	1296	1112	1115
pobór wód podziemnych	dam ³	1121	1216	1298	1114	1117
Ścieki przemysłowe odprowadzone w ciągu roku						
ścieki odprowadzone ogółem	dam ³	829	921	1064	894	896
ścieki odprowadzone do sieci kanalizacyjnej	dam ³	174	182	188	130	123

Gospodarka wodno-ściekowa w przemyśle	Jednostka miary	2010	2011	2012	2012	2013
ścieki odprowadzone bezpośrednio do wód lub do ziemi	dam ³	655	739	876	764	773
ścieki odprowadzone bezpośrednio do wód lub do ziemi wymagające oczyszczenia	dam ³	655	739	876	764	773
ścieki oczyszczane razem	dam ³	655	739	876	764	773
ścieki oczyszczane mechanicznie	dam ³	429	463	568	490	499
ścieki oczyszczane biologicznie	dam ³	226	276	308	274	274
udział ścieków oczyszczonych w ściekach wymagających oczyszczenia	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Miasto Bielsk Podlaski jest w pełni zelektryfikowane, a aktualne źródło zasilania w pełni pokrywa jego zapotrzebowanie mocy i energii elektrycznej. Aktualnym źródłem zasilania jest stacja transformatorowo-rozdzielcza PRZ 110/15kV.²⁴ Poniższe zestawienie ilustruje rosnące zapotrzebowanie ludności oraz przemysłu funkcjonującego na terenie miasta na energię elektryczną.

Tabela 30. Odbiorcy i zużycie energii elektrycznej w Bielsku Podlaskim

Jednostka terytorialna	Odbiorcy energii elektrycznej na niskim napięciu				Zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
	szt.	szt.	szt.	szt.	MWh	MWh	MWh	MWh
PODLASKIE	270005	272190	273972	276178	473747	470568	463807	463326
Powiat bielski	11378	11455	11438	11483	22250	22255	22191	22323
Bielsk Podlaski (1)	10099	10175	10181	10224	19336	19333	19271	19395
Białystok (1)	117656	118734	119892	121334	185352	184182	182435	181314

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

1.4. Wnioski

Kapitał ludzki jest bazą, ale też siłą sprawczą rozwoju gospodarczego. W związku z tym występuje także sprzężenie zwrotne – rozwój gospodarczy tworzy nowe wyzwania i stymuluje rozwój kapitału ludzkiego. Zależności tych nie można jednak widzieć tylko w granicach administracyjnych wybranej jednostki terytorialnej. Uwarunkowania, ale także oddziaływania procesów gospodarczych i społecznych wykraczają poza te granice. Dotyczy to także Bielska Podlaskiego. Nie zaskakują więc **obserwowane w tym mieście spadki liczby ludności i niekorzystne zmiany struktury demograficznej**. To ważny problem strategiczny, nie tylko Bielska Podlaskiego, którego rozwiązanie wykracza poza granice oddziaływania władz lokalnych. **Na jego zaostrzenie wpływają dodatkowo obserwowane procesy migracyjne**, o których rzeczywistej skali pełnej informacji nie mamy. Czynnikiem łagodzącym są dojazdy do pracy, także z Białegostoku, ale może to oznaczać tylko zmianę miejsca występowania problemu w wyludniającym się regionie.

Dane zastane nie dają szerszych możliwości charakterystyki cech jakościowych kapitału ludzkiego. Na podstawie danych narodowego spisu powszechnego z r. 2011 można stwierdzić, że **mieszkańcy Bielska Podlaskiego mają relatywnie wysokie wykształcenie i wykazują wyższą aktywność ekonomiczną (więcej pracujących na 1000 ludności)**. To pozytywy. W tym mieście

²⁴ Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Bielsk Podlaski, dokument elektroniczny, http://www2.bielsk-podlaski.pl/dokumenty/pdf/LPR_Bielsk_Podlaski.pdf, dokument elektroniczny, s.112, (dostęp z dn. 10.10.2015 r.).

występuje również problem rozwarstwienia dochodowego mieszkańców, przekładający się na potrzebę udzielania części mieszkańcom świadczeń z pomocy społecznej i wypłacania zasiłków rodzinnych.

Brak w opracowaniu rozwiniętej informacji o kapitale społecznym Bielska Podlaskiego nie oznacza niedostrzegania jego istotności. Jak wskazano wyżej, **obserwacja kapitału społecznego wymaga rozwiniętych bezpośrednich badań terenowych**. Dostępne dane statystyczne nie są w tym zakresie wystarczające, zwłaszcza przy próbie zejścia na szczebel gminny, na którym zakres tych informacji jest radykalnie zmniejszony.²⁵ Ze wskazanych wyżej przez J. Czapińskiego komponentów kapitału społecznego możliwe jest przedstawienie informacji np. o frekwencji w wyborach samorządowych, ale na tak zawężonej podstawie trudno formułować syntetyczne wnioski, zwłaszcza w odniesieniu do znajdującego się w centrum uwagi niniejszego opracowania zagadnienia przedsiębiorczości. W Bielsku Podlaskim zarejestrowanych jest (wg REGON) 5 fundacji oraz 49 stowarzyszeń i organizacji społecznych, zorientowanych przede wszystkim na sfery ochrony zdrowia, przeciwdziałania uzależnieniom i zapobiegania patologiom społecznym, kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego, wspieranie kultury fizycznej i sportu. To ważne obszary aktywności, służące tworzeniu społeczeństwa obywatelskiego. Z punktu widzenia tematyki niniejszego opracowania zwraca uwagę brak organizacji o orientacji pro-przedsiębiorczej, typu izby gospodarcze, stowarzyszenia lub kluby przedsiębiorców.²⁶ Ponadto – kluczowe znaczenie ma nie tyle zarejestrowanie tych podmiotów, co rzeczywiste przejawy ich aktywności. Dotyczy to także licznych w mieście imprez kulturalnych i sportowych. Identyfikację stanu i roli kapitału społecznego w Bielsku Podlaskim należy więc postrzegać jako ważne odrębne zadanie badawcze.

Programując te badania należy mieć na uwadze obserwacje J. Czapińskiego: rozwój Polski wciąż oparty jest w głównej mierze na kapitale ludzkim (dzięki inwestowaniu w kapitał ludzki ekonomicznie awansują Polacy, a PKB Polski i budżet centralny jest prostą pochodną indywidualnej zaradności obywateli i firm, a nie efektywnych inwestycji grupowych w dobro wspólne). Rola kapitału społecznego wciąż jeszcze nie jest pierwszoplanowa. Od początku transformacji systemowej PKB na osobę wzrósł w Polsce ponad dwukrotnie, a poziom kapitału społecznego w ogóle się nie podniósł. Możliwe jest też, że sam mechanizm wzrostu gospodarczego w Polsce utrudnia rozwój kapitału społecznego.²⁷ Z badania *Diagnoza społeczna 2015* wynika, podobnie jak w latach poprzednich, że istnieje istotny związek między kapitałem społecznym a zamożnością polskich podregionów. Przeciętny poziom kapitału społecznego mieszkańców 66 podregionów wyjaśnia 37 proc. różnicowania PKB. W podregionie o najwyższym poziomie kapitału społecznego (w Poznaniu) jest też najwyższy, po Warszawie, PKB na mieszkańca. Stwierdzono równocześnie, że kapitał społeczny lepiej wyjaśnia różnice w zamożności regionów wyżej, niż niżej rozwiniętych. Przyjmując za poziom kryterialny wysokość PKB na mieszkańca: 30 tys. PLN możemy stwierdzić, że kapitał społeczny w regionach powyżej tego kryterium wyjaśnia 55 proc. różnic w PKB, a w regionach poniżej tej granicy jest predyktorem nieistotnym statystycznie.

²⁵ Np. badania tematyczne potencjału trzeciego sektora i jego roli w tworzeniu kapitału społecznego są prowadzone tylko do poziomu województw, zob. *Trzeci sektor w Polsce. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, samorząd zawodowy i gospodarczy oraz organizacje pracodawców w 2012 r.*, GUS, Warszawa 2014.

²⁶ Od r. 2002 w KRS jest zarejestrowane Stowarzyszenie Przedsiębiorców Bielska Podlaskiego, ale jego aktywność na terenie miasta nie jest widoczna.

²⁷ J. Czapiński, *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a dobrobyt materialny: polski paradoks*, „Zarządzanie Publiczne”, nr 4, 2008.

A właśnie w tej ostatniej grupie znajdują się podregiony województwa podlaskiego – z niskim poziomem obu tych kategorii.²⁸

Dostrzegając niedostatek kapitału społecznego w Polsce należy też odnotować, że z punktu widzenia rozwoju gospodarczego, rola kapitału społecznego może być nie tylko pozytywna, ale też negatywna. Wysoki poziom kapitału społecznego może stworzyć barierę rozwojową np. poprzez wytworzenie w danej społeczności norm lub wartości związanych z brakiem dążenia do rozwoju, albo koncentrowaniem się na działalności przynoszącej tylko szybki, krótkotrwały efekt.²⁹ Ponadto relacje nie są tylko jednokierunkowe – kapitał społeczny ma znaczenie dla rozwoju gospodarczego, ale też rozwój gospodarczy współkształtuje kapitał społeczny. W tym zakresie nie ma więc prostych i jednoznacznych zależności.

Przywołane dane statystyczne, dotyczące **infrastruktury gospodarczej** na terenie miasta Bielsk Podlaski, wskazują, że jest ono przygotowane na obsługę podmiotów prowadzących działalność gospodarczą **na satysfakcjonującym poziomie**. Biorąc pod uwagę **walor komunikacyjny**, miasta Bielsk Podlaski **ma raczej umiarkowanie pozytywny wymiar w świetle potrzeb prowadzenia i rozwoju działalności gospodarczej**. Warto jednak zauważyć, że współcześnie praktykowane metody komunikacji biznesowej, mogą ograniczać znaczenie tego elementu. Co prawda dla samej działalności operacyjnej rola tego czynnika znacznie wzrasta, ale sukcesy bielskich firm eksportowych informują, że są one w stanie z powodzeniem funkcjonować w ramach aktualnej bazy technicznej. Poza elementem twardej infrastruktury drogowej **samorząd modernizuje i rozwija pozostałą infrastrukturę techniczną**. Naturalnie najnowszym osiągnięciem samorządu w zakresie przygotowania infrastruktury gospodarczej, w ramach prowadzonej polityki inwestycyjnej, uprawdopodobniającej nowe inwestycje w mieście, jest powołanie podstrefy Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej³⁰.

²⁸ J. Czapiński, T. Panek (red.), *Diagnoza społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków*, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2015, s. 341-343.

²⁹ K. Sierocińska, *Kapitał społeczny. Definiowanie, pomiar i typy*, INE PAN, „Studia Ekonomiczne”, nr 1 (LXVIII), 2011.

³⁰ Szerzej na temat Podstrefy Specjalnej Suwalskiej Strefy Ekonomicznej w Bielsku Podlaskim 2.3.6 opracowania.

2. Prawne uwarunkowania aktywności pro-przedsiębiorczej jednostek samorządu terytorialnego

Formułowanie postulatów, a niekiedy żądań, w zakresie oddziaływania samorządu lokalnego na pobudzenie i rozwój przedsiębiorczości powinno być poddane obiektywnej ocenie prawnych możliwości aktywności w tym kierunku. Problem podstawowy polega na tym, że rozwój przedsiębiorczości jako taki nie został zdefiniowany w jednym akcie prawnym. Identyfikacja zadań samorządu w tym zakresie odbywa się w wielu źródłach prawa, które łącznie tworzą obraz tego, na jakich zasadach może on działać. Poniżej zaprezentowano umocowanie aktywności pro-przedsiębiorczej w ramach ustawy zasadniczej oraz ustawy o samorządzie gminnym. Kwestie odnoszące się do działań samorządu w sferze podatkowej opisano w części identyfikującej finansowe instrumenty wsparcia przedsiębiorczości.

2.1. Konstytucja RP

Jednym z przepisów konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku³¹, orientującym działalność samorządów na przedsiębiorczość lokalną, jest art. 65 ust. 5. Zgodnie z jego dyspozycją władze publiczne prowadzą politykę zmierzającą do pełnego, produktywnego zatrudnienia poprzez realizowanie programów zwalczania bezrobocia, [...]. Ten ogólny zapis, wyraża, nie wprost, postulat zaangażowania władz w projektowanie rozwiązań zmierzających do oddziaływania na strukturę rynku pracy. Delegacja legalna płynie także z art. 163 ustawy zasadniczej, który stanowi, że samorząd terytorialny wykonuje niezastrzeżone zadania publiczne, wśród których te służące zaspokajaniu potrzeb wspólnoty samorządowej. Mając na uwadze potrzebę ogółu mieszkańców, jaką jest dostęp do pracy, samorząd ma nie tylko prawo, ale także powinność podejmowania aktywnych działań w tym zakresie. Postulowany kierunek aktywności samorządów został wsparty istotnym narzędziem operacyjnym. Ustawa zasadnicza przyznaje organom samorządu terytorialnego (art. 94) pewną swobodę w materii tworzenia aktów prawa miejscowego obowiązującego na obszarze ich działania. Oznacza to, że **JST może kształtować politykę w zakresie rozwoju przedsiębiorczości także w ramach narzędzi legislatury lokalnej.**

2.2. Ustawa o samorządzie gminnym

Aktem prawnym bezpośrednio regulującym funkcjonowanie samorządu terytorialnego jest Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku *o samorządzie gminnym*³². Zgodnie z ustawą (art.6 ust.1) do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów. Stosując szeroki kontekst interpretacyjny zadań samorządu, poniżej zaprezentowano te o istotnym znaczeniu dla rozwoju przedsiębiorczości. Uzasadnieniem dokonanego wyboru są przykładowe obszary oddziaływania na omawianą kwestię problemową.

Tabela 31. Potencjalny wpływ realizacji zadań własnych samorządu terytorialnego na poziom przedsiębiorczości

Zadanie własne gminy o znaczeniu dla rozwoju przedsiębiorczości	Potencjalny wpływ realizacji zadania na rozwój przedsiębiorczości
utrzymanie ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody	tworzenie warunków do prowadzenia działalności gospodarczej np. poprzez zapewnienie dostępu do lokali

³¹ Dz.U.1997 nr 78, poz.483.

³² Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku *o samorządzie gminnym*, Dz. U. 1990 nr16, poz. 95 (z późn. zm.).

Zadanie własne gminy o znaczeniu dla rozwoju przedsiębiorczości	Potencjalny wpływ realizacji zadania na rozwój przedsiębiorczości
oraz gospodarki wodnej; gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego	komunalnych dedykowanych działalności gospodarczej oraz zapewnieniu elementów tworzących sieć niezbędnej komunikacji
utrzymanie wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz	dostarczenie niezbędnych do prowadzenia działalności mediów
działalność w zakresie telekomunikacji	zabezpieczanie infrastruktury niezbędnej do realizowania kontaktów biznesowych
lokalny transport zbiorowy	dojazd pracowników do miejsca pracy
gminnego budownictwo mieszkaniowe	pobudzenie aktywności firm sektora budowlanego i mu pochodnych
edukacja publiczna	rozwijanie postaw przedsiębiorczych, budowanie kompetencji do prowadzenia własnej działalności gospodarczej, dopasowanie edukacji do potrzeb rynku pracy
prowadzenie targowisk i hal targowych	miejsca bezpośredniego prowadzenia działalności gospodarczej.
promocja gminy	przyciąganie inwestorów zewnętrznych w tym zagranicznych, budowanie dobrego wizerunku miejsca aktywności gospodarczej,
współpraca i działalność na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536, z późn. zm.	dywersyfikacja zadań edukacyjnych i promocyjnych gminy w obszarze edukacji pro-przedsiębiorczej za pośrednictwem organizacji uznających rozwój przedsiębiorczości za bezpośredni lub pośredni cel statutowy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy o samorządzie gminnym.

Zaprezentowane zestawienie zadań własnych gminy wraz z przykładami oddziaływania ich realizacji na rozwój przedsiębiorczości pokazuje, że samorząd odgrywa niezwykle dużą rolę w tym procesie. Poniższe omówienie, zwłaszcza niefinansowych instrumentów wsparcia, zilustruje aktywność bielskiego ratusza w prezentowanych powyżej obszarach. Warto zwrócić uwagę, iż *Ustawa o samorządzie gminnym* formułując zakres zadań, definiuje ich cel bądź przedmiotowo wskazuje zakres. Brakuje w niej jednak wyraźnych wytycznych co do sposobu ich osiągnięcia. Stąd też o sukcesie samorządu, także na polu przedsiębiorczości lokalnej, decyduje indywidualna determinacja i pomysł na realizację wskazanych zadań.

Tabela 32. Zadania rady gminy w zakresie oddziaływania na przedsiębiorczość na podstawie art. 18 ust.2 ustawy o samorządzie gminnym vs potencjalny wpływ na rozwój przedsiębiorczości

Zadanie gminy o znaczeniu dla rozwoju przedsiębiorczości	Potencjalny wpływ realizacji zadania na rozwój przedsiębiorczości
uchwalanie budżetu gminy, rozpatrywanie sprawozdania z wykonania budżetu oraz podejmowanie uchwały w sprawie udzielenia lub nieudzielenia absolutorium z tego tytułu	określenie podziału środków finansowych w tym przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości
uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	tworzenie warunków do rozwoju działalności gospodarczej w ramach lokalnych planów rozwojowych
ustalanie zakresu działania jednostek pomocniczych, zasad przekazywania im składników mienia do korzystania oraz zasad przekazywania środków budżetowych na realizację zadań przez te jednostki	tworzenie warunków i zasad realizacji zadań z udziałem przedsiębiorców, w tym lokalnych
podejmowanie uchwał w sprawach podatków i opłat w granicach określonych w odrębnych ustawach	tworzenie warunków do prowadzenia działalności gospodarczej

Zadanie gminy o znaczeniu dla rozwoju przedsiębiorczości	Potencjalny wpływ realizacji zadania na rozwój przedsiębiorczości
podejmowanie uchwał w sprawach majątkowych gminy, przekraczających zakres zwykłego zarządu, dotyczących: zasad nabywania, zbywania i obciążania nieruchomości oraz ich wydzierżawiania lub wynajmowania na czas oznaczony dłuższy niż 3 lata lub na czas nieoznaczony	tworzenia możliwości rozwojowych dla przedsiębiorców
zaciągania długoterminowych pożyczek i kredytów	określanie warunków i granic inwestycji gminy m.in. w infrastrukturę techniczną na rzecz rozwoju przedsiębiorczości
zobowiązań w zakresie podejmowania inwestycji i remontów o wartości przekraczającej granicę ustaloną corocznie przez radę gminy	tworzenie rynku zamówień publicznych
tworzenia i przystępowania do spółek i spółdzielni oraz rozwiązywania i występowania z nich	tworzenie/likwidacja miejsc pracy
tworzenia, likwidacji i reorganizacji przedsiębiorstw, zakładów i innych gminnych jednostek organizacyjnych oraz wyposażania ich w majątek	tworzenie/likwidacja miejsc pracy
ustalania maksymalnej wysokości pożyczek i poręczeń udzielanych przez wójta w roku budżetowym	finansowanie rozwoju przedsiębiorstw
podejmowanie uchwał w sprawach współdziałania z innymi gminami oraz wydzielanie na ten cel odpowiedniego majątku	tworzenie dodatkowych możliwości współpracy
podejmowanie uchwał w sprawach współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw oraz przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych	tworzenie dodatkowych możliwości współpracy
podejmowanie uchwał w sprawie zasad udzielania stypendiów dla uczniów i studentów	promocja programów edukacji o przedsiębiorczości

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy o samorządzie gminnym.

Powyższe zestawienie prezentuje kompetencje organów gminy do decydowania o zasadach i warunkach jej funkcjonowania, głównie w wymiarze finansowym. Warto zwrócić uwagę, że zestawienie to określa nie tylko przykładowy wpływ kompetencji rady gminy na warunki funkcjonowania przedsiębiorstw, ale także na ich tworzenie na terenie gminy. Przywołany katalog zadań w całej rozciągłości oddziałuje na gospodarczy obraz JST.

2.3. Wnioski

Przywołane powyżej przepisy prawa jednoznacznie wskazują na **szczególne umocowanie władz lokalnych w zakresie oddziaływania na sferę przedsiębiorczości**. Przedstawione instrumenty pozwalają na wypracowanie systemu, z którego mogą korzystać lokalni przedsiębiorcy. Ich umiejętne stosowanie zasadniczo może podnosić poziom konkurencyjności poszczególnych ośrodków względem pozostałych. Przytoczone przykłady sposobów oddziaływania samorządu na rozwój przedsiębiorczości dowodzą, że **rzetelna realizacja zadań własnych gminy na wysokim poziomie stanowi solidny fundament aktywności pro-przedsiębiorczej**. Można zakładać, że ustawodawca tworząc ten katalog umyślnie sformułował go w sposób umożliwiający jego kreatywne zaadoptowanie do potrzeb gminy, znajdujących odzwierciedlenie w lokalnej polityce rozwojowej. W zasadzie przywołane przykłady dowodzą, że **gmina** względem zagadnienia przedsiębiorczości **może pełnić rolę kreacyjną** w ramach tworzenia warunków wstępnych do rozwoju działalności gospodarczej na swoim terenie, **rolę stymulacyjną** poprzez oznaczenie kierunków rozwoju i jego realizacji wespół z lokalnym biznesem czy też **rolę wspierającą** poprzez wykorzystanie narzędzi promocji.

3. Instrumenty wspierania przedsiębiorczości i ich wykorzystanie w Bielsku Podlaskim

Odnosząc się do możliwości wspierania rozwoju przedsiębiorczości na terenie miasta przez samorząd lokalny trzeba dokonać ogólnego zastrzeżenia co do warunków brzegowych tej aktywności. Należy podkreślić, że na ostateczne formy stymulowania oddziałuje obowiązujący system prawa, którego elementy zostały zaprezentowane w części drugiej opracowania. Samorząd miasta działa na podstawie i w granicach aktualnego prawa. Z jednej strony warunki prawne tworzą katalog dyspozycji o charakterze pozytywnym tj. zobowiązują samorząd do określonego zachowania (zespół zadań własnych gminy). Z drugiej strony – samorząd, w granicach tego samego prawa, ma nieskończone możliwości autorskiego działania ukierunkowanego na rozwój przedsiębiorczości.

W aktualnym dyskursie naukowym odnośnie tego tematu podejmuje się próbę klasyfikacji (podziału) instrumentów wsparcia rozwoju przedsiębiorczości pozostających w dyspozycji gospodarza jednostki samorządu terytorialnego. W oparciu o przegląd literatury³³, w niniejszym opracowaniu dokonano charakterystyki działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości zawartych w dokumentach strategicznych miasta Bielsk Podlaski, a także podziału instrumentów wsparcia według kryterium finansowego z uwzględnieniem kierunku przepływów strumieni finansowych. Przyjęta systematyka wyodrębnia narzędzia o charakterze niefinansowym oraz o charakterze finansowym. Poniższa analiza polegać będzie na:

1. weryfikacji wykorzystania niefinansowych instrumentów wspierania przedsiębiorczości w mieście Bielsk Podlaski, obejmujących następujący ich katalog:

- inwestycje drogowe
- inwestycje wodno-kanalizacyjne
- inwestycje w sieć elektryczną
- promocja miasta
- współpraca międzynarodowa
- wyspecjalizowana jednostka promocji przedsiębiorczości
- programy wsparcia lokalnych przedsiębiorstw
- konsultacje z lokalnym środowiskiem biznesowym
- zakup usług od lokalnych dostawców
- bazy danych zawierające oferty inwestycyjne
- edukacja pro-przedsiębiorcza
- inkubator przedsiębiorczości
- specjalna strefa ekonomiczna
- uzbrojenie terenów inwestycyjnych

³³ Zob. M. Matejun, *Regionalne instrumenty wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw*, (w:) A. Adamik. (red.), *Współpraca małych i średnich przedsiębiorstw w regionie. Budowanie konkurencyjności firm i regionu*, Difin, Warszawa 2012, s. 82-109, G. Gołębiowski, M. Korolewska (red.), *Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości przez jednostki samorządu terytorialnego w Polsce. Raport z badań*, Biuro Analiz Sejmowych, Wydawnictwo Sejmowe 2013, K. Dropek, *Działania samorządu terytorialnego wspierające przedsiębiorczość w gminach województwa podlaskiego*, „Studia Oeconomica Posnaniensia”, vol.2, no.2 (263), 2014, s. 36-54.

- dostępność informacji dla inwestorów zewnętrznych i lokalnych na temat oferty inwestycyjnej i sytuacji gospodarczej miasta
- opis procedur administracyjnych związanych z procesem inwestycyjnym, w tym niezbędne kontakty w tym zakresie

2. weryfikacji wykorzystania finansowych instrumentów wspierania przedsiębiorczości w mieście Bielsk Podlaski objętych poniższą listą:

- ulgi i zwolnienia w stawce podatku od nieruchomości
- stawki podatku od nieruchomości niższe od maksymalnych
- stawki podatku od transportu niższe od maksymalnych
- ulgi i zwolnienia w polityce podatkowej

3.1. Przedsiębiorczość w dokumentach strategicznych miasta Bielsk Podlaski

Zarządzanie jednostką samorządu terytorialnego, w większości przypadków, odbywa się na podstawie długookresowych planów działania. Ich rola jest nie do przecenienia nie tylko z perspektywy programowej, ale także operacyjnej. Mając na względzie szczególny typ zadań stawianych przed władzą lokalną, owe uporządkowanie pozwala na jasne sprecyzowanie priorytetów aktywności, a także uchwycenie obiektywnych zależności zachodzących między nimi. Wśród podstawowych dokumentów projektujących aktywność władz samorządowych, jednocześnie oddziałujących na przedsiębiorczość, najczęściej wymienia się:

- a) strategię rozwoju
- b) lokalny program rozwoju przedsiębiorczości
- c) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego

O ile charakter dokumentów wymienionych w punkcie a) i c) nie budzi wątpliwości, to wskazany w punkcie b) wymaga definicyjnego dookreślenia. Zgodnie z publikacją Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości – „*Jak przygotować lokalny program rozwoju przedsiębiorczości? Poradnik dla gmin i powiatów*”³⁴, pod pojęciem *lokalny program rozwoju przedsiębiorczości* należy rozumieć dokument umożliwiający bieżące zarządzanie rozwojem gospodarczym gminy. Program to dokument wykonawczy, o obowiązywaniu nie dłuższym niż cztery lata, wynikający ze strategii, konkretyzujący jej postanowienia, z określonymi celami ukierunkowanymi na realizację wybranych projektów, podlegający rygorom planowania i monitorowania merytorycznego i finansowego.³⁵

Miasto Bielsk Podlaski posiada dwa z trzech wskazanych dokumentów. Brak lokalnego (miejskiego) programu rozwoju przedsiębiorczości, nie może być traktowany jako istotny deficyt. Zdaniem autora, współczesna dynamika procesów gospodarczych, a także szybkość reagowania na nie, skutkuje obiektywną koniecznością skracania czasowych wymogów obowiązywania dokumentów strategicznych. Tym samym, w kontekście czasu obowiązywania, zaciera się różnica pomiędzy planem a strategią rozwoju przedsiębiorczości. Oznacza to, że współczesne strategie, przy zrozumieniu i potrzebie osadzenia ich w długookresowej wizji funkcjonowania jednostki samorządu terytorialnego, posługują się precyzyjnymi zapisami, które zgodnie z przywołaną definicją podręcznika PARP, właściwe

³⁴ W. Dziemianowicz, T. Kierzkowski, R. Knopik, *Jak przygotować lokalny program rozwoju przedsiębiorczości, Poradnik dla gmin i powiatów*, PARP Warszawa 2003, <http://www.parp.gov.pl/files/74/81/88/lokproz.pdf>

³⁵ Tamże, s. 6.

były dotąd dokumentem wykonawczym względem nich. Brak lokalnego planu rozwoju przedsiębiorczości trudno też uznać za wyznacznik braku realizacji strategii rozwoju w częściach odnoszących do niej się. Poniższa analiza dokumentów funkcjonujących w Bielsku Podlaskim ukierunkowana jest na poszukiwanie deklarowanych na poziomie miasta sposobów realizacji polityki rozwoju przedsiębiorczości.

Ważnym elementem tworzenia dokumentów planistycznych zorientowanych na rozwój lokalnej przedsiębiorczości jest partycypacyjne podejście, które zostało przyjęte zwłaszcza przy opracowaniu strategii rozwoju miasta. Podejście to, jak czytamy w opisie metodologii, polega na zaangażowaniu w prace mieszkańców Bielska Podlaskiego oraz funkcjonujących na jego terenie organizacji pozarządowych i przedsiębiorców. Zaangażowanie przedstawicieli praktyki gospodarczej w kreowaniu polityki rozwojowej miasta w tym przypadku należy szczególnie docenić z uwagi na fakt braku funkcjonowania na terenie Bielska organizacji zrzeszających przedsiębiorców. Nieobecność na terenie miasta stałego organu reprezentacji przedstawicieli świata biznesu³⁶ jest, zważywszy na obiektywną popularność tego typu inicjatyw, swoistym deficytem. Nie przeszkadza to jednak w realizacji kontaktów bezpośrednich pomiędzy urzędem a firmami w ramach nieformalnych spotkań. Formuła ta, ze względu na większą elastyczność operacyjną, pozwala na skrócenie dystansu i realizację postulatu otwartego, przyjaznego - także przedsiębiorcy - urzędu.

3.1.1. Strategia rozwoju miasta Bielsk Podlaski 2011-2020

Miasto Bielsk Podlaski posługuje się strategią rozwoju, która została przygotowana na lata 2011-2020. Zgodnie z treścią dokumentu, a także literaturą definicją, strategia ma pełnić funkcje informacyjne i promocyjne – powinna informować potencjalnych inwestorów o kierunkach rozwoju miasta, ukazywać walory środowiska przyrodniczego, gospodarczego i kulturalnego miasta.³⁷ Jest ona swoistym manifestem także kierunków rozwoju w ramach polityki inwestycyjnej miasta.

Zgodnie z metodyką tworzenia dokumentów tego typu, również analizowany tekst, zawiera wynik przeprowadzonej analizy SWOT. Ta klasyczna metoda pozwala na identyfikację zarówno mocnych jak i słabych stron organizacji (w tym przypadku miasta) i ich wpływu na szansę oraz zagrożenia rozwoju (w tym przedsiębiorczości), z uwzględnieniem czynników endo- oraz egzogenicznych. Poniższe zestawienie obrazuje świadomość i stanowisko władz miasta Bielsk Podlaski w omawianej kwestii problemowej.

Tabela 33. Mocne strony Bielska Podlaskiego, zawarte w SWOT strategii rozwoju miasta

Zdefiniowane w ramach strategii mocne strony Bielska Podlaskiego oddziałujące na poziom i potencjał rozwoju przedsiębiorczości:

- ✓ wolne moce produkcyjne i wykonawcze
- ✓ istnienie usług wspomagających rozwój przedsiębiorczości, tzw. otoczenie biznesu
- ✓ rezerwy powierzchni produkcyjnej i usługowej
- ✓ **mnożość i różnorodność inwestorów w sektorze budownictwa**
- ✓ istniejące rezerwy terenowe dla różnych funkcji zagospodarowania przestrzennego

³⁶ Na terenie Bielska Podlaskiego nie działają instytucje samorządu gospodarczego, brakuje miejskiej rady przedsiębiorczości a także innych ciał zrzeszających lokalnych przedsiębiorców na rzecz dialogu międzyśrodowiskowego.

³⁷ *Strategia Rozwoju Miasta Bielsk Podlaski na lata 2011-2020*, s. 5.

- ✓ **rozwój i wysoka jakość przemysłu rolno-spożywczego**
- ✓ **doświadczenie przedsiębiorców w handlu ze Wschodem**
- ✓ bielskie firmy w czołówce przedsiębiorstw prężnie działających w kraju i zagranicą

Źródło: *Strategia rozwoju miasta Bielsk Podlaski na lata 2011-2020.*

Wśród mocnych stron gospodarki miasta szczególną uwagę zwraca wyraźny stopień specjalizacji branżowej środowiska biznesowego koncentrujący się wokół budownictwa oraz przetwórstwa przemysłowego. Walor ten wydaje się być istotnym czynnikiem pozytywnych zmian w gospodarczym krajobrazie Bielska Podlaskiego. Kolejnym atrybutem wyróżniającym analizowane środowisko jest doświadczenie handlowe z partnerami zza wschodniej granicy. Położenie przygraniczne jest obiektywnie korzystne dla rozwoju przedsiębiorczości z uwagi na naturalną bliskość zagranicznego rynku zbytu.

Tabela 34. Słabe strony Bielska Podlaskiego, zawarte w SWOT strategii rozwoju miasta

Zdefiniowane w ramach strategii słabe strony Bielska Podlaskiego oddziałujące na poziom i potencjał rozwoju przedsiębiorczości:

- ✓ brak zintegrowanego środowiska gospodarczego i jego kreatywnej roli w życiu gospodarczym miasta
- ✓ nieukształtowana infrastruktura otoczenia gospodarczego
- ✓ niewystarczająca baza hotelowa
- ✓ brak dopływu kapitału krajowego i zagranicznego w oczekiwanej wielkości
- ✓ niewystarczający poziom inwestycji (nakładów kapitałowych) w gospodarce na terenie miasta

Źródło: *Strategia rozwoju miasta Bielsk Podlaski na lata 2011-2020.*

Identyfikacja słabych stron gospodarczego oblicza miasta przywołuje dwa zasadnicze problemy. Oba pozostają w realnym zasięgu zmian poprzez planowaną aktywność urzędu miasta. Pierwszą bolączką jest niewystarczająca, w opinii autorów strategii, współpraca samorządu z przedsiębiorcami w ramach dedykowanych organów doradczych. Element ten może być niwelowany na drodze wdrożenia narzędzi konsultacji indywidualnych, których wynik będzie ogólnodostępny bądź poprzez próbę powołania odpowiedniej struktury, wcześniej oznaczając korzyści z niej płynące dla świata biznesu. Drugie ograniczenie – związane z niskim zainteresowaniem i obecnością inwestorów zewnętrznych – wymaga systematycznej pracy w oparciu o znane standardy oddziaływania w ramach przyjętej polityki inwestycyjnej miasta. Warto zwrócić uwagę, że aktualna pozycja gospodarcza miasta została wypracowana de facto bez żadnej ingerencji inwestorów zewnętrznych, w tym zagranicznych. Oznacza to, że miasto może dobrze funkcjonować w oparciu o rodzimy potencjał. Taka strategia wymaga zwrócenia szczególnej uwagi na potrzeby firm lokalnych i wypracowania wspólnego planu polityki gospodarczej.

Tabela 35. Zdiagnozowane w ramach analizy SWOT strategii rozwoju szanse rozwojowe Bielska Podlaskiego

Zdefiniowane w ramach strategii szanse Bielska Podlaskiego oddziałujące na poziom i potencjał rozwoju przedsiębiorczości:

- ✓ przyspieszenie rozwoju gospodarczego kraju
- ✓ rozbudowa przejść granicznych i układu komunikacyjnego
- ✓ dostępność siły roboczej
- ✓ pozyskanie kapitału z zewnątrz
- ✓ ułatwienia w ruchu przygranicznym

Źródło: *Strategia rozwoju miasta Bielsk Podlaski na lata 2011-2020*.

Zdiagnozowane w ramach strategii szanse rozwojowe orientują się na poprawę koniunktury globalnej przy uwzględnieniu szczególnego położenia miasta. Wydaje się, że w obszarze szans niewystarczającą uwagę poświęcono potencjałowi aktualnie funkcjonującego środowiska biznesowego miasta. Umiejętna, to znaczy partnerska oparta o system win-win, kooperacja może przyczynić się do wypracowania zdecydowanie bardziej trwałych i swoiście organicznych rozwiązań.

Tabela 36. Zdiagnozowane w ramach analizy SWOT strategii rozwoju, zagrożenia rozwoju Bielska Podlaskiego

Zdefiniowane w ramach strategii zagrożenia dla Bielska Podlaskiego oddziałujące na poziom i potencjał rozwoju przedsiębiorczości:

- ✓ zbyt niskie zainteresowanie inwestorów krajowych i zagranicznych lokowaniem nowych inwestycji na terenie miasta
- ✓ utrudniony dostęp do finansowania zewnętrznego
- ✓ niestabilna i niekorzystna polityka podatkowa państwa

Źródło: *Strategia rozwoju miasta Bielsk Podlaski na lata 2011-2020*.

Wśród uwypuklonych w dokumencie strategicznym zagrożeń powraca aspekt umiarkowanego zainteresowania inwestorów krajowych i zagranicznych lokalizacją nowych przedsięwzięć w granicach miasta. W tym obszarze kluczowa pozostaje, skądinąd realizowana przez władze miasta, polityka adaptacji terenów pod inwestycje. Prawidłowe uzbrojenie terenu połączone z pakietem dodatkowych korzyści wynikających z lokalizacji inwestycji na terenie miasta może ograniczać niekorzystną rolę oznaczonego czynnika.

Rzetelna analiza kondycji miasta i związane z nimi scenariusze rozwoju, na etapie pisania strategii, pozwoliły na sformułowanie misji oraz celów strategicznych. **Misja rozwoju gospodarczego Bielska Podlaskiego na lata 2011-2020** opracowana została następująco.³⁸

³⁸ *Strategia Rozwoju Miasta Bielsk Podlaski na lata 2011-2020*, s. 85, dokument elektroniczny, <http://bip.um.bielsk.wrotapodlasia.pl/var/resources/27/41/222/uchwalanriv2011zalacznik.pdf> (dostęp 12.09.2015).

„Bielsk Podlaski w roku 2020 jest ważnym ośrodkiem życia gospodarczego oraz głównym miastem południowo-wschodniego obszaru rozwoju województwa podlaskiego, w którym mieszkańcy znajdują zatrudnienie i korzystają z nowoczesnych urządzeń infrastruktury technicznej oraz wysokiej jakości usług publicznych i prywatnych. Miasto dba o środowisko naturalne i sprzyja tolerancji pomiędzy ludźmi wielu kultur”.

Przywołany fragment strategii jest bezpośrednim dowodem na silne nastawienie pro-przedsiębiorcze w postawie władz miasta. Ambitne oznaczenie przyszłej roli miasta w strukturze regionu pozwoliło na sformułowanie trzech celów strategicznych pierwszego rzędu:

- 1) Zwiększenie i poprawa jakości miejsc pracy poprzez stymulowanie przedsiębiorczości, aktywności zawodowej i kształcenia.
- 2) Rozwój nowoczesnej infrastruktury komunalnej na potrzeby mieszkańców, ochrony środowiska, przedsiębiorstw oraz usprawnienie zarządzania.
- 3) Tworzenie pozytywnego wizerunku i wzmocnienie wizerunku Bielska Podlaskiego jako wiodącego ośrodka miejskiego południowo-wschodniej części województwa.

Pierwszy z wymienionych celów strategicznych ma być realizowany głównie poprzez **wpieranie przedsiębiorczości** (kamień milowy). Zgodnie z treścią strategii zadanie to ma koncentrować się na:

- **wspieraniu istniejących i potencjalnych inwestorów** (cel szczegółowy). W ramach tego zadania miasto planuje działania sprzyjające pozyskiwaniu nowych inwestycji i zwiększające zainteresowanie inwestorów gminą, m.in. w ramach tworzonych i publikowanych przez miasto programy ofert inwestycyjnych oraz nadawane priorytety tworzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem terenów inwestycyjnych.
- **tworzeniu warunków sprzyjających powstawaniu i rozwojowi MSP** (cel szczegółowy). W tym przypadku planuje się działania mające na celu tworzenie klimatu dla rozwoju przedsiębiorczości oraz wspierające konkurencyjność bielskich firm m.in. poprzez kreowanie lokalnej polityki gospodarczej.
- **współpracy z przedsiębiorcami** (cel szczegółowy). Miasto, jako jeden z beneficjentów działalności gospodarczej, prowadzonej przez podmioty prywatne na jego terenie, prowadzi działania informacyjne, promuje przedsiębiorczość lokalną i konsultuje niektóre decyzje z partnerami biznesowymi oraz pozarządowymi.

Drugim elementem oddziaływania na zwiększenie liczby i poprawę miejsc pracy ma być **pobudzenie aktywności** (drugi kamień milowy w ramach celu strategicznego – zwiększenie liczby i poprawa miejsc pracy). W ramach tego kierunku za kluczowe z perspektywy oddziaływania na przedsiębiorczość uznano współpracę z zakresem pomocy długotrwale bezrobotnym oraz aktywizację zawodową bezrobotnych. Ostatnim z oznaczonych zadań jest **rozwój oświaty** (kamień milowy). Drugi cel strategiczny **rozwój infrastruktury, oraz zarządzanie**, ma być realizowany:

- w obszarze infrastruktury (kamień milowy)
 - rozbudowie i modernizacji sieci wodociągowo-kanalizacyjnej

- modernizacji infrastruktury drogowej
- gospodarowaniu przestrzenią miejską
- rozbudowie systemu zasilania w ciepło, energię elektryczną oraz gaz
- w obszarze zarządzania (kamień milowy)
 - doskonaleniu systemu zarządzania i komunikacji

Trzecim celem strategicznym jest **tworzenie pozytywnego wizerunku i wzmacnianie pozycji miasta w regionie**, które ma odbywać się m.in. na drodze stymulowania i zacieśniania współpracy między miastami partnerskimi (strategiczny cel szczegółowy), w tym współpracy gospodarczej między firmami lokalnymi miast partnerskich.

Oznaczone przez bielski urząd miasta zadania wyraźnie pokazują, że kluczowym (dla rozwoju lokalnej gospodarki i realizacji wizji strategicznej) jest rozwój przedsiębiorczości. Przegląd planowanych zadań, będących w dużej mierze kontynuacją z poprzednich okresów programowania, uprawdopodobnia sukces w dążeniu do wyznaczonego celu. Należy stwierdzić, że miasto **Bielsk Podlaski posiada zdefiniowane jasne, racjonalne, prawidłowo dobrane propozycje aktywności o istotnym znaczeniu dla rozwoju przedsiębiorczości**. Ich sposób sformułowania wyczerpuje teoretyczny model konstrukcji tego typu dokumentów programowych. Jednoznacznie pozytywnie należy odnieść się do propozycji bielskiego samorządu w zakresie nadanych priorytetów rozwojowych oraz sposobów ich osiągnięcia.

3.1.2. Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych miasta Bielsk Podlaski na lata 2014-2022

Elementem komplementarnym względem strategii rozwoju miasta, także w kontekście mechanizmów kreowanie warunków do rozwoju przedsiębiorczości, jest strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych miasta. Przedsiębiorczość pojawia się w analizowanym dokumencie strategicznym w obszarze II – Rozwój rynku pracy i pomocy osobom bezrobotnym. W ramach wskazanego obszaru problemowego miasto przyjęło kierunki działania o bezpośrednim wpływie na rozwój przedsiębiorczości.³⁹ Za podstawowe działanie uznano współpracę podmiotów rynku pracy, w tym oddziaływanie na tworzenie i funkcjonowanie podmiotów ekonomii społecznej⁴⁰. Jedną z preferowanych form wsparcia są **spółdzielnie socjalne**⁴¹. Oznaczenie tej formy prowadzenia działalności gospodarczej sugeruje zdolność mieszkańców miasta pozostających bez pracy do zorganizowania się i podejmowania wspólnej aktywności biznesowej. Niewątpliwie ma ona związek z rozwijaniem kapitału społecznego miasta.

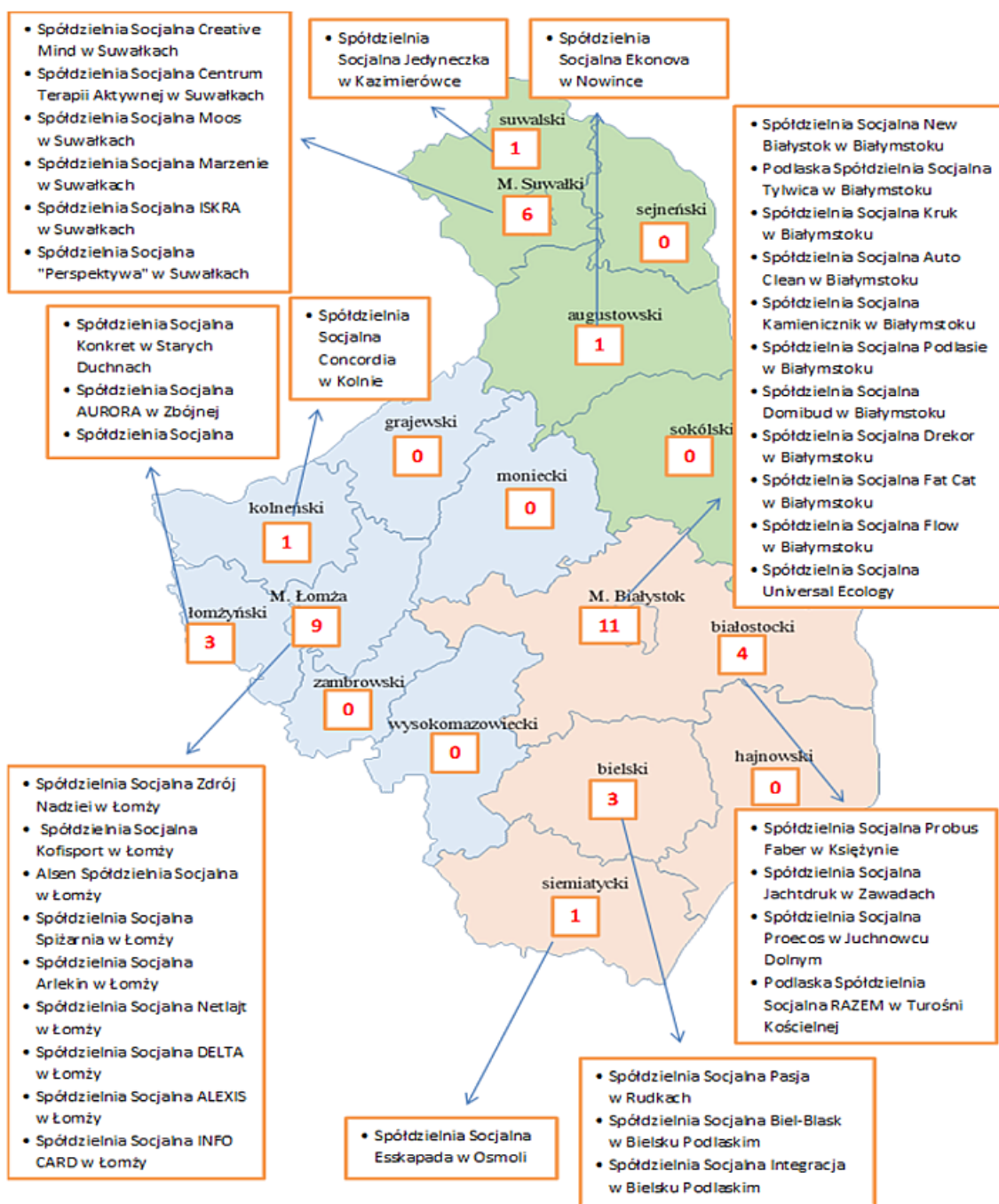
Poniższa mapa ilustruje obecność spółdzielni socjalnych w województwie podlaskim. Prezentowany materiał wykazuje **wyższą reprezentację tego typu instytucji** w Bielsku Podlaskim w porównaniu do miast podobnych pod względem wielkości i liczby mieszkańców.

³⁹ *Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych miasta Bielsk Podlaski na lata 2014-2020*, <http://bip.um.bielsk.wrotapodlasia.pl/strategia2.htm>, s. 42, dokument elektroniczny (data dostępu 12.09.2015).

⁴⁰ Zob. R. Mejsak, M. Siedlecki, *Świadomość nt. ekonomii społecznej oraz potencjał predyspozycji do pracy w ekonomii społecznej w gminach miejsko-wiejskich woj. podlaskiego*, 2011, dysk optyczny (CD-ROM).

⁴¹ Szerzej nt. spółdzielni socjalnych M. Jabłokow (oprac.) R. Mejsak (red.) *Katalog sektora podmiotów ekonomii społecznej gmin miejsko-wiejskich województwa podlaskiego 2011*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Białystok 2011.

Rysunek 3. Lokalizacja spółdzielni społecznych na terenie woj. podlaskiego

Źródło: <http://www.rops-bialystok.pl/andrzej3/?p=4417> (dostęp z dn. 10.10.2015)

Miasto deklaruje wsparcie dla podmiotów ekonomii społecznej w ramach realizowanych kampanii społecznych. Celem oddziaływania jest budowa świadomości odnośnie zasad funkcjonowania oraz korzyści płynących z obecności podmiotów ekonomii społecznej na bielskim rynku. Korzyści te eksponuje się zwłaszcza poprzez zwrócenie uwagi na aktywizację w tej formie osób wykluczonych społecznie, długotrwale bezrobotnych a także w wieku 50+. Istotnym działaniem podejmowanym przez bielski samorząd jest także współpraca z powiatowym urzędem pracy oraz

realizacja programów edukacyjnych wzmacniających wiedzę oraz umiejętności ekonomiczno-gospodarcze.

Powyższą propozycję programową należy uznać za komplementarną oraz oryginalną zwłaszcza w warstwie promocji szczególnego typu przedsiębiorczości realizowanej w ramach spółdzielni socjalnych. O ile sam dokument ukierunkowany jest na ograniczanie trudnej kwestii społecznej, to zdefiniowane w nim typy działań wyraźnie oddziałują na aspekt przedsiębiorczości oraz rozwój kapitału społecznego. Na podstawie przywołanego tekstu widać, co pozostaje zresztą ogólnym trendem walki z problemem wykluczenia społecznego, że samorząd upatruje szansy w zjawisku samozatrudnienia. Poza przywołanymi przykładami funkcjonujących na terenie miasta spółdzielni socjalnych, istnieją także inne podmioty ekonomii społecznej. W Bielsku Podlaskim działa Centrum Integracji Społecznej, prowadzone przez Fundację Edukacji i Twórczości w Białymstoku.

3.1.3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Bielska Podlaskiego

W świetle ustawy z dnia 27 marca 2003 roku *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*⁴² miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (MPZP) stanowi wyraz realizacji zadania własnego gminy polegającego na projektowaniu ładu przestrzennego na jej terenie. MPZP jest aktem prawa miejscowego, w którym definiowane są: przeznaczenie, warunki zagospodarowania oraz zabudowy terenu, uwzględniające informację na temat rozmieszczenia inwestycji publicznych. Jest bezpośrednim regulatorem przeznaczenia terenu, warunków zabudowy, będącym podstawą do wydawania decyzji budowlanych. Wynika z tego, że **MPZP ma bezpośredni wpływ na kształtowanie klimatu rozwoju przedsiębiorczości, będąc nośnikiem bardzo konkretnej informacji zarówno dla gminy, jej mieszkańców oraz potencjalnych inwestorów.** Poniższe zestawienie ilustruje aktywność miasta Bielsk Podlaski w zakresie modelowania zagospodarowania przestrzennego w latach 2010-2014. Widać w nim zarówno ilościowy przyrost tych opracowań jak i zwiększający się udział terenów objętych miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem.

Tabela 37. Zestawienie aktualnych planów zagospodarowania przestrzennego w Bielsku Podlaskim w latach 2010-2014

Planowanie przestrzenne	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013	2014
Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na podst. ustawy z 7 lipca 1994 r. oraz ustawy z 27 marca 2003 r.						
plany zagospodarowania przestrzennego ogółem	szt.	15	16	18	18	20 ⁴³
plany sporządzone na podstawie ustawy z 2003 r.	szt.	7	8	10	10	12
powierzchnia gminy objęta obowiązującymi planami ogółem	ha	363	371	371	371	398
powierzchnia gminy objęta obowiązującymi planami na podstawie ustawy z 2003 r.	ha	325	333	337	337	364

⁴² Dz. U. 2003 nr 80 poz.717 (z późn.zm.).

⁴³ Uchwały Rady Miasta Bielsk Podlaski w zakresie planów zagospodarowania przestrzennego XLIX/325/14 28 października 2014 rok; XXII/138/12/ 29 sierpnia 2012 rok; XVI/101/12/ 31 stycznia 2011 rok; XIV/86/11/ 29 listopada 2011 rok; XXXIV/178/09/ 28 stycznia 2008 rok; XXXIII/170/08/ 19 grudnia 2008 rok; XXVII/130/08/ 12 sierpnia 2008 rok; LII_266_06/ 28 marzec 2006 rok; XLVIII_234_05/ 29 listopad 2005 rok; XLVIII_233_05/ 29 listopad 2005 rok; XLVIII_232_05/ 29 listopad 2005 rok; XLVIII_231_05/ 29 listopad 2005 rok; XXIII_139_00/ 23 sierpień 2000 rok; XIX_119_00/ 12 kwiecień 2000 rok; XIX_118_00/ 12 kwiecień 2000 rok; XV_96_99/ 1 grudzień 1999 rok; XI_74_99/ 31 sierpień 1999 rok; XI_73_99/ 31 sierpień 1999 rok; IX_53_99/ 27 maj 1999 rok; IX_52_99/ 27 maj 1999 rok.

Planowanie przestrzenne	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013	2014
Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na podst. ustawy z 7 lipca 1994 r. oraz ustawy z 27 marca 2003 r.						
łączna powierzchnia gruntów rolnych, dla których zmieniono w planach przeznaczenie na cele nierolnicze	ha	70	72	72	72	75
udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem	%	13,4	13,7	13,7	13,7	14,7
Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w trakcie sporządzania na podst. ustawy z 7 lipca 1994 r. oraz na podst. ustawy z 27 marca 2003 r.						
projekty planów ogółem	szt.	3	2	0	1	0
powierzchnia ogółem	ha	12	4	0	27	0
powierzchnia dla terenów objętych obowiązującym planem zagospodarowania przestrzennego	ha	4	4	0	0	0
Wydane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym						
decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego	szt.	31	30	15	24	21
decyzje o warunkach zabudowy ogółem	szt.	287	233	358	218	277
decyzje dotyczące zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej	szt.	17	0	0	0	0
decyzje dotyczące zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej	szt.	233	200	308	176	255
decyzje dotyczące zabudowy usługowej	szt.	35	25	42	37	15
decyzje dotyczące innej zabudowy	szt.	2	8	8	5	7
Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego						
powierzchnia terenów wskazanych w studium do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	ha	2701	2701	2701	2701	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Dane GUS wskazują, że pomimo pozytywnych zmian w zakresie zwiększenia powierzchni terenów objętych miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego na terenie miasta, ich udział w powierzchni ogółem wciąż jest stosunkowo niski. Biorąc pod uwagę znaczenie tego czynnika dla rozwoju przedsiębiorczości warto zintensyfikować działalność urzędu miasta w tym obszarze.

Jednym z mierników aktywności wspierającej przedsiębiorczość lokalną jest poziom sprawności administracji samorządowej obrazowany wskaźnikiem ilości wydawanych decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu przestrzennym. Ocena tego elementu funkcjonowania bielskiego magistratu wypada pozytywnie. W ostatnim roku miasto wydało 21 decyzji dotyczących ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego. Ponadto wydano 277 (+59 vs 2013) decyzji o warunkach zabudowy. W przywołanym zestawieniu uwagę zwraca dużo większa ilość decyzji dotyczących zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (255 w porównaniu z 176 w 2013). Wskaźnik ten informuje o dwóch zjawiskach. Są one pośrednim dowodem na dobrą kondycję finansową mieszkańców, którzy realizują inwestycje prywatne. Z jednej strony stymulują one przedsiębiorczość (od strony popytowej na materiały i usługi budowlane), a z drugiej - są jej efektem.

3.1.4. Wnioski

Zidentyfikowane na podstawie Strategii Rozwoju Miasta Bielsk Podlaski na lata 2011-2020 oraz strategii integracji i rozwiązywania problemów społecznych **instrumenty wspierania przedsiębiorczości stanowią o świadomej i odpowiedzialnej roli bielskiego ratusza w procesie wspierania przedsiębiorczości lokalnej.** Katalog przywołanych typów działań i interwencji, ich ilość i dobór pozwalają stwierdzić, że ich realizacja oddziałuje na osiągnięte na poziomie miasta wskaźniki przedsiębiorczości. **Merytoryczność i adaptacyjność proponowanych w dokumentach rozwiązań należy ocenić bardzo wysoko.** Wydaje się, że sposób opracowania wymienionych dokumentów strategicznych miasta i przyjęte propozycje działań mogą być inspiracją do formułowania podobnych rozwiązań w regionie. Pozytywnie należy ponadto ocenić sprawność magistratu w dziedzinie planowania przestrzennego i wydawania decyzji na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Weryfikacja realizacji oznaczonych działań na rzecz przedsiębiorczości znajdzie odzwierciedlenie w dalszej części niniejszego opracowania.

3.2. Identyfikacja niefinansowych instrumentów wspierania przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny oraz ich wykorzystanie w Bielsku Podlaskim

W grupie omówionych poniżej instrumentów wspierania przedsiębiorczości o niefinansowej naturze znalazły się te, których oddziaływanie na potencjał przedsiębiorczości nie wyraża się wprost w korzyści finansowej dla osób fizycznych lub prawnych. Tym samym, prezentacji podlegają zarówno instrumenty polegające na konkretnych formach aktywności np. promocja miasta, edukacja, jak i te związane z powołaniem i funkcjonowaniem określonych instytucji. Przedstawione poniżej zagadnienia, o ile jest to uzasadnione, agregują kilka elementów z katalogu wskazanego do analizy⁴⁴: inwestycje drogowe, wodno-kanalizacyjne, ściekowe, elektryczne zostały zawarte w punkcie zatytułowanym – inwestycje infrastrukturalne. Promocja miasta, współpraca międzynarodowa, wyspecjalizowana jednostka promocji miasta zostały opisane w punkcie zatytułowanym – działania promocyjne. Pozostałe ujęte zostały w kolejne podrozdziały.

3.2.1. Inwestycje infrastrukturalne

Jak wskazywano wcześniej, stan aktualnej **infrastruktury gospodarczej** jest istotnym czynnikiem wspierania przedsiębiorczości. Jej rola ma bardzo **istotne znaczenie** w konstrukcji tzw. **czynników lokalizacji przedsiębiorstw w konkretnych regionach.**⁴⁵ To ona obok dostępu do wykwalifikowanej kadry, jakości administracji lokalnej, sieci instytucji otoczenia biznesu, bliskości szkół wyższych i instytutów badawczych czy oferty kulturalnej stanowi o atrakcyjności inwestycyjnej regionu.

Charakterystyka potencjału infrastruktury gospodarczej miasta Bielsk Podlaski została zawarta w rozdziale pierwszym opracowania. Z przedstawionych tam informacji jednoznacznie wynika, że miasto rozwija dostępną infrastrukturę gospodarczą. Przywołane tam dane statystyczne wyraźnie wskazują na zwiększenie zasięgu sieci wodociągowej, kanalizacyjnej a także aktualne pokrycie siecią elektryczną. W tym miejscu opracowania zostaną przywołane szczegółowe przykłady aktywności

⁴⁴ Str. 46-47 opracowania.

⁴⁵ Zob. J. Gancarczyk, M. Gancarczyk, *Czynniki rozwoju przedsiębiorczości w województwie małopolskim*, Nowy Sącz 2007, dokument elektroniczny, <http://www.malopolskie.pl/Pliki/2008/Opracowanie.pdf> (data dostępu 17.11.2015).

miasta, będące elementem polityki inwestycyjnej miasta, na rzecz rozwoju infrastruktury drogowej oraz ochrony środowiska, współfinansowane ze środków UE.

Sposób finansowania inwestycji jest szczególnie ważny z uwagi na obiektywne ograniczenia finansowania rozwoju w sytuacji zbyt dużego zadłużenia gminy. Wskaźnik ten determinuje zakres planowanych działań a niejednokrotnie nawet je uniemożliwia. Tabela poniżej ilustruje sygnalizowane zjawisko. W przedstawionych danych widać, że poczynione przez bielski samorząd nakłady inwestycyjne w latach 2008-2010, finansowane z kredytów, niekorzystnie wpłynęły na możliwość inwestycji w latach kolejnych.

Tabela 38. Udział wydatków na drogi publiczne w wydatkach ogółem (%)

Jednostka terytorialna	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bielsk Podlaski (1)	11,3	29,8	28,8	5,7	4,3	2,5	3,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Mimo ograniczenia możliwości realizacji dużych inwestycji, nie zrezygnowano z inwestycji w ogóle. Dane zawarte w tabeli poniżej przedstawiają poziom wydatków inwestycyjnych na transport i łączność, gospodarkę komunalną i ochronę środowiska. Dane liczbowe wskazują na zwiększenie tych kwot względem poprzednich lat.

Tabela 39. Wydatki majątkowe inwestycyjne z budżetu miasta Bielsk Podlaski na transport i łączność, gospodarkę komunalną i ochronę środowiska

Wydatki budżetów gmin i miast na prawach powiatu	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013	2014
Wydatki z budżetu ogółem						
Wydatki w Dziale 600 - Transport i łączność (gminy łącznie z miastami na prawach powiatu)						
wydatki majątkowe ogółem	zł	20762133	2665061	2035758	908264	1572765
wydatki majątkowe inwestycyjne	zł	20762133	2665061	2035758	908264	1572765
Wydatki w Dziale 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska (gminy łącznie z miastami na prawach powiatu)						
ogółem	zł	6593849	6678417	8219968	4088925	5313225
wydatki majątkowe ogółem	zł	2662199	4122631	5457833	57221	505529
wydatki majątkowe inwestycyjne	zł	2662199	4122631	5457833	57221	505529

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Prezentowane poniżej zestawienie tabelaryczne pokazuje realizacje związane z rozbudową sieci komunikacyjnej w mieście. Konkretnym inwestycjom drogowym przypisano wpływ oddziaływania na rozwój przedsiębiorczości zgodnie z regułą: rozbudowa w ciągu dróg krajowych – wpływ wysoki, rozbudowa w ciągu drogi wojewódzkiej – wpływ umiarkowany, rozbudowa w ciągu drogi gminnej – wpływ niski.

Tabela 40. Projekty drogowe finansowane ze środków europejskich zrealizowane na terenie miasta Bielsk Podlaski

Projekt drogowy	Modernizacja układu komunikacyjnego miasta Bielsk Podlaski w ciągach drogi krajowej nr 66 oraz powiatowych, ulice: Norwida, Nowa, Witosa, Gomułki, Baczyńskiego, Leśmiana, Taraszkiewicza, Tokarzewicza, Koszarowa, Kilińskiego, Kolberga
Nazwa programu	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013
Działanie	Rozwój transportu drogowego
Poddziałanie	Lokalna infrastruktura drogowa

Wartość	Całkowita wartość projektu: 9 066 630,74 PLN Wartość wkładu Unii Europejskiej: 3 636 625,44 PLN
Termin realizacji	16.04.2009 r. - 10.09.2010 r.
Opis projektu	W ramach inwestycji wybudowana została nawierzchnia asfaltowa w 11 ulicach wraz z odwodnieniem jezdni oraz chodników i ścieżek rowerowych. W wyniku realizacji zadania przebudowano łącznie 4,29 km dróg miejskich.
Wpływ na rozwój przedsiębiorczości	WYSOKI
Projekt drogowy	Integracja dróg gminnych z systemem dróg, krajowej Nr 19 i powiatowej ul. Mickiewicza, (Kleeberga, Rejonowa, łącznik drogi krajowej Nr 19 z ul. Mickiewicza) w Bielsku Podlaskim
Nazwa programu	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013
Działanie	Rozwój transportu drogowego
Poddziałanie	Lokalna infrastruktura drogową
Wartość	Całkowita wartość projektu: 9 938 434,61 PLN Wartość wkładu Unii Europejskiej: 3 055 686,24 PLN
Termin realizacji	30.04.2009 r. - 29.11.2010 r.
Opis projektu	W ramach inwestycji przebudowana została nawierzchnia trzech ulic wraz z odwodnieniem jezdni o długości 3,95 km. W wyniku realizacji zadania wybudowano chodniki, ścieżki rowerowe, zjazdy bramowe oraz przebudowano kanalizację sanitarną w ul. Kleeberga i zmodernizowano oświetlenie w ul. Rejonowej. Ważnym elementem inwestycji było wybudowanie tzw. małej obwodnicy miasta, która umożliwiła ruch tirów bez konieczności przejazdu przez centrum Bielska Podlaskiego
Wpływ na rozwój przedsiębiorczości	WYSOKI
Projekt drogowy	Przebudowa ul. Dubiażyńskiej w Bielsku Podlaskim
Nazwa programu	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013
Działanie	2.1. Rozwój transportu drogowego
Poddziałanie	2.1.2. Lokalna infrastruktura drogową
Wartość	Całkowita wartość projektu: 7 748 118,02 PLN Wartość wkładu Unii Europejskiej: 2 879 941,32 PLN
Termin realizacji	19.06.2009 r. - 22.10.2010 r.
Opis projektu	W ramach inwestycji została przebudowana nawierzchnia asfaltowa ulicy na odcinku od ul. Brańskiej do ul. Bohaterów Września oraz wybudowana nowa nawierzchnia asfaltowa na odcinku od ul. Bohaterów Września do granic miasta wraz z odwodnieniem jezdni o łącznej długości 3,75 km. Wybudowane zostały również chodniki, zjazdy bramowe i ścieżki rowerowe oraz kanalizacja sanitarna
Wpływ na rozwój przedsiębiorczości	NISKI
Projekt drogowy	Rozbudowa infrastruktury środowiska w ulicach w Bielsku Podlaskim
Nazwa programu	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013
Oś priorytetowa	I Gospodarka wodno-ściekowa
Priorytet	1.1. Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach powyżej 15 tys. RLM
Wartość	Całkowita wartość projektu: 11,4 mln PLN Wartość wkładu Unii Europejskiej: 5,6 mln PLN
Termin realizacji	02.09.2005 r. – 30.11.2006 r.
Opis projektu	Projekt obejmował budowę i przebudowę kanalizacji sanitarnej i deszczowej w 12 ulicach miasta. Celem projektu było wyposażenie miasta w dobrze działający i nowoczesny system kanalizacji sanitarnej, co w przyszłości będzie miało wymierny wpływ na ograniczenie emisji zanieczyszczeń przedostających się do środowiska naturalnego oraz spełnienie wymagań dyrektyw środowiskowych nałożonych na Polskę przez Unię Europejską
Wpływ na rozwój przedsiębiorczości	NISKI

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Bielsk Podlaski.

W najbliższym okresie programowania miasto Bielsk Podlaski, w ramach polityki inwestycyjnej, zamierza zrealizować następujące projekty drogowe z wykorzystaniem środków finansowych z budżetu UE:

- 1) Budowa połączenia drogi krajowej nr S19 z drogą powiatową nr 1547 B.
- 2) Budowa połączenia drogi krajowej nr S19, z drogą krajową nr 66.

- 3) Budowa połączenia wschodniej części miasta położonej przy drodze powiatowej ul. Chmielna wraz z mostem na rzece Biała, z drogą krajową S19.⁴⁶

Realizacja trzech wymienionych inwestycji w znacznym stopniu podniesie atrakcyjność inwestycyjną regionu. Rozbudowa sieci komunikacyjnej w obrębie dróg krajowych pozwoli na lepsze skomunikowania bielskiego ośrodka gospodarczego z podobnymi tego typu w regionie a także zwiększy dostępność w relacjach ponadregionalnych. W opinii autora umiarkowany poziom wpływu na rozwój przedsiębiorczości ma inwestycja związana z budową składowiska odpadów stałych. Siłę wpływu przypisano w oparciu o zestawienie zależności kosztów usługi odbioru odpadów pochodzących z działalności gospodarczej vs dostępność i charakter składowisk w regionie .

Tabela 41. Inwestycja w infrastrukturę gospodarowania odpadami w Bielsku Podlaskim

Projekt inwestycyjny	Budowa składowiska odpadów stałych na gruntach wsi Augustowo
Nazwa programu	Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego (ZPORR)
Działanie	Infrastruktura ochrony środowiska
Priorytet	Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności
Wartość	<i>Całkowita wartość projektu</i> 4.550.706,97 PLN <i>Wartość wkładu Unii Europejskiej</i> 3.245.846,99 PLN
Termin realizacji	21.10.2004 r. – 30.11.2005 r.
Opis projektu	Inwestycja pod nazwą: „Budowa składowiska odpadów stałych na gruntach wsi Augustowo” wykonana została w celu ograniczenia ilości zanieczyszczeń przedostających się do wód i gleb oraz poprawy stanu środowiska
Wpływ na rozwój przedsiębiorczości	WYSOKI

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Bielsk Podlaski.

Poniższa tabela zawiera informacje odnośnie polityki inwestycyjnej miasta stricte oddziałującej na wsparcie przedsiębiorczości lokalnej. Działanie, polegające na poprawie dostępności terenów inwestycyjnych poprzez budowę infrastruktury technicznej, **ma wpłynąć na zwiększenie ilości podmiotów gospodarczych działających w Bielsku Podlaskim.**

Tabela 42. Inwestycja związana z podniesieniem atrakcyjności inwestycyjnej Bielska Podlaskiego

Nazwa programu	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013
Oś priorytetowa	I Wzrost innowacyjności i wspieranie przedsiębiorczości w regionie
Działanie	1.2 Region atrakcyjny inwestycjom
Poddziałanie	1.2.1 Tereny inwestycyjne
Wartość	Całkowita wartość projektu: 5 734 480,37 PLN Wartość wkładu Unii Europejskiej: 4 160 935,24 PLN
Termin realizacji	18/09/2012 r. - 30/09/2013 r.
Opis projektu	Inwestycja pod nazwą: "Uzbrojenie terenów inwestycyjnych części obszaru objętego miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego ograniczonego ulicami Białowieską, Pogodną i Warzywną oraz granicami miasta" zrealizowana została w celu: – poprawy dostępności do terenów inwestycyjnych poprzez budowę ulic zlokalizowanych w części obszaru ograniczonego ulicami Białowieską, Pogodną i Warzywną oraz granicami miasta w Bielsku Podlaskim,

⁴⁶ Zestawienie inwestycji i zadań miasta Bielsk Podlaski planowanych do realizacji w latach 2015-2020, materiał omawiany na spotkaniu z Zarządem Województwa Podlaskiego w dniu 24.04.2015.

	- budowy infrastruktury technicznej (kanalizacji sanitarnej, deszczowej, wodociągu, instalacji elektrycznych) niezbędnej do prowadzenia działalności gospodarczej w części obszaru ograniczonego ulicami Białowieską, Pogodną i Warzywną oraz granicami miasta w Bielsku Podlaskim, - podniesienia atrakcyjności i konkurencyjności Bielska Podlaskiego poprzez udostępnienie przedsiębiorcom terenów inwestycyjnych, zwiększenia liczby podmiotów gospodarczych działających w Bielsku Podlaskim, - podniesienia konkurencyjności podlaskich przedsiębiorstw działających na rynku krajowym i międzynarodowym. Przedmiotem projektu było kompleksowe uzbrojenie 5,02 ha terenów inwestycyjnych w mieście Bielsk Podlaski. W ramach inwestycji wykonano: 1,16 km dróg gminnych, 1,53 km sieci wodociągowej, 1,52 km sieci kanalizacji sanitarnej, 2,51 km sieci kanalizacji deszczowej, 0,3 km linii SN, 1,3 km linii oświetlenia ulicznego, 1,19 km ogrodzenia przemysłowego, stację transformatorową. Uzbrojone i ogrodzone tereny inwestycyjne będą oferowane inwestorom do sprzedaży w drodze ogłoszonych przetargów
Wpływ na rozwój przedsiębiorczości	WYSOKI

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Bielsk Podlaski.

Inwestycje planowane do realizacji przez miasto Bielsk Podlaski przy dofinansowaniu z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego, o bezpośrednim znaczeniu dla rozwoju gospodarczego i promocji przedsiębiorczości, zmierzają do adaptacji kolejnej przestrzeni na potrzeby potencjalnych przedsiębiorców. Przykładem planowanego zadania w tym zakresie jest **uzbrojenie terenów inwestycyjnych w Bielsku Podlaskim**, w ramach programu **Podlaskie otwarte i przedsiębiorcze**. Celem projektu jest stworzenie nowej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego wraz z promocją regionu uwzględniającą potencjał regionalnej gospodarki. Efektem będzie poprawa dostępności do większej powierzchni terenów inwestycyjnych poprzez uzbrojenie ich w media i budowę wewnętrznego układu komunikacyjnego. Szacunkowa wartość zadania wynosi 2 000 000 zł, a zidentyfikowanym źródłem finansowania jest RPOWP 2014-2020 Oś priorytetowa I Wzmocnienie potencjału i konkurencyjności gospodarki regionu, Działanie 1.4. Promocja przedsiębiorczości oraz podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa.

3.2.2. Działania promocyjne

Jedną ze stymulant rozwoju gospodarczego gminy jest realizowana przez nią polityka promocyjna. Funkcją tej aktywności jest komunikacja z otoczeniem, ukierunkowana na przekazanie szerokiego spektrum informacji na temat gminy w celu przyciągnięcia inwestora. Wzrost poziomu mobilności podmiotów, w tym przedsiębiorstw, w pewnym sensie wymusza na jednostkach samorządu terytorialnego konkurowanie, celem którego jest przyciągnięcie określonych grup (szczególnie przedsiębiorców) na własne terytorium, lub - z drugiej strony - ich zatrzymanie. Oznacza to, że miasto staje się swoistym produktem, do atrakcyjności którego należy przekonać rynek. Skuteczność w tej dziedzinie gwarantuje wynik, jakim jest wzrost poziomu przedsiębiorczości wyrażony w ilości nowych inicjatyw gospodarczych pojawiających się na jej terenie. Władze miast starają się oferować

potencjalnemu nabywcy całe spektrum usług, na które oprócz dostępnych terenów, lokali i innych materialnych składników produktu miasta, składają się także elementy miękkie.⁴⁷

Działalność promocyjna samorządu należy do katalogu zadań własnych gminy. M. Huczek podkreśla, że przepisy prawa nie ograniczają obszarów aktywności samorządu w tym zakresie. Mamy więc do czynienia z kwestią swobodnej decyzji władz co do formy, zakresu, częstotliwości, a także ewentualnego partnerstwa w realizacji tej aktywności. Ze względu na brak dedykowanej podstawy prawnej aktywności samorządu w tym obszarze nie obowiązuje także żaden katalog form jej realizacji. Oznacza to, że podobnie jak w większości rynkowych działań promocyjnych, decyduje kreatywność i pomysł autora.

Warto pamiętać, że podobnie jak w otwartej formule rynkowej, przekaz promocyjny (reklamowy) w dużej części jest weryfikowalny. Z tego punktu widzenia ważnym jest, aby oś komunikatu promocyjnego wynikała z faktycznego potencjału produktu, w tym przypadku miasta. W zgodzie z klasyczną szkołą marketingu ważne jest ustalenie własnego potencjału (silnych, słabych stron), a także poprawna identyfikacja grupy docelowej komunikacji. Warunkiem powodzenia aktywności promocyjnej miasta jest wysiłek ukierunkowany na budowę i uwiarygodnienie pozytywnego wizerunku. Warto zwrócić uwagę, że kreacja i podtrzymanie przekazu o konkretnej treści wymaga od władz lokalnych sprawnego posługiwania się stosunkowo szerokim instrumentarium działania. Samorządy wykorzystują do tego celu publikacje własne, prasę codzienną, elektroniczną, gospodarczą czy turystyczną, media elektroniczne, radio, telewizję czy Internet, a także targi, wystawy i konferencje⁴⁸.

Miasto w sposób konsekwentny powinno budować swój obraz w mediach na różnym poziomie i skali dotarcia. Istotnym jest efektywne wykorzystanie potencjału mediów lokalnych, ale także docieranie z konkretnym, atrakcyjnym przekazem także do tych o zasięgu krajowym czy międzynarodowym. Warto pamiętać by w pierwszej kolejności wizerunek ten został ugruntowany wśród mieszkańców gminy i lokalnego środowiska biznesowego. W myśl zasady, że najlepszą formą promocji jest rekomendacja, na pierwsze miejsce wysuwa się sposób funkcjonowania władz samorządowych względem najbliższego otoczenia. Zadowolenie środowiska aktywnego i dialog ukierunkowany na rozwój okazać się mogą czynnikiem istotnie wzmacniającym zewnętrzną strategię przyciągania inwestorów.

Poza elementem wizerunkowym, na komunikat promocyjny składać się powinna przemyślana oferta. Oznacza to dosłowne przełożenie potencjału, wyróżników, korzyści obecności na terenie gminy na formę oferty dystrybuowanej w kręgach potencjalnych inwestorów. W tym aspekcie ponownie warto zwrócić uwagę na potrzeby klienta i sposób podejmowania przez niego decyzji zakupowej (tu np. decyzja o lokalizacji przedsiębiorstwa). Należy sobie odpowiedzieć na pytanie, co jest ważne z perspektywy inwestora, zweryfikować dostępność tego indykatora i zadbać o jego atrakcyjne zaprezentowanie w ramach oferty.

Warto w tym miejscu pamiętać o wielu kanałach dystrybucji treści promocyjnych. Jedną ze strategii przyciągania miasta może być proces porównywania się do konkurencji i eksponowania swoich przewag. Wachlarz obszarów porównania a także autorskie propozycje wyróżnienia, w tym

⁴⁷ M. Huczek, *Promocja gminy jako sposób wspierania lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego*, Zarządzanie i Marketing, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas”, nr 1, 2007, s.103.

⁴⁸ Informacja o wynikach kontroli Najwyższej Izby Kontroli – *Działania promocyjne jednostek samorządu terytorialnego*, Nr ewid.25/2012/P/11005/KAP-KAP-4101-07-00/2011, s.46.

konkretne formy zachęt, powinny wyraźnie pokazywać korzyść dla inwestora. Nie wchodząc w szczegóły realizacji procesu promocji miasta, chociażby poprzez przegląd możliwych działań, warto podkreślić jeden jego element. Elementem tym jest postulat profesjonalnej i stałej aktywności w tym obszarze. Poniżej zaprezentowano podejmowane przez Bielsk Podlaski działania promocyjne.

Tabela 43. Zidentyfikowane formy aktywności promocyjnej Bielska Podlaskiego

Aktywność promocyjna Bielska Podlaskiego
w obszarze budowy pozytywnego wizerunku: ✓ eksponowanie obecności w mieście silnych marek/przedsiębiorstw rozpoznawalnych w regionie i kraju ✓ regularna obecność w mediach, głównie w kontekście dobrych wskaźników ekonomicznych ✓ posiadanie oryginalnego hasła promocyjnego: Bielsk miastem sukcesu! ✓ wzmocnienie wizerunku ośrodka przedsiębiorczości z multikulturowością ✓ eksponowanie bliskości granicy i dobrych relacji sąsiedzkich
w obszarze konstrukcji oferty miasta: ✓ posiadanie spójnych materiałów promocyjnych (folder, ulotki etc.) ✓ obecność na portalach internetowych dedykowanych inwestorom ✓ konkretna oferta terenów inwestycyjnych ✓ informacja dla inwestorów na urzędowych stronach www ✓ współpraca z przedsiębiorcami
w obszarze wzmocnienia przewag konkurencyjnych miasta: ✓ rozwój infrastruktury polepszającej poziom życia w mieście ✓ organizacja imprez kulturalnych ✓ stymulowanie dialogu międzyrodowiskowego ✓ rozwój i adaptacja placówek oświaty
w obszarze stosowania zachęt i ulg: ✓ prowadzenie elastycznej i konkurencyjnej polityki kształtowania podatków i opłat lokalnych
w obszarze relacji międzynarodowych: ✓ udział w porozumieniach o charakterze transgranicznym: – umowa partnerska z białoruskim miastem Swietłogorsk – umowa partnerska rejon Călărași w Mołdawii (maj 2008 r.) – umowa partnerska z miastem Călărași w Rumunii (maj 2010 r.) – umowa partnerska z miastem Dve Mogili w Bułgarii (sierpień 2010 r.) – umowa partnerska z miastem Tulln w Austrii (marzec 2012 r.) – umowa partnerska z miastem Rachów na Ukrainie (wrzesień 2012 r.) – umowa partnerska z miastem Kingisepp w Rosji (lipiec 2013 r.) – umowa partnerska z miastem Kobryń na Białorusi (maj 2015 r.) ✓ udział w imprezach kulturalnych o zasięgu międzynarodowym ✓ tworzenie materiałów promocyjnych w językach obcych ✓ dostęp do serwisu internetowego miasta w trzech językach

Źródło: opracowanie własne.

Ciekawą inicjatywą promującą miasto Bielsk Podlaski jest książka autorstwa Wojciecha Jarmołowicza „*Bielsk Podlaski. Liderzy podlaskiej gospodarki*”. Publikacja prezentuje sylwetki bielskich przedsiębiorców, których sukcesy zawodowe świadczą o dobrej atmosferze do prowadzenia działalności gospodarczej na terenie gminy. Uwagę zwraca fakt, w jaki sposób publikacja ta jest wykorzystywana jako narzędzie PR. Poza tradycyjnym kanałem dystrybucji, książka została wręczona

przez władze miasta uczniom szkół ponadgimnazjalnych. Poprzez eksponowanie tzw. *success story* może ona być źródłem inspiracji w poszukiwaniu drogi zawodowej, oraz argumentem na rzecz wiązania przyszłości z Bielskiem Podlaskim.

Powyższy przykład wskazuje na oryginalność kreacji i wykorzystania narzędzi wspierających przedsiębiorczość w sferze edukacyjno-promocyjnej. Miasto Bielsk Podlaski, jest jedynym w województwie podlaskim, ośrodkiem mogącym pochwalić się tego typu opracowaniem. W oparciu o technikę wykorzystania motywu sukcesu lokalnych przedsiębiorców nie tylko zwrócono uwagę i doceniono rolę bielskich przedsiębiorców, ale także ukształtowano wyróżnik koncepcji promocji miasta.

Publikacja, wraz z przedstawionym powyżej wykorzystywanymi formami promocji Bielska Podlaskiego, jako ważnego gospodarczo ośrodka subregionalnego, dowodzi dużej świadomości, a także sprawności wykorzystania narzędzi marketingu.

3.2.3. Edukacja na rzecz rozwoju przedsiębiorczości

W ramach nauki o przedsiębiorczości toczy się nieustająca debata na temat tego, czy przedsiębiorczości można się nauczyć. Według niektórych „człowiek przedsiębiorczość ma w genach i nie można się jej nauczyć”⁴⁹. Inni twierdzą, że przedsiębiorczość to praktyka, której można się wyuczyć. Zgodnie z propozycją Gibba, rolę osoby przedsiębiorczej nabywa się zarówno pod naciskiem wpływów kultury, jak i w doświadczeniu, a dodatkowo stały wpływ na jej kształt wywiera edukacja i ćwiczenia praktyczne⁵⁰. Nie rozstrzygając kwestii problemowej, w opinii autora, **istnieje silna korelacja pomiędzy procesem edukacji a kreowaniem postawy przedsiębiorczej** niezależnie od tego czy jest ona wynikiem odkrywania czy tworzenia.

Zasadność edukacji w tym zakresie potwierdza praktyka większości państw europejskich. Zgodnie z raportem *Umiejętności i kompetencje w zakresie przedsiębiorczości*⁵¹ niezależnie od tego, czy zagadnienie to realizowane jest w ramach dedykowanego przedmiotu, czy też rozłożone jest w treści kilku przedmiotów, chodzi o osiągnięcie zespołu określonych efektów kształcenia tj. wykazywanie inicjatywy, podejmowanie ryzyka czy kreatywność. Skoro zadania gminy obejmują między innymi nadzór nad szkołami podstawowymi i gimnazjalnymi, możliwy jest udział miasta w weryfikacji, modelowaniu, a także wzmacnianiu nauczania przedsiębiorczości na swoim terenie.

W momencie analizy miasto Bielsk Podlaski nie realizowało autorskiego projektu edukacyjnego ukierunkowanego na rozwój przedsiębiorczości.

Brak funkcjonowania tego elementu wsparcia rozwoju przedsiębiorczości można interpretować jako wynik świadomej priorytetyzacji celów oddziaływania w tym obszarze. Miasto, czego dowodzi przeprowadzona wyżej analiza, aktualnie koncentruje się na instrumentach oddziaływania

⁴⁹ D. A. Kirby, *Creating Entrepreneurial Universities in the UK: Applying Entrepreneurship Theory to Practice*, „The Journal of Technology Transfer”, nr 31(5), 2006, str. 599–603.

⁵⁰ *Umiejętności i kompetencje w zakresie przedsiębiorczości, Raport dot. Polski z badania realizowanego w ramach Programu na rzecz Lokalnego Rozwoju Gospodarczego i Zatrudnienia (LEED)*, Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), s. 71, dokument elektroniczny, http://www.uj.edu.pl/documents/102715934_0a46c4c2-19af-4d84-8410-b1e5361e4550 (dostęp z dn. 03.10.2015).

⁵¹ *Entrepreneurship Education at School in Europe, National strategies, Curricula and Learning Outcomes*, dokument elektroniczny, http://eacea.ec.europa.eu/education/Eurydice/documents/thematic_reports/135EN.pdf (dostęp z dn.15.10.2015).

w perspektywie krótkookresowej i bieżącej. Modelowanie treści programów edukacyjnych, choć niezwykle ważne w kontekście budowy świadomości i roli aktywności przedsiębiorczej, jest działaniem długookresowym. Dodatkowo, swoiste zaniedbanie, może także być wynikiem sygnałów pochodzących z lokalnego rynku pracy zwłaszcza w kontekście dopasowania programów kształcenia potencjalnych pracowników do potrzeb bielskich pracodawców. Sygnały pochodzące z tego środowiska ogniskują potrzebę zmian na poziomie szkół ponadgimnazjalnych, będących poza właściwością gminy. Choć poziom analizowanych danych w tym zakresie wykracza poza zakres niniejszego opracowania, to należy zaznaczyć, że na skutek lobby branży budowlanej na poziomie powiatu bielskiego udało się odtworzyć program kształcenia zawodowego na potrzeby tego sektora.

3.2.4. Wsparcie przedsiębiorcy i inwestora zagranicznego

Promocja gospodarcza i przyciągnięcie nowych, w tym zagranicznych, **inwestorów** – jako komponent polityki inwestycyjnej, pozostaje wciąż aktualnym wyzwaniem wielu samorządów w Polsce. Biorąc pod uwagę konieczność przygotowania profesjonalnej oferty inwestycyjnej, a także zdolność prowadzenia partnerskiego dialogu z potencjalnymi inwestorami lub organizacjami zajmującymi się profesjonalnym pozyskiwaniem inwestorów **kluczowe stają się kompetencje zespołów odpowiedzialnych za te zadanie.**

Aktualnie w ramach struktury urzędu miasta w Bielsku Podlaskim nie ma wyodrębnionej komórki *stricte* dedykowanej omawianej funkcji. Brak dedykowanego stanowiska nie oznacza zaniedbań w realizacji tego zadania. Kontakt z przedsiębiorcami oraz potencjalnymi inwestorami koncentruje się w aktywności **referatu gospodarki przestrzennej.**

Ciekawą propozycją wsparcia aktywności samorządu, rozważaną przez władze Bielska Podlaskiego, jest oferta Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PAIiZ) kierowana do miast prezydenckich oraz gmin. Oferta w formule porozumienia o współpracy polega na wzmocnieniu przez PAIiZ działań miasta w procesie konstruowania ofert i prowadzenia dialogu z inwestorem. W ramach porozumień strony mają wzajemnie zdefiniowane zadania.

Zobowiązania PAIiZ

- ✓ przeszkolenie pracowników delegowanych przez miasto i mających zajmować się obsługą inwestora, przygotowaniem ofert inwestycyjnych, promocją oferty inwestycyjnej miasta,
- ✓ udzielanie patronatu nad wcześniej uzgodnionymi imprezami promocyjnymi o tematyce gospodarczej, odpowiadającymi tematem przedmiotowi działalności PAIiZ, organizowanymi w mieście (każdorazowo wymagana jest zgoda Zarządu PAIiZ),
- ✓ przekazywanie ofert inwestycyjnych i gospodarczych przygotowanych przez miasto inwestorom i partnerom zagranicznym, w miarę możliwości PAIiZ i na zasadach równego traktowania wszystkich samorządów.
- ✓ Miasta w ramach tychże porozumień są zobowiązane do:
- ✓ tworzenia i bieżącej aktualizacji regionalnych ofert inwestycyjnych typu *greenfield* i *brownfield*, wolnych powierzchni biurowych oraz udostępnianie ich PAIiZ,
- ✓ tworzenia i aktualizowania listy danych wg sektorów gospodarczych oraz bazy danych przedsiębiorstw – eksporterów w mieście,
- ✓ gromadzenia danych statystycznych o mieście wg standardów PAIiZ;
- ✓ wspólnej obsługi projektów inwestycyjnych prowadzonych i wskazanych przez PAIiZ na terenie miasta,

- ✓ przygotowywania i przekazywania PAIiZ raportów opracowanych na podstawie powyższych danych, gdzie PAIiZ może wskazać formę i zakres informacji do umieszczenia w raporcie.⁵²

Miasto Bielsk Podlaski prowadzi także aktywną politykę informacyjną ukierunkowaną na pozyskiwanie nowych inwestorów. W bazie Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych znajduje się oferta trzech lokalizacji (stan na 01.11.2015), kierowanych do potencjalnych inwestorów zagranicznych.

Pierwsza oferta dotyczy nieruchomości o powierzchni 8,91 ha Kotły.

Druga oferta dotyczy nieruchomości o powierzchni 4,3 ha przy ulicy Białowieskiej.

Trzecia oferta dotyczy nieruchomości o powierzchni 4 ha przy ulicy Wojska Polskiego.

Przedstawiona oferta w przygotowanym opisie zawiera podstawowe informacje niezbędne dla inwestora do oceny atrakcyjności nieruchomości. Z treści witryny www można dowiedzieć się o dedykowanej powierzchni, przeznaczeniu w kontekście planów zagospodarowania przestrzennego, odległości od dróg krajowych, odległości od portu lotniczego, rodzaju drogi dostępowej a także uzbrojeniu terenu.

Powyższy opis aktualnej sytuacji wraz z informacją o planach rozwojowych tego obszaru aktywności miasta Bielsk Podlaski prognozuje korzystne zmiany. Narzędzia wsparcia rozwoju przedsiębiorczości zogniskowane na budowę bezpośrednich relacji z przedsiębiorcami zyskują nowe, pożądane oblicze. Warto wspomnieć, że **magistrat prowadzi kampanię informacyjną dedykowaną środowisku biznesowemu.** W ramach witryny www, w zakładce dedykowanej przedsiębiorcom znajduje się szybki dostęp do informacji, użytecznych dla osób prowadzących działalność gospodarczą oraz opisujących dostępne tereny inwestycyjne.

Na możliwość wsparcia przedsiębiorcy przez władze lokalne można także spojrzeć z innej perspektywy. Gmina jest pracodawcą, zleceniodawcą, klientem i inwestorem, dlatego wpływa na działalność firm prywatnych także poprzez swoje zachowania w zakresie sprzedaży i zakupu towarów, zlecenia robót i kontraktowania usług.⁵³ Instytucje publiczne, wykorzystując swój potencjał nabywcy, przy udzielaniu zamówień publicznych mogą jednocześnie wspierać cele innych polityk, w tym rozwój przedsiębiorczości. Zgodnie z możliwościami przewidzianymi w unijnym i krajowym prawie zamówień publicznych, w ramach prowadzenia postępowania o udzielenie zamówienia publicznego można wspierać udział podmiotów z sektora małych i średnich przedsiębiorstw, sprzyjać nabywaniu produktów innowacyjnych, minimalizować oddziaływanie zamówienia na środowisko naturalne oraz uwzględniać potrzeby osób znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji społeczno – zawodowej⁵⁴. Zakup przez samorząd towarów i usług od lokalnych przedsiębiorców nie może naruszać zasad prawnych obowiązujących w tym zakresie.

Szczególną okolicznością jest wykorzystywanie tzw. klauzul społecznych, wspierających inkluzję zawodowe osób wykluczonych w trybie Ustawy *Prawo zamówień publicznych*:

⁵² www.paiz.gov.pl (dostęp z dn. 03.10.2015 r.).

⁵³ E. Bończak-Kucharczyk, K. Herbst, K. Chmura, *Jak władze lokalne mogą wspierać przedsiębiorczość*, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych Polska Fundacja Promocji Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Warszawa 1998, s. 85.

⁵⁴ K. Ołdak-Bułańska, *Aspekty społeczne w zamówieniach publicznych – podręcznik*, Urząd Zamówień Publicznych, Warszawa 2014, s. 6.

- na etapie wszczęcia procedury przetargowej, samorząd dokonuje zakupów, które zabezpieczają jego prawidłowe funkcjonowanie,
- na etapie realizacji inwestycji, może stosować formułę odpowiedzialnych zakupów. Polega ona na dostarczeniu przedmiotu zamówienia z gwarancją zrealizowania celów społecznych.

Stosując ten mechanizm samorząd musi bezwzględnie przestrzegać zasady niedyskryminacji oferentów. Jak ustalono, **na terenie miasta Bielsk Podlaski nie jest realizowany dedykowany program kooperacji i zakupów od przedstawicieli lokalnej gospodarki**. Interakcje i zlecenia pojawiające się na tym polu są efektem rynkowej rywalizacji w której biorą udział bielscy przedsiębiorcy. Tym samym, pozytywny wynik procedur zakupowych jest pochodną złożenia najlepszej oferty w ramach ustalonych przez zamawiającego kryteriów.

3.2.5. Instytucje otoczenia biznesu

Rozwojowi przedsiębiorczości służy wsparcie instytucjonalne, które określa się mianem instytucji otoczenia biznesu. Pojęcie to odnosi się do niemal wszystkich podmiotów, zarówno publicznych jak i prywatnych, które za pośrednictwem metod pośrednich i bezpośrednich oddziałują na zakładanie oraz rozwój działalności gospodarczej. W skład instytucji otoczenia biznesu wchodzi agencje rozwoju regionalnego i lokalnego, ośrodki szkoleniowe i doradcze, banki i inne instytucje finansowe, fundusze pożyczkowe i poręczeniowe, ośrodki innowacji i przedsiębiorczości, organizacje reprezentujące przedsiębiorców (izby przemysłowo-handlowe, izby gospodarcze, stowarzyszenia branżowe), uczelnie wyższe⁵⁵. Z uwagi na cel opracowania, konieczna jest koncentracja jedynie na wybranych, według kryterium organizatora⁵⁶, formach wsparcia. **Samorząd na swoim terenie może organizować inicjatywy, które mają pobudzać społeczność lokalną do podejmowania aktywności biznesowej i rozwijać już działające firmy**. Wyróżnia się dwie główne grupy tych instytucji: ośrodki przedsiębiorczości i ośrodki innowacji oraz agencję rozwoju regionalnego. Zasadność, a także możliwość ich powołania uzależniona jest od dodatkowych czynników, które często korespondują z warunkami funkcjonowania raczej dużych aglomeracji.

Jednym z podstawowych problemów związanych z rozwojem przedsiębiorczości jest obawa przed podjęciem działalności gospodarczej oraz nietrwałość nowopowstałych podmiotów gospodarczych⁵⁷. Aby ograniczyć skalę tych niekorzystnych zjawisk oferowany jest dostęp do programów wsparcia przedsiębiorczości, w ramach ośrodków przedsiębiorczości, których elementem są inkubatory przedsiębiorczości. Instytucje te w Polsce funkcjonują głównie jako element środowiska akademickiego, ale coraz częściej stają się autorskimi projektami samorządów lokalnych. Niezależnie od organu prowadzącego⁵⁸ można im przypisać podobną rolę, która sprowadza się do:

- prowadzenia działań zmierzających do popularyzacji idei samozatrudnienia
- opiniowania pomysłów biznesowych

⁵⁵ A. Kamińska, *Wpływ instytucji otoczenia biznesu na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w regionie lubelski*, Barometr Regionalny, Nr(1)23, 2011, s. 53.

⁵⁶ Tych na których powołanie i prowadzenie ma bezpośredni wpływ władza samorządowa.

⁵⁷ A. Sekuła, *Inkubatory przedsiębiorczości formą wspierania MSP- z doświadczeń województwa pomorskiego i Elbląga*, „Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce”, pod. red. R. Broł, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 46, Uniwersytet Ekonomiczny, Wrocław 2009, s. 326-338.

⁵⁸ Najpopularniejsze i jednocześnie stanowiące największą sieć, stanowią Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości, które prowadzone są przez jedną z fundacji.

- zapewnienia podstawowych usług niezbędnych do prowadzenia działalności (obsługa księgowa, prawna, marketingowa)
- organizacji szkoleń i doradztwa biznesowego
- mentoring
- zapewnienia przestrzeni do prowadzenia działalności gospodarczej.
- dostarczenia niezbędnej infrastruktury technicznej (komputery, sprzęt biurowy etc.)
- rozwijania sieci kontaktów (networking)

Aktualnie na terenie miasta Bielsk Podlaski nie funkcjonuje żaden inkubator przedsiębiorczości. Stan ten należy uznać za przejściowy. Władze lokalne planują uruchomienie tego typu instytucji w ramach komunalnej bazy lokalowej. Pozostaje mieć nadzieję, że bielski inkubator przedsiębiorczości uwzględni potencjał przedsiębiorczy różnych środowisk i będzie otwarty zarówno na najmłodszych mieszkańców miasta – młodzież, ale także osoby dorosłe zainteresowane podjęciem roli przedsiębiorcy. Mając na uwadze doskonałe otoczenie biznesowe, inkubator, który powstanie w tym mieście, powinien czerpać z doświadczenia dojrzałych przedsiębiorstw, osiągających międzynarodowe sukcesy.

Wśród ośrodków innowacji organizowanych przez samorząd wymienić należy parki technologiczne. **Park technologiczny** (park naukowy) jest wyodrębnioną jednostką ukierunkowaną na rozwój działalności przedsiębiorców wykorzystujących nowoczesne technologie, w szczególności małych i średnich przedsiębiorców, w oparciu o korzystanie z wyodrębnionych nieruchomości i infrastruktury technicznej na zasadach umownych. Realizując kompleksowe wsparcie, parki technologiczne oferują przedsiębiorcom usługi doradztwa w zakresie rozwoju, transferu technologii oraz przekształcania wyników badań naukowych i prac rozwojowych w innowacje technologiczne.

Wskazywany powyżej typ ośrodka innowacji **nie funkcjonuje na terenie miasta Bielsk Podlaski.** Sytuacja ta nie dziwi z uwagi na konieczność zabezpieczenia dostępu do myśli naukowej (mowa tu o uczelniach wyższych, które to uczelnie nie są reprezentowane na terenie miasta). **W Bielsku Podlaskim brak jest lokalnej agencji rozwoju regionalnego.** Działalność polegająca na inicjowaniu, promowaniu i wsparciu wszelkich pomysłów na rzecz rozwoju regionalnego realizowana jest przez Podlaską Fundację Rozwoju Regionalnego, w ramach sieci centrów wspierania biznesu. Instytucja ta, poprzez stosowanie finansowych instrumentów aktywizujących (pożyczki na rozwój działalności gospodarczej, poręczenia, doradztwo, programy edukacyjne) może oddziaływać na rozwój społeczno-gospodarczy miasta. **Wśród typów instytucji nie działających na terenie miasta należy wymienić centrum obsługi inwestora (COI).** Rolę COI polegającą na tworzeniu, dopasowaniu oraz promocji ofert inwestycyjnych przejmują pracownicy magistratu, łącząc ją z innymi obowiązkami służbowymi. Zadanie polegające na bieżącej obsłudze inwestorów, bez rozróżnienia dla kryterium lokalny/zewnętrzny/zagraniczny, także jest realizowane z pominięciem dedykowanej struktury organizacyjnej.

3.2.6. Specjalne strefy ekonomiczne

Specjalne strefy ekonomiczne (SSE) to wyodrębnione administracyjnie obszary Polski, gdzie inwestorzy mogą prowadzić działalność gospodarczą na preferencyjnych warunkach. Jest to przestrzeń obrazująca efekty przyjętej polityki inwestycyjnej na poziomie samorządu. **Celem funkcjonowania tego instrumentu wsparcia jest przyspieszenie rozwoju regionów poprzez przyciąganie nowych**

inwestycji i promocję tworzenia miejsc pracy.⁵⁹ W Polsce aktualnie funkcjonuje 14 specjalnych stref ekonomicznych. Województwo podlaskie, obok warmińsko – mazurskiego i mazowieckiego, znajduje się w zasięgu działania Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Zasady i warunki inwestowania na terenie SSE, oraz korzyści płynące z faktu prowadzenia tam działalności gospodarczej⁶⁰, określa Ustawa z dnia 20 października 1994 r. o *specjalnych strefach ekonomicznych*⁶¹.

Na mocy uchwały XLVI/306/14 Rady Miasta Bielsk Podlaski z dnia 24 czerwca 2014 roku, zdecydowano o wystąpieniu do Ministerstwa Gospodarki o ustanowieniu Bielskiej Podstrefy Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej S.A. Końcowym efektem podjętych działań jest Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 października 2015 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie suwalskiej specjalnej strefy ekonomicznej, w którym ta podstrefa w Bielsku Podlaskim została ustanowiona.

Uzyskanie statusu specjalnej strefy ekonomicznej, zdaniem Burmistrza Miasta Bielska Podlaskiego Jarosława Borowskiego, stanowi istotny sukces. **Fakt nadania części gruntom stanu szczególnego przeznaczenia może stanowić kolejny impuls rozwojowy miastu.** Zgodnie z informacją udostępnioną na oficjalnych witrynach urzędu miasta, Podstrefa Bielsk Podlaski obejmuje 5,2989 ha terenów. Teren składa się z trzech kompleksów i jest w większości niezabudowany. Położony jest przy drodze wojewódzkiej relacji Bielsk Podlaski-Białowieża i w niewielkiej odległości od dróg krajowych: nr 19 (Białystok-Lublin-Rzeszów) oraz nr 66 biegnącej z kierunku Warszawy do przejścia granicznego z Białorusią w Połowcach. Wyposażony jest m.in. w sieci: wodociągową, kanalizacji sanitarnej, kanalizacji deszczowej oraz linię oświetlenia ulicznego i nową asfaltową ulicę. Odległość od stacji

⁵⁹ <http://www.mg.gov.pl/Wspieranie+przedsiębiorczosci/Wsparcie+finansowe+i+inwestycje/Specjalne+strefy+ekonomiczne> (dostęp z dn. 06.10.2015 r.).

⁶⁰ Przedsiębiorcy lokujący swe inwestycje na terenie SSE mogą korzystać z pomocy publicznej, udzielanej w formie zwolnień z podatku dochodowego, z tytułu:

- kosztów nowej inwestycji lub,
- tworzenia nowych miejsc pracy.

Wielkość pomocy zależy od maksymalnej intensywności pomocy określonej dla obszaru, gdzie realizowana jest inwestycja, oraz wielkości kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą.

Pomoc dla małych przedsiębiorców podwyższa się o 20 punktów procentowych, natomiast dla średnich - o 10 punktów.

Wielkość pomocy z tytułu kosztów nowej inwestycji oblicza się jako iloczyn maksymalnej intensywności pomocy określonej dla danego obszaru i kosztów inwestycji kwalifikujących się do objęcia pomocą.

Korzystanie z pomocy z tego tytułu wymaga:

- prowadzenia działalności gospodarczej przez okres nie krótszy niż 5 lat,
- utrzymania własności składników majątku, z którymi były związane wydatki inwestycyjne, przez okres 5 lat,

przy czym okresy te ulegają skróceniu do 3 lat w przypadku małych i średnich przedsiębiorstw.

Koszty nabycia środków trwałych ponoszone przez dużych przedsiębiorców zostaną objęte pomocą wyłącznie w odniesieniu do nowych środków trwałych.

Wielkość pomocy z tytułu tworzenia nowych miejsc pracy związanych z daną inwestycją oblicza się jako iloczyn maksymalnej intensywności pomocy i dwuletnich kosztów płacy brutto nowo zatrudnionych pracowników, powiększonych o wszystkie obowiązkowe płatności związane z ich zatrudnieniem. Przedsiębiorca korzystający z pomocy z tego tytułu jest zobowiązany utrzymać nowo utworzone miejsca pracy przez okres pięciu lat, a w przypadku małych i średnich firm – trzech lat.

Inny sposób kalkulowania wielkości pomocy dotyczy dużych projektów inwestycyjnych (takich których koszty kwalifikowane przekraczają kwotę 50 mln euro) i jest on wyrażony wzorem wskazanym w rozporządzeniu określającym zasady udzielania pomocy publicznej przedsiębiorcom działającym na terenie SSE. Podstawą do korzystania z pomocy publicznej jest zezwolenie na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie SSE.

<http://www.mg.gov.pl/Wspieranie+przedsiębiorczosci/Wsparcie+finansowe+i+inwestycje/Specjalne+strefy+ekonomiczne> (dostęp z dn. 06.11.2015).

⁶¹ Dz.U. z 2007 r. Nr 42, poz. 274 i z 2008 r. nr 118, poz. 746.

transformatorowej średniego napięcia wynosi, w zależności od położenia działki, od 130 do 400 metrów. Dwa z trzech kompleksów inwestycyjnych posiadają ogrodzenia przemysłowe.

Tabela 44. Tereny inwestycyjne miasta Bielsk Podlaski ulokowane na obszarze Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Suwałkach Podstrefa Bielsk Podlaski

Lp.	Położenie – ulica	Nr geod.	Powierzchnia ha	Przeznaczenie
1	Maszynowa	3474/69	0,5063	Teren położony na obszarze Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Podstrefa Bielsk Podlaski.
				Zabudowa techniczno-produkcyjna - plan miejscowy.
				Doprowadzona infrastruktura techniczna.
2	Techniczna	cze-76	0,7104	Teren położony na obszarze Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Podstrefa Bielsk Podlaski.
				Nieruchomość zabudowana budynkiem hali przemysłowej o pow. zabudowy ok. 1750 m ² .
				Hala pochodzi z lat 50 XX wieku.
				Zabudowa techniczno-produkcyjna – plan miejscowy.
				Doprowadzona infrastruktura techniczna.
3	Techniczna	3474/59	2,4982	Teren położony na obszarze Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Podstrefa Bielsk Podlaski.
		3474/71	0,0949	Obszar inwestycyjny skład się z 3 działek.
		3474/61	0,0579	Zabudowa techniczno-produkcyjna - plan miejscowy.
				Doprowadzona infrastruktura techniczna.
4	Techniczna	3474/36	1,3275	Teren położony na obszarze Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Podstrefa Bielsk Podlaski
		3474/63	0,1037	Obszar inwestycyjny składa się z dwóch nieruchomości o łącznej powierzchni 1,4312 ha.
				Zabudowa techniczno-produkcyjna – plan miejscowy.
				Doprowadzona infrastruktura techniczna.

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski.

Fakt funkcjonowania na terenie miasta specjalnej strefy ekonomicznej wraz z wysoką aktywnością ukierunkowaną na pozyskanie inwestorów zewnętrznych skłania do wniosku, że Bielsk Podlaski w pełnym stopniu wykorzystuje omawiany instrument wsparcia przedsiębiorczości.

3.2.7. Wnioski

Na podstawie wyników analizy zakresu wykorzystania niefinansowych instrumentów wspierania przedsiębiorczości przez miasto Bielsk Podlaski należy stwierdzić, iż jest on bliski 100% pokrycia ze zdefiniowanym wzorcem. Na bielski katalog instrumentów o niefinansowym wymiarze składa się bowiem:

- obecność zagadnień i aktywności o walorach pro-przedsiębiorczych w dokumentach strategicznych miasta
- liczne przykłady inwestycji wzmacniających potencjał infrastruktury gospodarczej miasta
- szeroko zakrojona aktywność promocyjna
- zauważalna troska i dialog z lokalnymi przedsiębiorcami

- aktywność na rzecz pozyskiwania inwestorów zewnętrznych
- przygotowanie terenów inwestycyjnych, w tym uruchomienie podstrefy Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej
- specjalnych programów edukacyjnych na poziomie edukacji przedszkolnej, szkolnej, podstawowej i gimnazjalnej

Wśród wskazanych odchyłeń względem zdefiniowanego modelu uwagę zwraca brak instrumentów wspierania przedsiębiorczości w postaci:

- specjalnych programów edukacyjnych na poziomie edukacji przedszkolnej, szkolnej, podstawowej i gimnazjalnej
- inkubatora przedsiębiorczości

Powyższe praktykowane formy wsparcia rozwoju przedsiębiorczości należy uznać za satysfakcjonujące. Obiektywnie należy stwierdzić, że miasto wykazuje duże zaangażowanie w podejmowane działania, a sposób ich doboru nie budzi wątpliwości w świetle nadrzędnego celu. Dodatkowym elementem kształtującym wysoką ocenę Bielska Podlaskiego jest fakt deklarowanej w najbliższym okresie aktywności, realizacja której pozwoli na wyczerpanie zdiagnozowanego w opracowaniu katalogu niefinansowych instrumentów wspierania przedsiębiorczości.

Zaprezentowany zakres aktywności miasta Bielsk Podlaski na rzecz rozbudowy i modernizacji infrastruktury gospodarczej, składający się na politykę inwestycyjną miasta, pozwala sformułować następujące wnioski w zakresie wykorzystania tego instrumentu wspierania przedsiębiorczości. Po pierwsze, **aktualna infrastruktura gospodarcza nie jest barierą w kontekście lokalizacji nowych oraz rozwoju istniejących inicjatyw gospodarczych.** Po drugie, **miasto w sposób przemyślany zdefiniowało priorytety inwestycyjne koncentrując się na tych o największym znaczeniu dla podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej miasta.** Stąd koncentracja na rozbudowie głównych traktów komunikacyjnych zapewniających dostępność miasta oraz uzbrojenie nowych terenów inwestycyjnych. Po trzecie, z uwagi na obiektywne ograniczenia wynikające ze struktury gminnego budżetu, **miasto podejmuje racjonalne kroki, tak w dotychczasowej jak i projektowanej polityce rozwojowej.** Łączna ocena zakresu wykorzystania tego narzędzia wspierania przedsiębiorczości kształtuje się na satysfakcjonującym poziomie.

Przedstawiony **zakres aktywności promocyjnej miasta jest przemyślany, spójny i uwzględnia nowe trendy wykorzystywane w marketingu regionalnym.** Koncentracja na potencjale gospodarczym w połączeniu ze szczególnymi walorami kulturowymi wieloreligijnego ośrodka przygranicznego – budują silny przekaz promocyjny o widocznej atrakcyjności inwestycyjnej, a więc są istotnym elementem polityki inwestycyjnej miasta. Wszystko to przyczynia się do wysokiej oceny wykorzystania instrumentu promocji jako elementu wsparcia przedsiębiorczości przez samorząd Bielska Podlaskiego.

Podsumowując **aspekt edukacji na rzecz rozwoju przedsiębiorczości** należy stwierdzić, że choć aktualnie **nie mamy do czynienia z realizacją dedykowanych form** edukacji pro-przedsiębiorczej na poziomie przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjalnych to deklaracje magistratu pozwalają zakładać szybkie zmiany w tym obszarze. Z rozmowy z Burmistrzem Bielska Podlaskiego (wywiad indywidualny) ustalono chęć wdrożenia programów rozwoju kompetencji przedsiębiorczych wzorem programów realizowanych przez Centrum Kształcenia Ustawicznego w Białymstoku i Wyższą Szkołę Finansów i Zarządzania w Białymstoku. Otwartość władz na implementację tego narzędzia wsparcia

przedsiębiorczości, w oparciu o dobre praktyki identyfikowane w Białymstoku, prognozują edukację na poziomie oświaty w tym zakresie.

Przeprowadzona analiza dowodzi, że **na terenie miasta nie funkcjonują publiczne instytucje otoczenia biznesu tj.: parki technologiczne, centra innowacji czy lokalne agencje rozwoju**. Sytuacja ta stwarza nie tylko potrzebę ale i konieczność aktywności władz lokalnych do zagospodarowania wskazanego deficytu. Bynajmniej nie musi to oznaczać konieczności powołania własnych jednostek tego rodzaju lecz, co wydaje się być bardziej racjonalne, może zmierzać w kierunku współpracy i stworzenia warunków dostępu do już funkcjonujących podmiotów w sąsiednim Białymstoku. Poza inkubatorem przedsiębiorczości (dostęp będzie czynnikiem jego efektywności), Bielsk Podlaski może funkcjonować w ścisłej symbiozie chociażby z Białostockim Parkiem Naukowo Technologicznym czy Centrami Transferu Technologii podlaskich uczelni. Potrzeba ta wydaje się być dodatkowo wzmocniona poprzez fakt powołania do życia na terenie miasta podstrefy Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Promocja nowych terenów inwestycyjnych wraz ze wsparciem oferowanym przez wspomniane podmioty może dodatkowo motywować inwestorów do zakupu działek i rozwoju przedsiębiorstw na terenie miasta.

3.3. Identyfikacja finansowych instrumentów wspierania przedsiębiorczości i ich wykorzystanie w Bielsku Podlaskim

Gminy dysponują szerokim wachlarzem możliwości oddziaływania na rozwój gospodarczy, wśród nich istotną rolę odgrywają te, o charakterze finansowym. Instrumenty są bezpośrednio skorelowane ze źródłami dochodów, stąd poniżej zaprezentowano krótką ich charakterystykę. Wśród elementów polityki budżetowej, które mogą oddziaływać na rozwój przedsiębiorczości wymienić należy:

- stawki podatku od nieruchomości i środków transportowych,
- przedmiotowe – częściowe lub całkowite zwolnienia z podatku od nieruchomości, podatku od środków transportowych, od opłat lokalnych, podatku rolnego oraz leśnego.
- podmiotowe – indywidualne ulgi uznaniowe w formie umorzeń zaległości podatkowych i odsetek za zwłokę, odroczenie terminu płatności, rozkładanie na raty zobowiązań i należnych odsetek,
- obniżki maksymalnych stawek podatku⁶².

Należy zauważyć, że wskazane instrumenty nie odgrywają istotnej roli w polityce pozyskiwania inwestorów, nie mniej wspomagają budowanie klimatu przedsiębiorczości kreując pozytywnego wizerunek władz samorządowych przed lokalnymi przedsiębiorcami.

Jednym z istotnych elementów tworzenia klimatu sprzyjającego rozwojowi przedsiębiorczości na poziomie miasta jest lokalna polityka podatkowa. W oparciu o delegację zawartą

⁶² T. Wołowicz, *Finansowe instrumenty wspierania przedsiębiorczości przez gminy*, „Studia regionalne i lokalne”, nr 1(19) 2005, s. 67 i nast.

w ustawodawstwie krajowym, gmina odpowiada za ustalenie stawek podatkowych⁶³ mających znaczenie dla aktywności gospodarczej.

Gmina odpowiada za ustalenie poziomu **podatku rolnego** na podstawie Ustawy o podatku rolnym⁶⁴. Na podstawie art.6. ust. 3 rady gmin są uprawnione do obniżenia cen skupu określonych w ust. 2, przyjmowanych jako podstawa obliczania podatku rolnego na obszarze gminy. Poza decyzyjnością w sprawie wysokości daniny publicznej, ustawodawca na podstawie art. 12 ust.2 pkt.5a) przewidział, iż zwalnia się z podatku rolnego przedsiębiorców o statusie centrum badawczo – rozwojowe, uzyskanym na zasadach określonych w przepisach o *niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej*, w odniesieniu do przedmiotów opodatkowania zajętych na cele prowadzonych badań i prac rozwojowych.

Ponadto, na podstawie Ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o *podatkach i opłatach lokalnych*⁶⁵, gmina posiada wpływ na wysokość obciążeń bezpośrednio oddziałujących na osoby i podmioty prowadzące działalność gospodarczą⁶⁶ z tytułu:

- **podatku od nieruchomości,**
- **podatku od środków transportowych,**
- **opłaty targowej.**

Podatnikami **podatku od nieruchomości** są osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne, w tym spółki nieposiadające osobowości prawnej, będące:

- 1) właścicielami nieruchomości lub obiektów budowlanych, z zastrzeżeniem ust. 3,
- 2) posiadaczami samoistnymi nieruchomości lub obiektów budowlanych,
- 3) użytkownikami wieczystymi gruntów,
- 4) posiadaczami nieruchomości lub ich części albo obiektów budowlanych lub ich części, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego.

Ustawa przekazując radzie gminy kompetencje do ustalenia rocznego podatku od nieruchomości jednocześnie oznacza jego maksymalną wysokość⁶⁷. Na podstawie art. 5 ust. 2 **Rada gminy przy określaniu wysokości stawek może je różnicować** uwzględniając:

- lokalizację,
- rodzaj prowadzonej działalności,
- rodzaj zabudowy,
- przeznaczenie i sposób wykorzystania gruntu,
- stan techniczny oraz wiek budynków,
- rodzaj prowadzonej działalności.

Szczególną sytuacją w zakresie rezygnacji z poboru tej opłaty przewiduje art. 1b ust. 2. Zgodnie z jego brzmieniem zwolnienia z podatku od nieruchomości przyznane z tytułu prowadzenia działalności

⁶³ Gmina nie ma pełnej swobody kształtowania wysokości tych podatków, musi bowiem postępować w granicach określonych ustawowo.

⁶⁴ Dz.U.1984 nr 52, poz.268 (z późn.zm.), art. 6a. ust.4a. Organem podatkowym właściwym w sprawach podatku rolnego jest wójt (burmistrz, prezydent miasta).

⁶⁵ Dz.U.1991, nr 9 poz.31 (z późn.zm.).

⁶⁶ Ustawa o *podatkach i opłatach lokalnych* Art. 1c. Organem podatkowym właściwym w sprawach podatków i opłat unormowanych w niniejszej ustawie jest wójt (burmistrz, prezydent miasta).

⁶⁷ Na podstawie art. 5 ust. 1 pkt.1 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o *podatkach i opłatach lokalnych*.

gospodarczej na terenie specjalnych stref ekonomicznych regulują przepisy Ustawy z dnia 2 października 2003 r. *o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych i niektórych ustaw*.⁶⁸ Co ważne, rada gminy, w drodze uchwały, może wprowadzić inne zwolnienia niż określone w ust. 1 oraz w art. 10 ust. 1 Ustawy z dnia 2 października 2003 r. *o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych i niektórych ustaw*.

Poza wspomnianym podatkiem od nieruchomości kluczowym, z perspektywy prowadzenia działalności gospodarczej, jest podatek od środków transportowych. Zgodnie z art. 8. Ustawy *o podatkach i opłatach lokalnych* opodatkowaniu podlegają:

- 1) samochody ciężarowe o dopuszczalnej masie całkowitej powyżej 3,5 tony i poniżej 12 ton;
- 2) samochody ciężarowe o dopuszczalnej masie całkowitej równej lub wyższej niż 12 ton;
- 3) ciągniki siodłowe i balastowe przystosowane do używania łącznie z naczepą lub przyczepą o dopuszczalnej masie całkowitej zespołu pojazdów od 3,5 tony i poniżej 12 ton;
- 4) ciągniki siodłowe i balastowe przystosowane do używania łącznie z naczepą lub przyczepą o dopuszczalnej masie całkowitej zespołu pojazdów równej lub wyższej niż 12 ton;
- 5) przyczepy i naczepy, które łącznie z pojazdem silnikowym posiadają dopuszczalną masę całkowitą od 7 ton i poniżej 12 ton, z wyjątkiem związanych wyłącznie z działalnością rolniczą prowadzoną przez podatnika podatku rolnego;
- 6) przyczepy i naczepy, które łącznie z pojazdem silnikowym posiadają dopuszczalną masę całkowitą równą lub wyższą niż 12 ton, z wyjątkiem związanych wyłącznie z działalnością rolniczą prowadzoną przez podatnika podatku rolnego;
- 7) autobusy.

Na podstawie przywołanej ustawy⁶⁹ rada gminy przy określaniu stawek, o których mowa w ust. 1 pkt 1, 3, 5 i 7 **może różnicować wysokość stawek** dla poszczególnych rodzajów przedmiotów opodatkowania, uwzględniając w szczególności wpływ środka transportowego na środowisko naturalne, rok produkcji albo liczbę miejsc do siedzenia.

Kolejnym podatkiem, poprzez który gmina może oddziaływać, zwłaszcza na drobnych przedsiębiorców jest **opłata targowa**. Aktualny stan prawny w kontekście wskazanej opłaty lokalnej wkrótce ulegnie istotnej zmianie. Zgodnie z brzmieniem przepisu na dzień 04 listopada 2015 opłatę targową **pobiera się** do osób fizycznych, a także prawnych oraz jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej dokonujących sprzedaży na targowiskach (art. 15). Od 1 stycznia 2016 roku rada gminy **będzie mogła** wprowadzić opłatę targową. Przywołana zmiana może zasadniczo wpłynąć na praktyczne podejście władz w tym zakresie. Uprawdopodobnia bowiem sytuację, kiedy gmina zdecyduje się nie pobierać opłaty targowej, co może być jednym z czynników sprzyjających decyzji o podjęciu własnej działalności przez mieszkańców gminy.

3.3.1. Źródła dochodów gminy

Funkcjonowanie gminy uzależnione jest od nakładów finansowych jakie ma do dyspozycji. Aktualny system finansowania jednostek samorządowych stawia za cel dostarczenie kapitału niezbędnego do realizacji zadań własnych jak i zleconych oraz obliczony jest na generowanie budżetu rozwojowego. Klasyczna konstrukcja budżetu jednostki zakłada cztery składowe, są nimi:

- dochody własne gminy,

⁶⁸ Dz. U. Nr 188, poz. 1840, z późn. zm.

⁶⁹ Art.10 ust. 2. Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. *o podatkach i opłatach lokalnych*. Dz. U. 1991, nr 9, poz.31 (z późn.zm).

- dotacje,
- subwencje,
- środki pochodzące z UE.

Poniżej zaprezentowano źródła dochodu miasta Bielsk Podlaski, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości ich redystrybucji na rzecz aktywności pro-przedsiębiorczej.

Kategoria **dochody własne** posiada cykliczną postać, a jej ramy wynikają z powszechnie obowiązującego prawa. Katalog źródeł dochodów własnych gminy zawarty jest w art. 4 Ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o *dochodach jednostek samorządu terytorialnego* (Dz.U.2015.0.513) tj.:

- 1) wpływy z podatków: od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, dochodowego od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, od spadków i darowizn, od czynności cywilnoprawnych,
- 2) wpływy z opłat: skarbowej, targowej, miejscowej, uzdrowskiej i od posiadania psów, eksploatacyjnej – w części określonej w Ustawie z dnia 4 lutego 1994 r. *Prawo geologiczne i górnicze* (Dz. U. z 2005 r. Nr 228, poz. 1947, z późn. zm.), innych stanowiących dochody gminy, uiszczanych na podstawie odrębnych przepisów,
- 3) dochody uzyskiwane przez gminne jednostki budżetowe oraz wpłaty od gminnych zakładów budżetowych,
- 4) dochody z majątku gminy,
- 5) spadki, zapisy i darowizny na rzecz gminy,
- 6) dochody z kar pieniężnych i grzywien określonych w odrębnych przepisach,
- 7) 5,0 % dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej,
- 8) odsetki od pożyczek udzielanych przez gminę, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej,
- 9) odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody gminy,
- 10) odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych gminy, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej,
- 11) dotacje z budżetów innych jednostek samorządu terytorialnego,
- 12) inne dochody należne gminie na podstawie odrębnych przepisów,
- 13) wysokość udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych, od podatników tego podatku zamieszkałych na obszarze gminy wynosi 39,34 %,
- 14) wysokość udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych, od podatników tego podatku, posiadających siedzibę na obszarze gminy, wynosi 6,71 %.

Tabela 45. Dochody budżetowe (w tym własne) Bielska Podlaskiego w latach 2010-2014

Dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013	2014
Dochody ogółem						
ogółem	zł	59 311 984	63 412 180	60 165 775	65 578 240	67 802 365
Dochody majątkowe						
ogółem	zł	7 777 354	8 236 612	3 700 017	4 905 877	2 534 417
wpływy ze sprzedaży składników majątkowych	zł	0	0	0	0	8 049
Dochody własne						
razem	zł	31 011 461	35 245 854	34 431 705	38 560 074	40 574 452

Dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013	2014
dochody podatkowe - podatek rolny	zł	137 173	150 735	295 615	300 615	275 737
dochody podatkowe - podatek leśny	zł	1 378	1 522	1 873	1 853	1 659
dochody podatkowe - podatek od nieruchomości	zł	10 298 832	10 711 555	11 407 138	12 159 251	12 857 030
dochody podatkowe - podatek od środków transportowych	zł	611 712	620 097	665 157	643 054	652 971
wpływy z opłaty skarbowej	zł	486 261	494 686	436 674	420 887	409 395
dochody podatkowe - podatek od czynności cywilnoprawnych	zł	1 331 995	1 045 166	609 259	753 877	644 583
dochody podatkowe - podatek od działalności gospodarczej osób fizycznych, opłacany w formie karty podatkowej	zł	-	-	55 756	66 500	61 146
wpływy z opłaty targowej	zł	-	-	142 798	132 571	137 253
dochody z majątku	zł	1 510 156	2 983 646	1 395 215	1 798 578	1 237 610
udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa razem	zł	13 250 513	15 046 699	15 486 829	17 094 037	18 636 859
udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych	zł	11 909 746	13 823 778	14 614 767	16 168 506	17 142 423
udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób prawnych	zł	1 340 767	1 222 921	872 062	925 531	1 494 436
wpływy z innych lokalnych opłat pobieranych przez jednostki samorządu terytorialnego na podstawie odrębnych ustaw	zł	36 752	139 901	139 299	1 609 491	2 581 145
wpływy z usług	zł	130 635	969 109	854 314	742 924	599 590
pozostałe dochody - środki na dofinansowanie własnych zadań pozyskane z innych źródeł – razem	zł	120 872	110 900	206 172	111 657	90 461
dochody z majątku - dochody z najmu i dzierżawy składników majątkowych JST oraz innych umów o podobnym charakterze	zł	201 350	237 992	233 691	224 306	229 519
dochody podatkowe - ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw	zł	12 550 778	12 679 569	13 135 449	14 035 470	14 554 117

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Przywołane dane statystyczne wskazują, że budżet miasta Bielsk Podlaski rejestruje stały wzrost wpływów bezpośrednio związanych z prowadzoną na jego terenie działalnością gospodarczą. Trend ten pozwala wnioskować o racjonalnej, a przede wszystkim akceptowalnej, polityce podatkowej przyjętej przez samorząd miasta. Z drugiej strony jest on bezpośrednim wyznacznikiem potencjalnych możliwości finansowania rozwoju.

Kolejną kategorią dochodów gminy są tzw. **dochody transferowe** na które składają się subwencje oraz dotacje. Subwencje stanowią stałą formę finansowania JST. Mają na celu ograniczenie dysproporcji pomiędzy poszczególnymi jednostkami podziału administracyjnego (wynikające głównie z potencjału i kondycji gospodarczej poszczególnych JST). Różnice powodują swoisty ranking gmin pod

względem ich organicznej zamożności. W tym układzie, gminom znajdującym się najniżej w klasyfikacji (gminy najuboższe) przekazywane są środki na działania niwelujące różnicę. Subwencje ogólna składa się z trzech elementów tj.:

- subwencji wyrównawczej,
- subwencji równoważącej,
- oświatowej, a ich główną funkcją jest niwelowanie niedoborów finansowych.

Dotacje z budżetu państwa wspomagają realizację zadań własnych jak i zleconych i mają charakter uzupełniający względem dochodów własnych oraz subwencji. Na podstawie art. 8. ust. 1 Ustawy o *dochodach samorządu terytorialnego*, składowymi dochodu będą m.in. dotacje celowe z budżetu państwa przeznaczone na:

- zadania z zakresu administracji rządowej oraz na inne zadania zlecone ustawami,
- zadania realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego na mocy porozumień zawartych z organami administracji rządowej,
- usuwanie bezpośrednich zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego, skutków powodzi i osuwisk ziemnych oraz skutków innych klęsk żywiołowych,
- finansowanie lub dofinansowanie zadań własnych,
- realizację zadań wynikających z umów międzynarodowych.

Obok dotacji celowych gminie przysługują także dotacje na dofinansowanie zadań własnych:

- z zakresu zadań inwestycyjnych szkół i placówek oświatowych,
- związanych z inicjatywami wspierania edukacji na obszarach wiejskich, w tym na stypendia i pomoc materialną dla młodzieży wiejskiej,
- związanych z wdrażaniem reformy systemu oświaty, wyrównywaniem szans edukacyjnych oraz zapewnianiem kształcenia praktycznego,
- realizowanych w celu zagospodarowania nieruchomości Skarbu Państwa przejętych od wojsk Federacji Rosyjskiej i przekazanych jednostce samorządu terytorialnego na podstawie przepisów Ustawy z dnia 10 czerwca 1994 r.,
- związanych z budową i remontami obiektów sportowych oraz rozwijaniem sportu, w szczególności wśród dzieci i młodzieży, a także sportu osób niepełnosprawnych,
- w zakresie przebudowy, budowy lub remontów dróg powiatowych i gminnych.

Dostępność środków finansowych, na podstawie otrzymywanych subwencji i dotacji oddziałuje na rozwój przedsiębiorczości w granicach oznaczonych prawną podstawą możliwości ich zagospodarowania.

Tabela 46. Dochody Bielska Podlaskiego (subwencja/dotacja) w latach 2010-2014

Dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013	2014
Subwencja ogólna						
Razem	zł	13 035 896	14 058 287	14 422 516	14 357 599	15 006 276
część oświatowa subwencji ogólnej	zł	12 689 220	13 449 393	13 852 530	13 728 798	13 829 563
uzupełnienie subwencji ogólnej	zł	0	0	66 836	52 875	0
część wyrównawcza subwencji ogólnej	zł	0	252 223	116 347	298 107	1 022 868

część równoważąca subwencji ogólnej	zł	346 676	356 671	386 803	277 819	153 845
Dotacje						
dotacje ogółem (celowe + dotacje §§ 200, 620)						
Ogółem	zł	15 264 627	14 108 040	11 311 553	12 660 567	12 221 637
Inwestycyjne	zł	6 468 549	5 490 958	2 538 494	3 331 604	1 524 100
dotacje celowe						
Ogółem	zł	8 485 462	8 781 738	8 837 911	9 302 615	11 013 062
Inwestycyjne	zł	0	402 318	99 651	203 928	621 457
dotacje celowe z budżetu państwa						
Ogółem	zł	8 405 961	8 703 648	8 760 586	9 183 768	10 906 130
Inwestycyjne	zł	0	402 318	99 651	203 928	621 457
dotacje celowe z budżetu państwa na zadania z zakresu administracji rządowej						
Ogółem	zł	6 387 318	6 570 930	6 705 866	6 365 716	6 923 741
Inwestycyjne	zł	0	0	20 000	0	0
dotacje celowe z budżetu państwa na zadania własne						
Ogółem	zł	1 956 545	1 730 400	2 054 720	2 818 052	3 574 956
Inwestycyjne	zł	0	0	79 651	203 928	214 024
dotacje celowe z budżetu państwa na zadania realizowane na podstawie porozumień z organami administracji rządowej						
Ogółem	zł	62 098	402 318	0	0	407 433
Inwestycyjne	zł	0	402 318	0	0	407 433
dotacje otrzymane z funduszy celowych						
Ogółem	zł	49 999	43 591	39 996	78 895	17 307
dotacje celowe na zadania realizowane na podst. porozumień między jednostkami samorządu terytorialnego						
Ogółem	Zł	29 502	31 499	37 329	39 953	36 126
dotacje §§ 200, 620						
Ogółem	Zł	6 779 165	5 326 302	2 473 643	3 357 952	1 208 575
Inwestycyjne	Zł	6 468 549	5 088 640	2 438 843	3 127 676	902 643

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Dane statystyczne w zakresie dochodów Bielska Podlaskiego wskazują, że na finansowanie wsparcia przedsiębiorczości ma on zabezpieczone środki w ograniczonym stopniu. Najczęściej sygnalizowaną przez samorząd potrzebą rozwojową jest infrastruktura drogowa.

Obok wymienionych źródeł dochodu gminy, szczególnym ich rodzajem są wszelkie środki finansowe, które mogą pojawić się w jej dyspozycji:

- zwrotne – zwykle są to dochody służące zbilansowaniu budżetu w sytuacji wystąpienia nadwyżki wydatków względem uzyskiwanych dochodów. Najczęściej są to kredyty, pożyczki bądź obligacje,
- bezzwrotne – np. środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej.

Tabela 47. Dochody Bielska Podlaskiego (finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych)

Dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013	2014
Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych						
dochody razem	zł	6 839 149	5 393 296	2 659 066	3 423 816	1 258 528

Dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013	2014
Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych						
środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych	zł	0	66 995	185 423	65 865	49 953
środki z budżetu państwa lub inne przekazane jako współfinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków pochodzących z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE	zł	197	36 879	5 220	2 031	19 416
płatności w zakresie budżetu środków europejskich	zł	6 838 951	5 289 422	2 468 423	3 355 920	1 189 159

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Współfinansowanie ze środków unijnych miały miejsce w zadania związanych z modernizacją budynków nad którymi zarząd sprawuje UM w Bielsku Podlaskim. Ich ogólny wpływ na rozwój przedsiębiorczości należy uznać za stosunkowo niski. Ocena wynika z faktu braku bezpośredniego oddziaływania realizowanej inwestycji na rozwój przedsiębiorczości. Wartość przeprowadzonej interwencji polegać może, co najwyżej, na jednostkowej korzyści poszczególnych firm – wykonawców.

Tabela 48. Inwestycje współfinansowane ze środków UE realizowane na terenie miasta Bielsk Podlaski w perspektywie finansowej 2007-2013

Rodzaj projektu	Termomodernizacja obiektów Gimnazjum Nr 1 w Bielsku Podlaskim.
Nazwa programu	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013
Działanie	5.1 Rozwój regionalnej infrastruktury ochrony środowiska
Wartość	Całkowita wartość projektu: 1 456 473,42 PLN Wartość wkładu Unii Europejskiej: 1 072 524,78 PLN
Termin realizacji	22/09/2010 r. - 11/10/2011 r.
Opis projektu	Przedmiotem projektu była termomodernizacja budynku użyteczności publicznej – Gimnazjum Nr 1 im. Niepodległości Polski w Bielsku Podlaskim. Kompleks szkolny, który w ramach inwestycji został poddany pracom termomodernizacyjnym (powierzchnia netto budynku: 4 364,37 m ²) składa się z trzech wyodrębnionych architektonicznie budynków.
Wpływ na rozwój przedsiębiorczości	NISKI
Rodzaj projektu	Termomodernizacja obiektów Szkoły Podstawowej Nr 2 i 5 w Bielsku Podlaskim.
Nazwa programu	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013
Oś priorytetowa	5. Rozwój infrastruktury ochrony środowiska
Działanie	5.1 Rozwój regionalnej infrastruktury ochrony środowiska
Wartość	Całkowita wartość projektu: 1 324 726,66 PLN Wartość wkładu Unii Europejskiej: 926 911,24 PLN
Termin realizacji	22/09/2010 r. - 11/10/2011 r.
Opis projektu	Przedmiotem projektu było wykonanie prac termomodernizacyjnych w dwóch budynkach użyteczności publicznej (o łącznej powierzchni 4 481,10 m ²). Prace inwestycyjne obejmowały budynek Szkoły Podstawowej Nr 2 oraz budynek Szkoły Podstawowej Nr 5. Roboty budowlane polegały na dociepleniu ścian zewnętrznych budynku wraz z wymianą stolarki okiennej i drzwiowej, dociepleniu stropodachów oraz modernizacji kotłowni i instalacji.
Wpływ na rozwój przedsiębiorczości	NISKI

Rodzaj projektu	Opracowanie dokumentacji na budowę i modernizację obiektów sportowo-rekreacyjnych na terenie MOSIR w Bielsku Podlaskim.
Nazwa programu	Programu Sąsiedztwa Polska-Białoruś-Ukraina INTERREG III A/TACIS CBC 2004-2006
Priorytet	1 Wzrost konkurencyjności obszarów przygranicznych poprzez modernizację i rozwój infrastruktury transgranicznej
Działanie	3 Rozwój infrastruktury okołobiznesowej i turystyki. Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Sąsiedztwa Polska-Białoruś-Ukraina INTERREG IIIA/TACIS CBC 2004-2006
Wartość	Wartość zadania brutto – 286 700,00 PLN Wartość dofinansowania z EFRR – 215 025,00 PLN
Wpływ na rozwój przedsiębiorczości	NISKI

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Bielsk Podlaski.

3.3.2. Stawki podatków stanowiące dochód gminy

Poniższe zestawienie obrazuje przyjętą przez miasto Bielsk Podlaski politykę w zakresie kształtowania dwóch głównych podatków uznawanych za ważne z perspektywy kształtowania klimatu do prowadzenia działalności gospodarczej.

Tabela 49. Wysokość podatku od nieruchomości w Bielsku Podlaskim w latach 2010-2015 (w %)

Podatek od nieruchomości	2010	2011	2012	2013	2014	2015
od budynków związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej	17,38	17,90	18,65	19,38	19,76	19,95
od budynków lub ich części zajętych na prowadzenie działalności gosp. w zakresie obrotu kwalifikowanym materiałem siewnym	8,98	9,25	9,64	10,02	10,22	10,32
od budynków lub ich części związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej, zajętych przez podmioty udzielające tych świadczeń –	3,87	3,99	4,16	4,32	4,40	4,44
od pozostałych budynków lub ich części zajętych na garaże, niewykorzystywanych na cele związane z prowadzoną działalnością gospodarczą	6,00	6,18	6,43	6,68	6,67	6,87
od pozostałych budynków lub ich części, w tym zajętych na prowadzenie odpłatnej statutowej działalności pożytku publicznego przez organizacje pożytku publicznego	3,33	3,43	3,57	3,71	3,81	3,81
od budowli	2,0	2,9	2,9	2,0	2,0	2,0
od gruntów związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej bez względu na sposób zakwalifikowania w ewidencji gruntów i budynków	0,68	0,70	0,74	0,77	0,80	0,80

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Bielsk Podlaski.

Wysokość stawek podatku od nieruchomości w latach 2010 – 2014 potwierdza, że urząd miasta praktykuje ustalanie ich poziomu **poniżej stawek maksymalnych**. O ile ich wysokość rokrocznie jest podwyższana, to i tak kształtują się one na konkurencyjnym w regionie poziomie. Tabela poniżej wskazuje zróżnicowanie terytorialne stawek podatkowych w sąsiednich miastach.

Tabela 50. Stawki podatku od nieruchomości w Bielsku Podlaskim i miastach sąsiednich w 2014 roku (%)

Rodzaje nieruchomości	Górna stawka ustawowa	Bielsk Podlaski	Hajnówka	Siemiatycze	Wysokie Mazowieckie	Łomża
budynki mieszkalne	0,75	0,64	0,67	0,60	0,56	0,70
budynki związane z prowadzeniem działalności	22,86	19,95	20,09	19,00	20,35	21,87
pozostałe budynki	7,68	3,81	7,63	6,10	5,70	7,00
grunty zajęte na działalność gospodarczą	0,89	0,80	0,81	0,70	0,67	0,81

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Bielsk Podlaski.

Dane w tabeli wskazują, że miasto Bielsk Podlaski **w ramach podatku od nieruchomości ustanawia stawki nieznacznie niższe od górnych stawek ustawowych**. Tym samym instrument ten nie jest najistotniejszym narzędziem wsparcia rozwoju przedsiębiorczości.

Tabela 51. Wysokość podatku od transportu w Bielsku Podlaskim w latach 2010-2015 (w zł)

Podatek od transportu	2010	2011	2012	2013	2014	2015
od samochodu ciężarowego, o którym mowa w art.8 pkt. 1 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych, o masie całkowitej:						
a) powyżej 3,5 ton do 5,5 ton włącznie	490	490	508	522	522	522
b) powyżej 5,5 ton do 9 ton włącznie	810	810	842	866	866	866
c) powyżej 9 ton, a poniżej 12 ton	970	970	1008	1038	1038	1038
a) od 3,5 tony do 5,5 ton włącznie	810	810	842	866	866	866
b) powyżej 5,5 ton do 9 ton włącznie	970	970	1008	1038	1038	1038
c) powyżej 9 ton, a mniej niż 12 ton	1240	1240	1288	1326	1326	1326
od przyczep i naczep (o których mowa w art.8 pkt 5 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych), które łącznie z pojazdem silnikowym posiadają dopuszczalną masę całkowitą od 7 ton i poniżej 12 ton (z wyjątkiem związanych wyłącznie z działalnością rolniczą prowadzoną przez podatnika podatku rolnego)	270	270	280	288	288	288
autobusy o ilości miejsc do siedzenia:						
a) mniej niż 30 miejsc	770	770	800	824	824	824
b) równej lub wyższej niż 30 miejsc -	1410	1410	1466	1508	1508	1508

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Bielsk Podlaski.

Praktyka dotycząca ustalania **wysokości podatku od środków transportowych** wskazuje na jego względną stabilność. Co ciekawe, biorąc pod uwagę trzy ostatnie lata, wysokość obciążeń z tego tytułu nie zmieniła się. Fakt ten należy uznać za szczególnie istotną okoliczność w kontekście przyjętych przez miasto Bielsk Podlaski polityki wspierania przedsiębiorczości. Tabela poniżej prezentuje odchylenia stawki podatku od środków transportowych od górnej stawki ustalonej ustawowo.

Z perspektywy przedsiębiorców stosowane w mieście **stawki są nie tylko bardzo atrakcyjne w porównaniu z górną stawką ustawową, ale także w porównaniu ze stawkami stosowanymi w sąsiednich miastach**. Fakt ten pozwala stwierdzić, że samorząd miasta świadomie kompensuje peryferyjne położenie miasta w ramach stawki podatkowej od środków transportowych.

Tabela 52. Stawki podatku od środków transportowych w Bielsku Podlaskim – porównanie w 2014 roku

Stawki podatku od środków transportowych	Górna stawka ustawowa	Bielsk Podlaski	Hajnówka	Siemiatycze	Łomża	Wysokie Mazowieckie
samochody ciężarowe o dmc pow.5,5t do 9t	1 370,38 zł	866 zł	1 020 zł	878 zł	979 zł	750 zł
ciągniki siodłowe i balastowe przystosowane do używania łącznie z naczepą lub przyczepą	2 425,51 zł	662 zł	730 zł	1 064 zł	1 953 zł	1 500 zł
przyczepy i naczepy z zawieszeniem pneumatycznym	1 918,50 zł	256 zł	269 zł	626 zł	767 zł	900 zł
autobusy o ilości miejsc do siedzenia: mniej niż 30 miejsc	1 918,50 zł	824 zł	980 zł	1 127 zł	979 zł	750 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Bielsk Podlaski.

Poziom wpływów z opłaty targowej utrzymuje się na podobnym poziomie. Wymiar poszczególnych stawek opłat targowych pozostaje w wymiarze akceptowalnym przez lokalnych przedsiębiorców.

Tabela 53. Dane roczne dotyczące handlu i gastronomii w Bielsku Podlaskim w latach 2010-2014⁷⁰

Targowiska	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013	2014
Targowiska stałe						
targowiska ogółem	ob.	2	2	2	2	2
targowiska z przewagą sprzedaży drobnodetalicznej	ob.	1	1	2	2	2
powierzchnia ogółem	m2	32277	30352	30352	30352	30352
powierzchnia sprzedażowa targowisk	m ²	1250	1250	1250	1250	1250
stałe punkty sprzedaży drobnodetalicznej ogółem	ob.	25	25	25	25	25
stałe punkty sprzedaży drobnodetalicznej na targowiskach czynnych codziennie	ob.	25	25	25	25	25
Targowiska sezonowe						
roczne wpływy z opłaty targowej na targowiskach stałych i sezonowych ogółem	tys. zł	232,9	245,7	236,4	239,8	246,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z Banku Danych Lokalnych GUS.

W oparciu o informacje dotyczące wysokości funkcjonujących na terenie miasta Bielsk Podlaski stawek podatkowych oddziałujących na poziom przedsiębiorczości należy stwierdzić, że:

- głównym instrumentem wspierania przedsiębiorczości o charakterze podatkowym jest podatek od środków transportowych. Jego wysokość zasadniczo korzystnie różni się od stawek tego podatku w miastach sąsiadujących z Bielskiem Podlaskim i jest zdecydowanie niższa od górnej stawki ustawowej,

⁷⁰ Informacje o sklepach i stacjach paliw opracowano na podstawie sprawozdawczości. Dla jednostek o liczbie pracujących do 9 osób w 2004 r. dane uogólniono w oparciu o wyniki badania reprezentacyjnego przeprowadzonego na 5% próbie tych jednostek. Do 2003 r. dane opracowywano na podstawie rejestru. Dane za 2003 r. podano w warunkach porównywalnych z 2004r.; Informację o targowiskach /stałych i sezonowych/ podano na podstawie sprawozdań SG-01 cz.3.; Informację o sprzedaży detalicznej i sprzedaży hurtowej podano na **podstawie....?**

- wysokość stawek podatku od nieruchomości nie stanowi istotnego argumentu w kontekście lokacji bądź relokacji siedziby firm i towarzyszącej im infrastruktury.

3.3.4. Ulgi i zwolnienia w podatkach lokalnych

Zgodnie z obowiązującymi przepisami kwestię stosowania przez samorząd terytorialny ulg i zwolnień w podatkach lokalnych reguluje art. 18 Ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o *dochodach jednostek samorządu terytorialnego*⁷¹. Zgodnie z jego brzmieniem, do udzielania ulg podatkowych, umarzania, rozkładania na raty i odraczania terminów płatności należności z tytułu podatków i opłat stanowiących dochody jednostek samorządu terytorialnego, a także zwalniania z obowiązku pobrania bądź ograniczenia poboru tych należności mają zastosowanie przepisy Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – *Ordynacja podatkowa*⁷². W świetle ordynacji podatkowej stosowanie ulg i zwolnień, rozkładanie na raty, odraczanie terminów płatności oraz zaniechanie i umorzenie zobowiązań podatkowych stanowi szczególny przypadek określany mianem **pomocy publicznej**. Podstawą prawną do tego typu rozstrzygnięć są art. 67a-67e Ordynacji podatkowej. Stosując mechanizm odroczenia terminu płatności, rozłożenia na raty lub umorzenia zaległości podatkowych na wniosek podatnika organ podatkowy może:

- 1) odroczyć termin płatności podatku lub rozłożyć zapłatę podatku na raty,
- 2) odroczyć lub rozłożyć na raty zapłatę zaległości podatkowej wraz z odsetkami za zwłokę,
- 3) umorzyć w całości lub w części zaległości podatkowe, odsetki za zwłokę lub opłatę prolongacyjną.

Każdorazowo działanie takie musi być poparte ważnym interesem podatnika. Poza wskazanymi okolicznościami, prawo polskie dopuszcza stosowanie ulg w spłacie zobowiązań podatkowych na wniosek podatnika prowadzącego działalność gospodarczą, które zgodnie z art. 67 b ust.1:

- 1) nie stanowią pomocy publicznej,
- 2) stanowią pomoc de minimis – w zakresie i na zasadach określonych w bezpośrednio obowiązujących aktach prawa wspólnotowego dotyczących pomocy w ramach zasady de minimis,
- 3) stanowią pomoc publiczną:
 - a) udzielaną w celu naprawienia szkód wyrządzonych przez klęski żywiołowe lub inne nadzwyczajne zdarzenia,
 - b) udzielaną w celu zapobieżenia lub likwidacji poważnych zakłóceń w gospodarce o charakterze ponadsektorowym,
 - c) udzielaną w celu wsparcia krajowych przedsiębiorców działających w ramach przedsięwzięcia gospodarczego podejmowanego w interesie europejskim,
 - d) udzielaną w celu promowania i wspierania kultury, dziedzictwa narodowego, nauki i oświaty,
 - e) będącą rekompensatą za realizację usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym powierzonych na podstawie odrębnych przepisów,
 - f) na szkolenia,
 - g) na zatrudnienie,
 - h) na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw,

⁷¹ Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o *dochodach jednostek samorządu terytorialnego*, Dz. U. 2003 nr 203 poz.1966 (z późn.zm.).

⁷² Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – *Ordynacja podatkowa*, Dz. U. 1997 nr 137, poz. 926.

- i) na restrukturyzację,
- j) na ochronę środowiska,
- k) na prace badawczo-rozwojowe,
- l) regionalną,
- m) udzielaną na inne przeznaczenia określone przez Radę Ministrów na podstawie § 6.

Aktywność samorządu w zakresie wykorzystywania instrumentu ulg i zwolnień podatkowych na rzecz przedsiębiorców podlega ścisłej ewidencji i raportowaniu w oparciu o dokument *Wykaz podatników, którym udzielono ulg, odroczeń, umorzeń lub rozłożono na raty podatki lub opłaty lokalne*. Biorąc pod uwagę dostępne dane zastane można stwierdzić, iż na podstawie decyzji wydanych w 2011 roku, Burmistrz miasta Bielska Podlaskiego dokonał **rozłożenia na raty** podatku od nieruchomości (dwukrotnie), podatku od środków transportowych (jednokrotnie), **odroczenia płatności** podatku od środków transportowych (jednokrotnie). Na podstawie decyzji wydanych w 2012 roku Burmistrz Miasta Bielska Podlaskiego decyzję o **rozłożeniu na raty** podjął w trzech przypadkach. Dwie sprawy dotyczyły podatku od nieruchomości, jedna podatku od środków transportowych. Kwestię stosowanych umorzeń podatkowych ilustruje poniższe zestawienie przygotowane przez pracowników UM Bielsk Podlaski.

Tabela 54. Umorzenia podatkowe w latach 2010-2014 w Bielsku Podlaskim

Rodzaj umarzanego zobowiązania	2014	2013	2012	2011	2010
podatek od nieruchomości od osób prawnych w kwocie	14 632,00	16 095,00	-	-	-
podatek od środków transportowych osób prawnych w kwocie	22 005,00	-	-	-	-
podatek od nieruchomości od osób fizycznych w kwocie	83 321,00	312,00	1 708,00	1 729,80	17 379,95
podatek od środków transportowych osób fizycznych w kwocie	8 035,80	1 717,00	4 880,00	485,00	3 439,00
podatek od spadków i darowizn w kwocie	18 849,00	524,00	-	3 931,00	20 198,00
odpady komunalne w kwocie 226 zł.	226,00	-	-	-	-
podatek rolny osób fizycznych	-	-	281,00	-	-
Razem	147 068,80	18 648,00	14 297,80	6 174,80	41 016,95

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Bielsk Podlaski.

Komentując skalę wykorzystywania mechanizmu ulg i zwolnień przez samorząd miasta Bielsk Podlaski należy pamiętać, że jest to wyjątkowy instrument wspierania przedsiębiorczości. Jego rola polega na reagowaniu w sytuacjach kryzysowych, zwłaszcza w sytuacjach niekorzystnego położenia indywidualnego podatnika. Co do zasady, instrument obniżający koszty prowadzenia działalności gospodarczej nie powinien być nadużywany i stwarzać możliwość obejścia obowiązku płacenia podatków w określonej wysokości. W świetle powyższego, stosowanie tego narzędzia dowodzi wrażliwości i zrozumienia władz lokalnych dla losowych sytuacji podatników i jest szczególnym dowodem na dobrą kondycję bielskich podatników.

3.3.5. Aktywność miasta Bielsk Podlaski oraz podmiotów zlokalizowanych na jego terenie w obszarze wykorzystania środków Unii Europejskiej

Środki finansowe z funduszy Unii Europejskiej przyczyniają się do zmian w strukturze polskiej gospodarki. Ich dostępność stwarza szanse rozwojowe, których głównym celem jest niwelowanie różnic pomiędzy poziomem rozwoju regionów UE. Są także szansą ograniczania dysproporcji w obrębie poszczególnych krajów członkowskich. W ogólnej ocenie, środki, które były dostępne w ramach

perspektywy finansowej 2007-2013, zostały dobrze wykorzystane, a efekty tych działań można obserwować niemal w każdej sferze życia publicznego. **Dane** zawarte w poniższych tabelach **ilustrują aktywność aplikacyjną miasta Bielsk Podlaski oraz podmiotów zlokalizowanych na terenie miasta w minionym okresie programowania i jednocześnie są wyrazem polityki inwestycyjnej prowadzonej przez miasto**. Efekty realizacji projektów, w których wnioskodawcą było miasto, były prezentowane w treści całego opracowania zgodnie z ich przyporządkowaniem w ramach poszczególnych instrumentów wspierania przedsiębiorczości. Dane w tabeli poniżej stanowią podsumowanie aktywności miasta Bielsk Podlaski w zakresie pozyskiwania funduszy UE. Biorąc pod uwagę dziedzinę realizowanych projektów widać koncentrację na kwestii transportu oraz ochrony środowiska.

Tabela 55. Aktywność Bielska Podlaskiego w zakresie pozyskiwania funduszy z UE

Tytuł projektu	Nazwa beneficjenta	Wartość projektu (zł)	Dofinansowanie z EU (zł)	Dziedzina
Rozbudowa infrastruktury ochrony środowiska w ulicach w Bielsku Podlaskim	Miasto Bielsk Podlaski	7999753,06	5861179,89	Ochrona środowiska
Rozbudowa infrastruktury ochrony środowiska w ulicach w Bielsku Podlaskim	Miasto Bielsk Podlaski	11464608,20	5631105,63	Ochrona środowiska
Uzbrojenie terenów inwestycyjnych części obszaru objętego miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego ograniczonego ulicami Białowieską, Pogodną i Warzywną oraz granicami miasta	Miasto Bielsk Podlaski	5734480,37	4304797,07	Rozwój firm
Modernizacja układu komunikacyjnego miasta Bielsk Podlaski w ciągach drogi krajowej Nr 66 oraz powiatowych, ulice Norwida, Nowa, Witosa, Gomułki, Baczyńskiego, Leśmiana, Taraszkiewicza, Tokarzewicza, Koszarowa, Kilińskiego, Kolberga	Miasto Bielsk Podlaski	9066630,74	3636625,44	Transport
Budowa składowiska odpadów stałych na gruntach wsi Augustowo	Miasto Bielsk Podlaski	4550706,87	3245846,99	Ochrona środowiska
Integracja dróg gminnych z systemem dróg, krajowej Nr 19 i powiatowej ul. Mickiewicza, (ul. Kleeberga, Rejonowa, łącznik drogi krajowej Nr 19 z ul. Mickiewicza) w Bielsku Podlaskim	Miasto Bielsk Podlaski	9938434,61	3055686,24	Transport
Przebudowa ulicy Dubiażyńskiej w Bielsku Podlaskim	Miasto Bielsk Podlaski	7748118,02	2879941,32	Transport
Termomodernizacja obiektów Gimnazjum Nr 1 w Bielsku Podlaskim	Miasto Bielsk Podlaski	1456473,42	1072524,78	Ochrona środowiska
Termomodernizacja obiektów Szkoły Podstawowej Nr 2 i Nr 5 w Bielsku Podlaskim	Miasto Bielsk Podlaski	1324726,66	926911,24	Ochrona środowiska
Bielskie gimnazja - dobry start i pewna przyszłość	Miasto Bielsk Podlaski	823330,00	699830,50	Nauka i edukacja
Realizacja standardu IV i standardu V wynikającego z procesu indywidualizacji nauczania w klasach I-III we wszystkich szkołach podstawowych w Bielsku Podlaskim	Miasto Bielsk Podlaski	280661,89	238562,61	Nauka i edukacja
Budowa, przebudowa kanalizacji sanitarnej i deszczowej w ramach rozbudowy infrastruktury ochrony środowiska w ulicach w Bielsku Podlaskim - dokumentacja projektowa	Miasto Bielsk Podlaski	184172,80	127273,88	Ochrona środowiska

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Bielsk Podlaski.

Dane zestawione w tabeli poniżej dowodzą wysokiej aktywności miasta Bielsk Podlaski i podmiotów zlokalizowanych na jego terenie w zakresie pozyskiwania środków unijnych. Wskazane wartości dotyczą wszystkich programów operacyjnych i źródeł finansowania. W kolejnych zestawieniach zobrazowana zostanie aktywność w ramach poszczególnych programów. Jako punkt

odniesienia dla analizowanych danych przyjęto informacje statystyczne dla powiatu bielskiego, które dodatkowo zostały zestawione z danymi z obszaru województwa podlaskiego oraz całego kraju.

Tabela 56. Ogólna wartość projektów realizowanych w Bielsku Podlaskim

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014
Wartość ogółem (wydatki kwalifikowalne + niekwalifikowalne) stan na 31 XII danego roku (w zł)				
POLSKA	348 874 848 423	418 567 778 865	479 302 955 744	507 750 720 862
PODLASKIE	10 494 966 570	12 797 844 364	14 413 695 090	16 218 623 065
Powiat bielski	791 834 123	836 308 223	877 729 755	879 432 358
Bielsk Podlaski (1)	110 865 532	136 673 254	165 900 281	147 249 687
Brańsk (1)	5 719 988	7 537 328	8 146 779	8 146 779
Bielsk Podlaski (2)	13 501 603	14 030 860	14 160 113	19 567 699
Boćki (2)	4 593 579	5 343 636	8 181 169	16 239 454
Brańsk (2)	6 020 284	8 904 365	10 842 109	14 459 890
Orla (2)	629 025 014	634 884 925	636 630 932	636 762 122
Rudka (2)	4 619 082	6 887 675	7 011 721	7 165 921
Wyszki (2)	3 967 003	4 833 738	4 439 889	3 268 389

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Celem Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013 była poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej. Program, zgodnie z Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia (NSRO), stanowił jeden z programów operacyjnych będących podstawowym narzędziem do osiągnięcia założonych w nich celów przy wykorzystaniu środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko był również ważnym instrumentem realizacji odnowionej Strategii Lizbońskiej. Zestawienie dowodzi dominacji miasta Bielsk Podlaski w powiecie bielskim w kwestii korzystania z tego instrumentu⁷³.

Tabela 57. Wartość projektów dofinansowanych w Bielsku Podlaskim w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014
Wartość ogółem (wydatki kwalifikowalne + niekwalifikowalne) stan na 31 XII danego roku (w zł)				
POLSKA	156 732 679 057	185 782 377 997	214 711 055 267	225 336 685 748
PODLASKIE	3 627 400 498	3 449 361 757	4 048 467 934	5 158 574 227
Powiat bielski	18 522 050	17 701 403	18 314 501	19 321 940
Bielsk Podlaski (1)	12 285 255	11 464 608	11 464 608	12 424 547
Brańsk (1)	0	0	0	0
Bielsk Podlaski (2)	6 236 795	6 236 795	6 849 893	6 849 893
Boćki (2)	0	0	0	47 500
Brańsk (2)	0	0	0	0
Orla (2)	0	0	0	0
Rudka (2)	0	0	0	0
Wyszki (2)	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (PO IG), skierowanego przede wszystkim do przedsiębiorców, którzy zamierzali realizować innowacyjne projekty, związane

⁷³ Na podstawie informacji zawartej w opisie danych w ramach BDL.

z badaniami i rozwojem, nowoczesnymi technologiami, inwestycjami o dużym znaczeniu dla gospodarki lub wdrażaniem i stosowaniem technologii informacyjnych i komunikacyjnych, bielszczanie wykazali ponadprzeciętną aktywność. W latach 2007-2013 przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu, jednostki badawcze i naukowe oraz instytucje administracji publicznej zyskały wsparcie na realizację różnego rodzaju projektów, które przyczyniają się do podnoszenia innowacyjności polskiej gospodarki i polskich przedsiębiorstw⁷⁴. Dane w tabeli wyraźnie potwierdzają, że miasto Bielsk Podlaski skupia przedsiębiorców, których aktywność aplikacyjna przeważała w ujęciu powiatowym (wyjątek stanowi Orla, której przypisano wyższą wartość).

Tabela 58. Wartość projektów dofinansowanych w Bielsku Podlaskim w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007-2013

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014
Wartość ogółem (wydatki kwalifikowalne + niekwalifikowalne) stan na 31 XII danego roku (w zł)				
POLSKA	51 829 154 424	65 404 647 894	78 168 584 267	82 947 683 854
PODLASKIE	1 273 217 373	1 599 819 752	1 678 946 641	1 843 203 038
Powiat bielski	635 467 633	647 433 125	653 537 506	651 302 624
Bielsk Podlaski (1)	227 276	6 827 276	12 513 354	12 110 850
Brańsk (1)	0	0	0	0
Bielsk Podlaski (2)	3 819 941	3 832 441	3 348 595	3 277 656
Boćki (2)	483 846	483 846	3 321 378	3 377 678
Brańsk (2)	483 846	483 846	0	0
Orla (2)	627 667 294	633 020 286	632 536 440	632 536 440
Rudka (2)	483 846	483 846	0	0
Wyszki (2)	2 301 585	2 301 585	1 817 739	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Jeden z najpopularniejszych programów wsparcia finansowego – Program Operacyjny Kapitał Ludzki, którego celem było umożliwienie pełnego wykorzystania potencjału zasobów ludzkich poprzez wzrost zatrudnienia i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw i ich pracowników, podniesienie poziomu wykształcenia społeczeństwa, zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego oraz wsparcie budowy struktur administracyjnych państwa, także był intensywnie eksplorowany. W ramach Programu wsparciem objęto następujące obszary: zatrudnienie, edukacja, integracja społeczna, rozwój potencjału adaptacyjnego pracowników i przedsiębiorstw, a także zagadnienia związane z rozwojem zasobów ludzkich na terenach wiejskich, z budową sprawnej i partnerskiej administracji publicznej wszystkich szczebli oraz z promocją zdrowia⁷⁵. Dane statystyczne potwierdzają fakt, iż miasto Bielsk Podlaski jest niekwestionowanym liderem wykorzystania środków z tego programu w powiecie.

Tabela 59. Wartość projektów dofinansowanych w Bielsku Podlaskim w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014
Wartość ogółem (wydatki kwalifikowalne + niekwalifikowalne) stan na 31 XII danego roku (w zł)				
POLSKA	33 016 937 058	40 799 978 992	47 911 078 564	52 928 699 615
PODLASKIE	833 998 176	1 113 581 142	1 350 696 368	1 526 817 883
Powiat bielski	21 260 347	32 606 152	40 054 733	47 509 908
Bielsk Podlaski (1)	3 246 578	6 688 854	7 463 453	7 952 807
Brańsk (1)	92 456	194 556	804 006	804 006
Bielsk Podlaski (2)	656 058	1 172 815	1 172 815	2 022 680

⁷⁴ Na podstawie informacji zawartej w opisie danych w ramach BDL.

⁷⁵ Tamże.

Boćki (2)	1 861 544	2 611 602	2 611 602	2 970 334
Brańsk (2)	252 010	1 628 932	1 711 252	2 381 196
Orla (2)	182 817	230 020	310 020	441 210
Rudka (2)	5 810	559 162	1 167 054	1 321 254
Wyszki (2)	1 441 034	2 307 769	2 397 765	3 044 005

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W świetle Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013, na tle całego powiatu bielskiego, uwidacznia się aktywność miasta Bielsk Podlaski w zakresie realizacji projektów. Celem programu było zwiększenie tempa wzrostu gospodarczego i tworzenie nowych pozarolniczych miejsc pracy przy poszanowaniu i zachowaniu dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego regionu⁷⁶.

Tabela 60. Wartość projektów dofinansowanych w Bielsku Podlaskim w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014
Wartość ogółem (wydatki kwalifikowalne + niekwalifikowalne) stan na 31 XII danego roku (w zł)				
POLSKA	3 086 362 472	4 028 756 590	4 858 128 471	5 114 100 040
PODLASKIE	3 079 243 288	4 016 359 082	4 843 412 553	5 099 510 828
Powiat bielski	116 584 094	138 567 543	165 823 015	161 297 886
Bielsk Podlaski (1)	95 106 423	111 692 515	134 458 866	114 761 483
Brańsk (1)	5 627 532	7 342 773	7 342 773	7 342 773
Bielsk Podlaski (2)	2 788 809	2 788 809	2 788 809	7 417 470
Boćki (2)	2 248 188	2 248 188	2 248 188	9 843 942
Brańsk (2)	5 284 428	6 791 587	9 130 856	12 078 694
Orla (2)	1 174 903	1 634 620	3 784 472	3 784 472
Rudka (2)	4 129 426	5 844 667	5 844 667	5 844 667
Wyszki (2)	224 384	224 384	224 384	224 384

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

3.3.6. Wnioski

Na aktualnie funkcjonujący na terenie miasta Bielsk Podlaski katalog finansowych instrumentów wsparcia przedsiębiorczości składają się:

- stawki podatku od nieruchomości niższe od górnych stawek ustawowych,
- ulgi i zwolnienia z podatku od nieruchomości,
- stawki podatku od środków transportowych niższe od górnych stawek ustawowych,
- ulgi i zwolnienia w podatku od środków transportowych,
- aplikowanie o środki UE.

Zaprezentowany katalog jest w pełni zgodny z dostępnym modelem finansowych instrumentów wspierania przedsiębiorczości zaprezentowanym na wstępie opracowania.

Przeprowadzona analiza dowodzi, iż miasto **Bielsk Podlaski optymalnie wykorzystuje narzędzia wsparcia rozwoju przedsiębiorczości o finansowej naturze**. Dane odnośnie wysokości stosowanych stawek podatkowych dowodzą, że instrument ten odgrywa rolę zwłaszcza w odniesieniu do podatku od środków transportowych. Co ważne, miasto nie tylko ustala poziom przedmiotowej taksy znacznie poniżej górnej stawki ustawowej ale także konkurencyjnie względem ośrodków z najbliższego

⁷⁶ Tamże.

otoczenia. Istotną cechą praktyki bielskiego magistratu jest zdroworozsądkowe wykorzystywanie mechanizmu ulg i zwolnień w podatkach. Świadomość ryzyka związanego z nadmiernym stosowaniem tych narzędzi dowodzi odpowiedzialnej postawy samorządu. Z drugiej strony incydentalne praktykowanie prawnie dozwolonych rozwiązań wskazuje na skłonność do uwzględniania indywidualnych okoliczności kształtujących pozycje podatników względem urzędu.

Ocena aktywności wykorzystania instrumentu polegającego na dążeniu do uzyskania dotacji unijnej nie jest zadaniem prostym. Po pierwsze, wnioskodawcy zawsze ograniczeni są ramami dokumentacji konkursowej i zdefiniowanymi celami. Oznacza to, że treść programów (możliwie uniwersalna względem potrzeb regionu), a nie sam wnioskodawca projektuje oś kierunku zmian. Na to nakłada się element rywalizacji pomiędzy wnioskodawcami, którzy aplikują w ramach ograniczonych ram finansowania. Jeżeli dodatkowo uwzględniony zostanie tryb konkursowy, który, z perspektywy wnioskodawcy zawsze pozostaje niedoskonały, klaruje się sytuacja w której wiele czynników nie zależy od adresatów działań. Opiniując dotychczasowy poziom aktywności i sposób wykorzystania środków UE w mieście Bielsk Podlaski należy ocenić go wysoko. **Miastu udało się zrealizować liczne inwestycje nie oznacza to jednak, że katalog potrzeb został wyczerpany.** W świetle przeprowadzonych badań jakościowych można spodziewać się równie aktywnej postawy bielskiego samorządu w nowym okresie programowania.

4. Przedsiębiorczość w Bielsku Podlaskim

Zidentyfikowane wyżej uwarunkowania społeczne, techniczne i podejmowane przez władze lokalne działania na rzecz wspierania przedsiębiorczości tworzą lokalne tło dla aktywności gospodarczej mieszkańców Bielska Podlaskiego. Ich rzeczywiste znaczenie dla rozwoju gospodarczego wyraża się przede wszystkim w powstawaniu i funkcjonowaniu podmiotów gospodarczych. Dostępne dane statystyczne GUS pozwalają na dogłębne spojrzenie na te podmioty, chociaż zakres analizy możliwy dla gmin jest stosunkowo mniejszy niż dla większych jednostek podziału terytorialnego. Dodatkowym utrudnieniem jest zmieniająca się struktura danych statystycznych, wynikająca np. ze zmian podziału administracyjnego kraju, zmiany metodologii klasyfikacji działalności gospodarczej czy też zmian w klasyfikacji przedsiębiorstw według wielkości.

4.1. Podmioty gospodarki narodowej

Poniższa tabela przedstawia syntetycznie ujętą strukturę podmiotową gospodarki w Bielsku Podlaskim w latach 1995-2014.

Tabela 61. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim wg sektorów własnościowych w latach 1995-2014

Rok	Ogółem	Sektor publiczny				Sektor prywatny						
		ogółem	państw. i samorządowe jednostki prawa budżet.	przedsiębiorstwa państwowe	spółki handlowe	ogółem	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	spółki handlowe	spółki handlowe z udziałem kapitału zagr.	spółdzielnie	Fundacje	stowarzyszenia i organizacje społeczne
1995	1 554	50	39	7	1	1 504	1 314	40	1	14	1	6
1996	1 669	52	38	7	1	1 617	1 396	43	1	15	1	9
1997	1 826	51	42	6	1	1 775	1 524	48	2	15	1	13
1998	1 902	59	39	6	3	1 843	1 565	52	3	15	1	16
1999	2 074	67	46	6	3	2 007	1 706	62	6	15	1	20
2000	2 273	67	48	5	2	2 206	1 873	63	6	16	1	33
2001	2 480	66	54	2	2	2 414	2 067	74	6	16	1	37
2002	2 608	78	65	2	2	2 530	2 184	86	7	16	1	23
2003	2 685	81	65	2	2	2 604	2 245	93	10	15	1	26
2004	2 325	79	66	2	2	2 246	1 982	94	10	15	1	28
2005	2 293	83	69	2	2	2 210	1 929	100	11	15	1	32
2006	2 264	86	71	1	2	2 178	1 879	102	11	15	1	34
2007	2 302	80	65	1	2	2 222	1 919	103	13	15	1	34
2008	2 325	87	65	-	3	2 238	1 943	97	15	14	1	35
2009	2 171	93	65	-	3	2 078	1 777	98	18	14	2	38
2010	2 229	89	63	-	2	2 140	1 828	100	18	15	2	38
2011	2 265	91	64	-	3	2 174	1 848	103	18	15	3	42
2012	2 321	85	58	-	3	2 236	1 889	111	19	16	3	45
2013	2 313	84	55	-	3	2 229	1 865	121	19	16	4	48
2014	2 284	83	53	-	3	2 201	1 821	127	21	16	5	49

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W rozpatrywanym okresie liczba podmiotów gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim zwiększyła się o blisko 50%, ale już w stosunku do roku 2000 przyrost ten jest słabo zauważalny. W sektorze publicznym, zgodnie z ogólnymi tendencjami w Polsce, od roku 2007 nie ma już w mieście przedsiębiorstw państwowych. Zwiększyła się natomiast liczba jednostek prawa budżetowego (państwowych i samorządowych). Wyższą dynamikę i większe zróżnicowanie procesów gospodarczych obserwujemy w sektorze prywatnym. W latach 1995-2014 ogólna liczba podmiotów w tym sektorze charakteryzuje się wysoką dynamiką, ale widoczne są również dwa okresy jej spadku, korespondujące z wahaniami koniunktury gospodarczej w Polsce – po roku 2003 i 2008. Nie jest zaskoczeniem, że zmiany ilościowe identyfikowane są głównie w liczbie prowadzących działalność gospodarczą osób fizycznych – zwykle najbardziej wrażliwych na wahania koniunkturalne i zmiany na rynku.

Dużą stabilność wykazuje liczba spółdzielni, najczęściej kontynuujących w zmienionej strukturze własnościowej działalność zapoczątkowaną w okresie wcześniejszym. Ta forma prawna jest obecnie rzadko przyjmowana dla nowej działalności gospodarczej. Szybko i dość systematycznie rośnie natomiast liczba podmiotów gospodarczych w formie spółek handlowych, także z udziałem kapitału zagranicznego. Może to wskazywać na postępującą stabilizację struktury gospodarczej miasta, gdyż na ogół ta forma prawna kojarzona jest z większą skalą działalności. Szczególnie interesującym zjawiskiem są zarejestrowane w REGON spółki z udziałem kapitału zagranicznego – w regionie, w którym inwestycje zagraniczne są rzadkością.

Należy też odnotować rosnącą liczbę stowarzyszeń i organizacji społecznych w sektorze prywatnym, a także fundacji, co można kojarzyć z różnymi formami aktywności społecznej mieszkańców miasta. Istotnym uzupełnieniem informacji o liczbie podmiotów gospodarczych jest charakterystyka ich wielkości.

Tabela 62. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim wg klas wielkości

Rok	Ogółem	0 – 9	10 - 49	50 - 249	250 - 999	0 - 249
2002	2 608	2 498	75	31	4	2 604
2003	2 685	2 572	82	27	4	2 681
2004	2 325	2 207	88	26	4	2 321
2005	2 293	2 174	88	27	4	2 289
2006	2 264	2 147	87	26	4	2 260
2007	2 302	2 188	83	26	5	2 297
2008	2 325	2 209	85	24	7	2 318
2009	2 171	2 061	81	24	5	2 166
2010	2 229	2 119	81	24	5	2 224
2011	2 265	2 154	84	22	5	2 260
2012	2 321	2 223	68	25	5	2 316
2013	2 313	2 219	63	26	5	2 308
2014	2 284	2 189	67	23	5	2 279

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banu Danych Lokalnych GUS.

Tabela 63. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim wg klas wielkości (struktura w %)

Rok	Ogółem	0 – 9	10 - 49	50 - 249	250 - 999	0 - 249
2002	100,0	95,8	2,9	1,2	0,2	99,8
2003	100,0	95,8	3,1	1,0	0,1	99,9

2004	100,0	94,9	3,8	1,1	0,2	99,8
2005	100,0	94,8	3,8	1,2	0,2	99,8
2006	100,0	94,8	3,8	1,1	0,2	99,8
2007	100,0	95,0	3,6	1,1	0,2	99,8
2008	100,0	95,0	3,7	1,0	0,3	99,7
2009	100,0	94,9	3,7	1,1	0,2	99,8
2010	100,0	95,1	3,6	1,1	0,2	99,8
2011	100,0	95,1	3,7	1,0	0,2	99,8
2012	100,0	95,8	2,9	1,1	0,2	99,8
2013	100,0	95,9	2,7	1,1	0,2	99,8
2014	100,0	95,8	2,9	1,0	0,2	99,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banu Danych Lokalnych GUS.

Przedstawione w tabelach 62 i 63 informacje wskazują na dużą stabilność struktury podmiotów gospodarczych według ich wielkości. Najliczniej reprezentowana jest grupa podmiotów najmniejszych (mikroprzedsiębiorstw) – jej udział w ogólnej liczbie podmiotów stale utrzymuje się w przedziale 94,9-95,8%. Podobnie jest w pozostałych przedziałach – zmiany w czasie są niewielkie, a udział MŚP (do 249 pracowników) utrzymuje się na stałym poziomie 99,8%. Liczba firm dużych w całym rozpatrywanym okresie wzrosła z 4 do 5, firm o zatrudnieniu powyżej 1000 osób w mieście ogóle nie ma. Jest to struktura bardzo podobna do obserwowanej w całym województwie podlaskim i w kraju.

Tabela 64. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim wg klas wielkości w roku 2014 (struktura w %)

Jednostka terytorialna	Ogółem	0 - 9	10 - 49	50 - 249	250 - 999	0 - 249
POLSKA	100,0	95,6	3,6	0,7	0,1	99,9
PODLASKIE	100,0	96,1	3,1	0,7	0,1	99,9
Powiat bielski	100,0	95,7	3,3	0,9	0,1	99,9
Bielsk Podlaski (1)	100,0	95,8	2,9	1,0	0,2	99,8
Brańsk (1)	100,0	93,6	4,6	1,7	0,0	100,0
Bielsk Podlaski (2)	100,0	97,2	2,2	0,6	0,0	100,0
Boćki (2)	100,0	95,7	3,8	0,5	0,0	100,0
Brańsk (2)	100,0	95,7	4,3	0,0	0,0	100,0
Orla (2)	100,0	95,8	4,2	0,0	0,0	100,0
Rudka (2)	100,0	95,2	2,9	1,9	0,0	100,0
Wyszki (2)	100,0	95,8	4,2	0,0	0,0	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banu Danych Lokalnych GUS.

Nieco inna struktura podmiotowa charakteryzuje pozostałe gminy powiatu bielskiego, ale biorąc pod uwagę głównie rolniczy charakter regionu, nie jest ona zaskoczeniem. Więcej informacji o aktualnej strukturze gospodarki w Bielsku Podlaskim dostarcza jej analiza według sekcji i działów PKD 2007. Na podstawie dostępnych danych statystycznych szczegółową analizę przeprowadzono dla roku 2014 (tabela 65).

Tabela 65. Podmioty gospodarki narodowej w mieście Bielsk Podlaski wg sekcji i działów PKD 2007 w roku 2014

Sekcje PKD 2007		POLSKA	PODLASKIE	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)	Brańsk (1)	Bielsk Podlaski (2)	Boćki (2)	Brańsk (2)	Orla (2)	Rudka (2)	Wyszki (2)
Ogółem		4 119 671	98 339	3 804	2 284	345	316	210	210	144	104	191
A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	75 601	3 042	200	37	10	30	28	39	14	14	28
B	Górnictwo i wydobywanie	4 661	140	4	1	0	0	0	2	1	0	0
C	Przetwórstwo przemysłowe	371 755	8 067	372	190	61	33	16	30	22	5	15
D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów	8 210	176	2	2	0	0	0	0	0	0	0
E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	14 077	313	15	13	0	0	0	0	0	0	2
F	Budownictwo	479 680	12 370	534	288	41	57	42	30	15	22	39
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	1 070 699	25 733	1 031	664	122	71	40	44	22	24	44
H	Transport i gospodarka magazynowa	253 191	6 979	208	133	17	13	10	8	15	2	10
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	128 418	2 359	68	45	3	8	3	2	4	1	2
J	Informacja i komunikacja	123 906	2 085	51	38	6	3	2	1	1		
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	128 544	3 159	95	76	8	4	2		1	2	2
L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	224 683	2 919	85	65	6	2	2	1	2	3	4
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	387 134	8 076	280	215	16	17	11	6	7	3	5
N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	116 979	2 229	60	36	1	10	4	6	1	1	1
O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	27 065	1 093	80	14	5	16	10	13	8	4	10
P	Edukacja	145 999	3 613	136	78	10	8	6	11	5	11	7
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	219 211	6 377	202	165	12	7	8	4	3	1	2
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	72 833	1 781	84	50	7	9	6	3	3	4	2
S i T	Pozostała działalność usługowa	266 923	7 821	297	174	20	28	20	10	20	7	18

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Tabela obrazuje szeroki obszar aktywności podmiotów w Bielsku Podlaskim. Zwraca uwagę dominujący – ok. 2/3 udział miasta w strukturze podmiotowej gospodarki powiatu – uwidaczniający się we wszystkich sekcjach, poza sekcją A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo). Udział pozostałych gmin jest niski i stosunkowo mało zróżnicowany. Sektorowa struktura działalności gospodarczej nawiązuje niewątpliwie do lokalizacji i wielkości miasta. Handel, budownictwo i przetwórstwo przemysłowe to główne obszary działalności gospodarczej w mieście. Podobne relacje są również w całym powiecie bielskim, województwie podlaskim i w kraju.

Powyższe uwagi dotyczą całej struktury podmiotów gospodarki narodowej – sektora publicznego i prywatnego łącznie. Relacje ilościowe między tymi sektorami w Bielsku Podlaskim w roku 2014 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 66. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim w roku 2014 (wg sekcji PKD 2007)

Sekcje PKD 2007		Liczba podmiotów			Struktura %		
		ogółem	sektor publiczny	sektor prywatny	ogółem	sektor publiczny	sektor prywatny
Ogółem		2 284	83	2 201	100,0	3,6	96,4
A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	37	1	36	100,0	2,7	97,3
B	Górnictwo i wydobywanie	1	0	1	100,0	0	100,0
C	Przetwórstwo przemysłowe	190	0	190	100,0	0	100,0
D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	2	1	1	100,0	50,0	50,0
E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	13	2	11	100,0	15,4	84,6
F	Budownictwo	288	0	288	100,0	0	100,0
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	664	0	664	100,0	0	100,0
H	Transport i gospodarka magazynowa	133	1	132	100,0	0,8	99,2
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	45	1	44	100,0	2,2	97,8
J	Informacja i komunikacja	38	0	38	100,0	0	100,0
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	76	0	76	100,0	0	100,0
L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	65	19	46	100,0	29,2	70,8
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	215	0	215	100,0	0	100,0
N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	36	0	36	100,0	0	100,0
O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	14	14	0	100,0	100,0	0
P	Edukacja	78	34	44	100,0	43,6	56,4
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	165	6	159	100,0	3,6	96,4
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	50	4	46	100,0	8,0	92,0
S, T, U	Pozostała działalność	174	0	174	100,0	0	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banu Danych Lokalnych GUS.

Podmioty sektora publicznego koncentrują swoją działalność głównie na kluczowych obszarach jego funkcjonowania – edukacji, administracji publicznej, bezpieczeństwie i zabezpieczeniu społecznym, opiece zdrowotnej oraz na zarządzaniu nieruchomościami powiązanych z usługami

społecznymi. W tym sektorze praktycznie nie ma podmiotów funkcjonujących w sekcjach związanych z produkcją lub usługami rynkowymi. Co zrozumiałe, jest to główny obszar działalności sektora prywatnego. Natomiast mniej oczywiste, ale widoczne już w całym kraju, jest bardzo wysokie zaangażowanie sektora prywatnego w opiekę zdrowotną i pomoc społeczną, edukację, kulturę i rekreację. Wyraża to daleko idące urynkwienie sfery szeroko rozumianych usług społecznych. Dokładniejszą charakterystykę podmiotów według rodzaju działalności (określonego przez sekcje i działy PKD 2007) zawiera poniższe zestawienie.

Tabela 67. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim w roku 2014 (wg sekcji i działów PKD 2007)

Sekcje i działy PKD 2007		Liczba podmiotów
Ogółem		2 284
Sekcja A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	37
01	Uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, łowiectwo, włączając działalność usługową	22
02	Leśnictwo i pozyskiwanie drewna	15
Sekcja B	Górnictwo i wydobywanie	1
08	Pozostałe górnictwo i wydobywanie	1
Sekcja C	Przetwórstwo przemysłowe	190
10	Produkcja artykułów spożywczych	20
11	Produkcja napojów	1
13	Produkcja wyrobów tekstylnych	4
14	Produkcja odzieży	16
15	Produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych	1
16	Produkcja wyrobów z drewna oraz korka, z wyłączeniem mebli; produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania	28
17	Produkcja papieru i wyrobów z papieru	5
18	Poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji	11
20	Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	1
22	Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	4
23	Produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych	16
25	Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń	30
26	Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych	2
27	Produkcja urządzeń elektrycznych	1
28	Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowana	5
29	Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep, z wyłączeniem motocykli	5
31	Produkcja mebli	8
32	Pozostała produkcja wyrobów	12
33	Naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń	20
Sekcja D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów	2
Sekcja E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	13
36	Pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody	1
38	Działalność związana ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów; odzysk surowców	11
39	Działalność związana z rekultywacją i pozostałe usługi związane z gospodarką odpadami	1
Sekcja F	Budownictwo	288
41	Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków	89
42	Roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej	22
43	Roboty budowlane specjalistyczne	177
Sekcja G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	664
45	Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi; naprawa pojazdów samochodowych	105
46	Handel hurtowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi	158
47	Handel detaliczny, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi	401
Sekcja H	Transport i gospodarka magazynowa	133
49	Transport lądowy oraz transport rurociągowy	118

Sekcje i działy PKD 2007		Liczba podmiotów
52	Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport	15
Sekcja I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	45
55	Zakwaterowanie	5
56	Działalność usługowa związana z wyżywieniem	40
Sekcja J	Informacja i komunikacja	38
58	Działalność wydawnicza	3
59	Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych	6
61	Telekomunikacja	3
62	Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana	20
63	Działalność usługowa w zakresie informacji	6
Sekcja K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	76
64	Finansowa działalność usługowa, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalnych	10
66	Działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne	66
Sekcja L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	65
Sekcja M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	215
69	Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa i doradztwo podatkowe	55
70	Działalność firm centralnych (head offices); doradztwo związane z zarządzaniem	18
71	Działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne	58
73	Reklama, badanie rynku i opinii publicznej	19
74	Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	52
75	Działalność weterynaryjna	13
Sekcja N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	36
77	Wynajem i dzierżawa	7
79	Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	2
80	Działalność detektywistyczna i ochroniarska	1
81	Dział. usługowa związana z utr. porządku w budynkach i zagospodarowaniem terenów zieleni	16
82	Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej	10
Sekcja O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	14
Sekcja P	Edukacja	78
Sekcja Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	165
86	Opieka zdrowotna	156
87	Pomoc społeczna z zakwaterowaniem	1
88	Pomoc społeczna bez zakwaterowania	8
Sekcja R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	50
90	Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką	20
91	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	1
92	Działalność związana z grami losowymi i zakładami wzajemnymi	1
93	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	28
Sekcje S i T	Pozostała działalność usługowa	174
94	Działalność organizacji członkowskich	83
95	Naprawa i konserwacja komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego	23
96-98	Pozostała indywidualna działalność usługowa	68

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Sekcje A i B, z uwagi na lokalizację i cechy miasta, mają znaczenie marginalne. W obrębie przetwórstwa przemysłowego eksponują działy związane z produkcją artykułów spożywczych i wykorzystującą surowce roślinne (drewno, słoma) lub mineralne surowce niemetaliczne. Ważne miejsce zajmuje produkcja odzieży i wyrobów tekstylnych oraz produkty metalowe i maszyny.

Ważną sekcją gospodarki Bielska Podlaskiego jest budownictwo (sekcja F). Poza stosunkowo dużą liczbą podmiotów prowadzących ten rodzaj działalności, zwraca uwagę dominacja (2/3)

podmiotów zajmujących się specjalistycznymi robotami budowlanymi, a także budownictwem kubaturowym. Mocno identyfikowane pozostają podmioty zajmujące się handlem (sekcja G) – głównie detalicznym (60% wszystkich podmiotów w tej sekcji). Brak danych, schodzących na bardziej szczegółowy poziom, uniemożliwia dalsze wnioskowanie w tym zakresie. Podobną sytuację obserwuje się w przypadku sekcji transportu i gospodarki magazynowej (sekcja H), gdzie głównym działem jest transport lądowy. W kilku następnych sekcjach występują podmioty dopełniające strukturę gospodarczą – świadczące różnego rodzaju usługi, w tym – na rzecz podmiotów gospodarczych. W szczególności odnosi się to do usług informatycznych (działu 62 w sekcji J), usług finansowych i ubezpieczeniowych (sekcja K), obsługi rynku nieruchomości (sekcja L), usług prawniczych, rachunkowo-księgowych, marketingowych, doradztwa podatkowego, ochrony mienia itp. (sekcje L, M, N). Charakterystykę podmiotową Bielska Podlaskiego według zagregowanych rodzajów działalności na tle powiatu, województwa i kraju przedstawiają następujące zestawienia.

Tabela 68. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim w roku 2014 (wg grup rodzajów działalności PKD 2007)

Rodzaj działalności	POLSKA	PODLASKIE	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)	Brańsk (1)	Bielsk Podlaski (2)	Boćki (2)	Brańsk (2)	Orla (2)	Rudka (2)	Wyszki (2)
Ogółem	4 119 671	98 339	3 804	2 284	345	316	210	210	144	104	191
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	75 601	3 042	200	37	10	30	28	39	14	14	28
przemysł i budownictwo	878 383	21 066	927	494	102	90	58	62	38	27	56
pozostała działalność	3 165 687	74 231	2 677	1 753	233	196	124	109	92	63	107

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Tabela 69. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim w roku 2014 (wg grup rodzajów działalności PKD 2007 (w %))

Rodzaj działalności	POLSKA	PODLASKIE	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)	Brańsk (1)	Bielsk Podlaski (2)	Boćki (2)	Brańsk (2)	Orla (2)	Rudka (2)	Wyszki (2)
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	1,8	3,1	5,3	1,6	2,9	9,5	13,3	18,6	9,7	13,5	14,7
przemysł i budownictwo	21,3	21,4	24,4	21,6	29,6	28,5	27,6	29,5	26,4	26,0	29,3
pozostała działalność	76,8	75,5	70,4	76,8	67,5	62,0	59,0	51,9	63,9	60,6	56,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W powyższym ujęciu struktura podmiotów gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim odzwierciedla strukturę krajową. Zwraca uwagę nieco większy udział przemysłu i budownictwa, a mniejszy rolnictwa i mu pokrewnych. Uzupełniająco zaprezentowano powiązanie rodzaju działalności gospodarczej z jej formą prawną.

Tabela 70. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim w roku 2014 (wg formy prawnej PKD 2007)

Rodzaj podmiotu		Liczba podmiotów	
Spółdzielnie	Ogółem	16	
	w sekcji A	1	
	w sekcjach B,C,D,E	3	
	w sekcji G	5	
	w sekcji L	5	
Spółki handlowe	Ogółem	130	
	z udziałem kapitału zagranicznego razem	21	
	w sekcjach B,C,D,E	24	
	w sekcji F	18	
	w sekcji G	65	
	Razem	7	
	Spółki akcyjne	jednoosobowe Skarbu Państwa	
		z udziałem kapitału zagranicznego	
	Razem	93	
	Spółki z o.o.	jednoosobowe Skarbu Państwa	
	z udziałem kapitału zagranicznego	21	
Spółki cywilne		102	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Spółdzielnie koncentrują swoją działalność w sekcji handlu detalicznego i hurtowego (G) oraz zarządzania i obsługi rynku nieruchomości. W mniejszym zakresie są one zaangażowane w sferę produkcji i budownictwa. Natomiast spółki handlowe występują z większą regularnością w przetwórstwie przemysłowym, budownictwie i handlu (w sekcjach B, C, D, F i G) – w relacjach zbliżonych do rozkładu ogólnej liczby podmiotów w tych sekcjach. Dane statystyczne wskazują ponadto, że w Bielsku Podlaskim nie ma jednoosobowych spółek Skarbu Państwa, a z udziałem kapitału zagranicznego są tylko spółki z o.o..

Tabela 71. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w Bielsku Podlaskim w roku 2014 (wg sekcji PKD 2007)

Sekcja PKD 2007		Liczba podmiotów	Struktura %
Ogółem		1 821	100,0
A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	31	1,7
B	Górnictwo i wydobywanie	1	0,1
C	Przetwórstwo przemysłowe	154	8,5
D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych		
E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	10	0,5
F	Budownictwo	260	14,3
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	552	30,3
H	Transport i gospodarka magazynowa	121	6,6
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	37	2,0
J	Informacja i komunikacja	35	1,9
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	71	3,9
L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	17	0,9

Sekcja PKD 2007		Liczba podmiotów	Struktura %
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	199	10,9
N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	33	1,8
O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	0	0
P	Edukacja	30	1,6
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	150	8,2
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	31	1,7
S, T, U	Pozostała działalność	89	4,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Struktura działalności osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w Bielsku Podlaskim w 2014 roku jest zbieżna ze strukturą przedstawioną dla wszystkich podmiotów (tab. 70), konsekwencją czego jest niewielki, wśród nich, udział osób prawnych i podmiotów sektora publicznego. Zmiany w rejestrze podmiotów gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim w ujęciu zagregowanych rodzajów działalności przedstawiają się następująco.

Tabela 72. Podmioty nowo zarejestrowane i wyrejestrowane w Bielsku Podlaskim wg grup sekcji PKD 2007

Rok	Liczba podmiotów			
	ogółem	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budownictwo	pozostała działalność
Podmioty nowo zarejestrowane				
2009	204	3	51	150
2010	235	5	68	162
2011	218	9	55	154
2012	188	4	43	141
2013	185	5	37	143
2014	162	1	37	124
Podmioty wyrejestrowane				
2009	330	7	70	253
2010	162	4	43	115
2011	182	4	50	128
2012	117	2	24	91
2013	155	3	40	112
2014	171	3	49	119

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Najbardziej sprzyjający klimat gospodarczy w Bielsku Podlaskim miał miejsce w okresie dwuletnim 2010-2012, kiedy odnotowano największy przyrost podmiotów nowo zarejestrowanych i najmniejszy spadek podmiotów wyrejestrowanych (w całościowym ujęciu 2009-2014).

Zmiany liczby podmiotów w poszczególnych sekcjach i działach PKD są jednostkowe, a zatem trudne, na ich podstawie, staje się wskazywanie zachodzących trendów. W żadnym dziale PKD, w całym rozpatrywanym okresie, nie ma zmiany jednokierunkowej. Najbliżej takiej sytuacji jest sekcja M, w której są przede wszystkim usługi dla podmiotów działalności gospodarczej (trend rosnący,

odwrotnie niż w innych sekcjach). W odniesieniu do podmiotów wyrejestrowanych (tabela 74) można wysnuć analogiczne wnioski.

Tabela 73. Podmioty nowo zarejestrowane w Bielsku Podlaskim wg sekcji i działów PKD

Sekcje i działy PKD 2007		2009	2010	2011	2012	2013	2014
A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3	5	9	4	5	1
01	Uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, łowiectwo, włączając działalność usługową	2	4	3	3	5	0
02	Leśnictwo i pozyskiwanie drewna	1	1	6	1	0	1
C	Przetwórstwo przemysłowe	16	17	14	9	8	12
10	Produkcja artykułów spożywczych	4	0	1	0	0	1
13	Produkcja wyrobów tekstylnych	0	0	0	0	0	1
14	Produkcja odzieży	0	1	2	0	0	2
16	Produkcja wyrobów z drewna oraz korka, z wyłączeniem mebli; produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania	3	2	3	1	2	1
17	Produkcja papieru i wyrobów z papieru	0	0	0	0	0	0
18	Poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji	1	3	0	0	0	3
21	Produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych	0	0	0	0	1	0
23	Produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych	0	2	0	3	2	0
24	Produkcja metali	0	0	0	0	0	0
25	Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń	3	4	1	1	1	3
27	Produkcja urządzeń elektrycznych	0	0	0	0	0	1
28	Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowana	1	0	0	1	0	0
29	Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep, z wyłączeniem motocykli	0	1	3	1	0	0
31	Produkcja mebli	1	2	0	0	2	0
32	Pozostała produkcja wyrobów	0	0	4	0	0	0
33	Naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń	3	2	0	2	0	0
D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów	0	0	2	0	0	0
E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1	1	3	1	0	1
38	Działalność związana ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów; odzysk surowców	1	1	3	0	0	1
39	Działalność związana z rekultywacją i pozostałe usługi związane z gospodarką odpadami	0	0	0	1	0	0
F	Budownictwo	34	50	36	33	29	24
41	Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków	10	15	7	5	5	6
42	Roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej	1	5	7	1	5	0
43	Roboty budowlane specjalistyczne	23	30	22	27	19	18
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	62	71	54	46	49	40
45	Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi; naprawa pojazdów samochodowych	9	8	11	8	6	7
46	Handel hurtowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi	13	13	12	17	9	8
47	Handel detaliczny, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi	40	50	31	21	34	25
H	Transport i gospodarka magazynowa	6	10	10	13	12	10

Sekcje i działy PKD 2007		2009	2010	2011	2012	2013	2014
49	Transport lądowy oraz transport rurociągowy	6	8	10	11	12	9
52	Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport	0	2	0	2	0	1
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	3	8	3	8	7	5
55	Zakwaterowanie	0	0	0	0	0	1
56	Działalność usługowa związana z wyżywieniem	3	8	3	8	7	4
J	Informacja i komunikacja	5	4	6	4	9	5
58	Działalność wydawnicza	2	1	0	0	0	0
59	Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych	1	1	2	0	0	1
61	Telekomunikacja	0	1	0	0	0	0
62	Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana	1	1	4	2	6	4
63	Działalność usługowa w zakresie informacji	1	0	0	2	3	0
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	10	8	10	13	4	3
64	Finansowa działalność usługowa z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalnych	0	0	4	2	1	0
66	Działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne	8	8	6	11	3	3
L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	15	5	3	2	6	1
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	11	18	21	13	21	21
69	Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa i doradztwo podatkowe	1	4	6	2	5	6
70	Działalność firm centralnych (head offices); doradztwo związane z zarządzaniem	3	2	3	0	1	2
71	Działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne	2	3	3	1	7	8
73	Reklama, badanie rynku i opinii publicznej	1	4	3	6	2	0
74	Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	4	4	3	2	6	3
75	Działalność weterynaryjna	0	1	3	2	0	2
N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	3	4	2	7	9	8
77	Wynajem i dzierżawa	2	3	1	1	0	0
79	Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	1	0	0	0	0	1
80	Działalność detektywistyczna i ochroniarska	0	0	0	0	1	0
81	Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem terenów zieleni	0	1	1	5	5	3
82	Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej	0	0	0	1	3	4
P	Edukacja	5	6	6	15	6	5
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	9	15	19	11	3	5
86	Opieka zdrowotna	9	14	18	10	3	4
88	Pomoc społeczna bez zakwaterowania	0	1	1	1	0	1
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	5	3	5	3	2	2
90	Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką	2	2	3	1	2	0
93	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	3	1	2	2	0	2
S i T	Pozostała działalność usługowa	16	10	15	6	15	19
94	Działalność organizacji członkowskich	4	1	6	3	4	6

Sekcje i działy PKD 2007		2009	2010	2011	2012	2013	2014
95	Naprawa i konserwacja komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego	4	1	3	0	1	0
96-98	Pozostała indywidualna działalność usługowa	8	8	6	3	10	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Tabela 74. Podmioty wyrejestrowane w Bielsku Podlaskim wg sekcji i działów PKD 2007

Sekcje i działy PKD 2007		2009	2010	2011	2012	2013	2014
A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	7	4	4	2	3	3
01	Uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, łowiectwo, włączając działalność usługową	7	4	0	2	1	1
02	Leśnictwo i pozyskiwanie drewna	0	0	4	0	2	2
C	Przetwórstwo przemysłowe	31	13	14	3	11	8
10	Produkcja artykułów spożywczych	3	1	1	0	0	1
13	Produkcja wyrobów tekstylnych	1	0	1	0	0	0
14	Produkcja odzieży	9	2	3	0	0	1
16	Produkcja wyrobów z drewna oraz korka, z wyłączeniem mebli; produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania	2	2	4	0	5	0
18	Poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji	1	2	0	1	1	0
23	Produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych	2	0	2	0	1	2
25	Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń	2	2	0	0	0	2
31	Produkcja mebli	2	2	3	1	0	0
32	Pozostała produkcja wyrobów	3	2	0	1	2	0
33	Naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń	4	0	0	0	2	2
E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją			1	1		
36	Pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody	0	0	0	1	0	0
38	Działalność związana ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów; odzysk surowców	0	0	1	0	0	0
F	Budownictwo	39	30	35	20	29	41
41	Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków	8	10	10	6	7	8
42	Roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej	5	2	4	2	1	2
43	Roboty budowlane specjalistyczne	26	18	21	12	21	31
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	123	52	59	39	51	45
45	Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi; naprawa pojazdów samochodowych	11	7	3	6	7	6
46	Handel hurtowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi	13	9	9	8	6	9
47	Handel detaliczny, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi	99	36	47	25	38	30
H	Transport i gospodarka magazynowa	19	10	13	4	10	11
49	Transport lądowy oraz transport rurociągowy	18	10	13	4	10	11
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	8	9	7	2	5	9
55	Zakwaterowanie	0	0	0	0	0	2
56	Działalność usługowa związana z wyżywieniem	8	9	7	2	5	7
J	Informacja i komunikacja	5	3	4	6	5	3

Sektory i działy PKD 2007		2009	2010	2011	2012	2013	2014
58	Działalność wydawnicza	1	0	1	2	1	2
59	Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych	2	1	1	2	0	0
61	Telekomunikacja	0	0	0	1	0	0
62	Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana	0	1	1	1	3	0
63	Działalność usługowa w zakresie informacji	2	1	1		1	1
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	26	6	11	7	9	9
64	Finansowa działalność usługowa, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalnych	0	0	2	1	2	1
66	Działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne	26	6	9	6	7	8
L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	1	2	1		2	1
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	26	8	7	5	9	11
69	Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa i doradztwo podatkowe	1	0	1	0	2	0
70	Działalność firm centralnych (head offices); doradztwo związane z zarządzaniem	2	0	1	1	0	2
71	Działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne	12	2	4	1	0	1
73	Reklama, badanie rynku i opinii publicznej	3	1	0	2	3	1
74	Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	7	5	1	0	4	7
75	Działalność weterynaryjna	1	0	0	1	0	0
N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	5		2	3	2	6
77	Wynajem i dzierżawa	1	0	1	0	1	1
79	Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	0	0	0	1	0	0
81	Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem terenów zieleni	3	0	1	0	1	4
82	Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej	1	0	0	2	0	1
P	Edukacja	3	9	3	13	7	8
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	15	2	9	6	2	3
86	Opieka zdrowotna	15	2	9	6	2	3
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	5	2	2	1	2	2
90	Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką	3	0	1	0	1	1
93	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	2	2	1	1	1	1
S i T	Pozostała działalność usługowa	17	12	10	5	8	11
94	Działalność organizacji członkowskich	2	0	3	0	0	0
95	Naprawa i konserwacja komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego	8	2	2	0	1	0
96-98	Pozostała indywidualna działalność usługowa	7	10	5	5	7	11

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W rozpatrywanym okresie, w poszczególnych sekcjach, coraz mniej podmiotów podejmowało decyzję o wyrejestrowaniu się z rejestru REGON. Mniej widoczne jest to w poszczególnych działach PKD – liczba podmiotów jest zbyt mała, aby trendy mogły być obserwowane. Większa jednoznaczność możliwa jest w analizie podmiotów nowo zarejestrowanych według sektorów własnościowych i formy prawnej.

Tabela 75. Podmioty nowo zarejestrowane w Bielsku Podlaskim wg sektorów własnościowych

Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013	2014
podmioty gospodarki narodowej ogółem	204	235	218	188	185	162
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego ogółem	2	0	1	1	0	1
sektor publiczny – ogółem	7	3	2	2	2	1
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	0	3	1	2	0	0
przedsiębiorstwa państwowe	0	0	0	0	0	0
spółki handlowe	0	0	1	0	0	0
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	0	0	0	0	0	0
sektor prywatny – ogółem	197	232	216	186	183	161
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	180	221	192	161	160	142
spółki handlowe	2	1	7	9	10	5
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	2	0	1	1	0	1
spółdzielnie	0	1	0	1	0	0
fundacje	1	0	1	0	1	1
stowarzyszenia i organizacje społeczne	3	0	4	3	3	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Zmiany ilościowe w sektorze publicznym są nieznaczne, głównie w obszarze jednostek prawa budżetowego. W sektorze prywatnym nowe rejestracje dotyczą głównie prowadzących działalność gospodarczą osób fizycznych, ale także spółek handlowych. Podobnie jest w przypadku struktury podmiotów wyrejestrowanych (tabela 74). Różnica w stosunku do danych zawartych w tabeli 73 polega głównie na tym, że nie ma wyrejestrowań stowarzyszeń i organizacji społecznych, fundacji (występują natomiast ich nowe rejestracje).

Tabela 76. Podmioty wyrejestrowane w Bielsku Podlaskim wg sektorów własnościowych i formy prawnej

Sektor – forma prawna	2009	2010	2011	2012	2013	2014
podmioty gospodarki narodowej ogółem	330	162	182	117	155	171
sektor publiczny – ogółem	1	5	0	8	3	2
państw. i samorządowe jedn. prawa budżetowego	0	5	0	8	3	2
przedsiębiorstwa państwowe	0	0	0	0	0	0
spółki handlowe	0	0	0	0	0	0
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	0	0	0	0	0	0
sektor prywatny – ogółem	329	157	182	109	152	169
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	320	155	170	106	147	164
spółki handlowe	2	0	7	2	0	1
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	0	0	1	0	0	1
spółdzielnie	0	0	0	0	0	0
fundacje	0	0	0	0	0	0
stowarzyszenia i organizacje społeczne	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Bielsk Podlaski ma rozwiniętą strukturę gospodarczą, która podlega ewolucji, ale zmiany te można uznać za naturalne dla gospodarki rynkowej. W sektorze publicznym nie ma już przedsiębiorstw państwowych i spółek handlowych. W sektorze prywatnym zauważalne zmiany ilościowe dotyczą tylko

prowadzących działalność gospodarczą osób fizycznych. O stopniu nasycenia miasta tą strukturą gospodarczą informuje poniższa tabela.

Tabela 77. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności

Rok	PODLASKIE	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)	Brańsk (1)	Bielsk Podlaski (2)	Boćki (2)	Brańsk (2)	Orla (2)	Rudka (2)	Wyszki (2)
2003	804	723	996	1 023	404	481	426	575	452	383
2004	757	635	865	937	358	436	370	485	434	340
2005	741	627	853	929	349	433	355	452	445	342
2006	744	630	847	954	369	443	357	456	455	335
2007	743	641	866	955	372	453	352	461	438	352
2008	757	653	878	963	389	462	352	465	454	366
2009	753	604	823	905	378	367	309	429	413	328
2010	763	617	834	912	371	366	321	460	468	351
2011	764	626	851	885	397	407	282	429	489	351
2012	790	649	875	890	417	413	323	464	498	376
2013	808	664	878	910	436	450	345	481	534	400
2014	825	666	870	895	454	458	348	494	533	415

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Liczba wpisanych do rejestru REGON podmiotów gospodarki narodowej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w Bielsku Podlaskim jest wprawdzie niższa, niż w kraju, ale wyższa, niż w województwie podlaskim. Jako siedziba powiatu, miasto pod tym względem charakteryzuje się korzystniejszymi wskaźnikami, niż powiat, jako całość i poszczególne jego gminy. Nieco wyższy wskaźnik występuje w gminie miejskiej Brańsk, ale jest to miasto znacznie mniejsze i bez istotnego wpływu na sytuację gospodarczą powiatu.

Tabela 78. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim (nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności)

Rok	POLSKA	PODLASKIE	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)	Brańsk (1)	Bielsk Podlaski (2)	Boćki (2)	Brańsk (2)	Orla (2)	Rudka (2)	Wyszki (2)
2009	92	75	55	77	75	42	33	21	41	33	27
2010	104	85	60	88	84	28	37	19	25	73	35
2011	90	74	58	82	74	36	61	14	16	54	27
2012	93	79	53	71	41	42	28	35	40	40	40
2013	95	73	52	70	64	34	56	28	17	40	28

2014	93	77	53	62	78	57	32	30	45	41	39

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Tabela 79. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim (wyrejestrowanych z rejestru REGON na 10 tys. ludności)

Rok	POLSKA	PODLASKIE	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)	Brańsk (1)	Bielsk Podlaski (2)	Boćki (2)	Brańsk (2)	Orla (2)	Rudka (2)	Wyszki (2)
2009	94	76	95	125	143	52	102	46	66	75	46
2010	62	64	40	61	28	32	31	16	9	24	12
2011	100	75	52	68	82	26	25	40	55	30	32
2012	65	53	32	44	39	24	26	11	10	35	15
2013	70	58	40	59	44	24	26	16	14	20	24
2014	79	58	47	65	75	31	17	23	27	35	22

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W całym rozpatrywanym okresie (2009-2014) liczba przedsiębiorstw w Bielsku Podlaskim zwiększała się, nie mniej jednak obserwowane wskaźniki, w poszczególnych latach, wykazywały znaczącą zmienność (np. w dużej liczbie wykreślonych podmiotów w 2009 r., co prawdopodobnie ma związek z okresem gorszej koniunktury gospodarczej we wcześniejszych latach). Zwiększona skala zamykania działalności nie wystąpiła w tych samych okresach: w Bielsku Podlaskim i powiecie bielskim ma to miejsce w 2009 roku, w województwie rozkłada się na pierwsze trzy lata, a w Polsce – jest w 2009 i 2012 roku. Te tendencje znajdują potwierdzenie także we wskaźnikach obrazujących relację liczby wyrejestrowanych podmiotów do ogólnej liczby podmiotów zarejestrowanych na danym terenie.

Tabela 80. Udział podmiotów gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON

Rok	POLSKA	PODLASKIE	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)	Brańsk (1)	Bielsk Podlaski (2)	Boćki (2)	Brańsk (2)	Orla (2)	Rudka (2)	Wyszki (2)
2009	9,6	10,1	15,8	15,2	16,1	13,7	27,8	15,0	15,4	18,6	13,9
2010	6,1	8,4	6,5	7,3	3,1	8,6	8,5	4,9	2,1	5,2	3,6
2011	9,9	9,8	8,4	8,0	9,3	6,7	6,2	14,1	13,0	6,1	9,0
2012	6,3	6,8	4,9	5,0	4,3	5,7	6,2	3,5	2,2	7,0	4,0
2013	6,6	7,2	6,0	6,7	4,8	5,5	5,7	4,7	2,8	3,8	5,9
2014	7,4	7,0	7,1	7,5	8,4	7,0	3,8	6,7	5,6	6,7	5,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W 2009 roku we wszystkich gminach powiatu bielskiego odsetek wyrejestrowanych podmiotów jest wyższy, niż w latach następnych. W województwie podlaskim i w całym kraju wskaźniki te wahają

się w mniejszym przedziale, chociaż symptomy gorszej koniunktury są również widoczne. Można założyć, że zróżnicowanie to ma związek ze strukturą branżową przedsiębiorstw na danym terenie. Ważnym wzbogaceniem analizy struktury podmiotowej jest uwzględnienie wielkości tych podmiotów.

Tabela 81. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym

Jednostka terytorialna	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	Ogółem											
POLSKA	1489,9	1475,6	1408,3	1485,2	1501,6	1527,9	1519,9	1574,6	1564,3	1615,6	1666,6	1700,2
PODLASKIE	1332,8	1238,9	1146,7	1194,3	1185,8	1200,8	1187,9	1201,2	1199,6	1241,0	1270,6	1301,5
Powiat bielski	1291,6	1118,6	1032,9	1088,1	1097,4	1108,7	1020,5	1033,0	1044,1	1081,7	1105,4	1107,9
Bielsk Podlaski	1578,2	1350,2	1249,1	1295,5	1316,0	1323,9	1238,3	1249,1	1275,7	1320,6	1333,5	1333,2
Zatrudniające 0-9												
POLSKA	1418,6	1403,6	1408,3	1411,5	1426,9	1451,0	1441,0	1495,6	1485,5	1542,1	1593,1	1625,5
PODLASKIE	1278,3	1184,8	1146,7	1140,1	1130,8	1144,2	1130,3	1144,6	1143,0	1188,8	1219,6	1250,3
Powiat bielski	1230,5	1058,0	1032,9	1031,2	1041,5	1052,5	966,2	979,7	990,5	1033,7	1057,7	1060,4
Bielsk Podlaski	1511,8	1281,6	1249,1	1228,5	1250,8	1257,8	1175,6	1187,4	1213,2	1264,8	1279,3	1277,7
Zatrudniające 10-49 osób												
POLSKA	57,4	58,4	59,7	60,2	61,2	63,0	64,9	65,1	65,0	59,5	59,5	60,6
PODLASKIE	43,3	43,3	43,8	43,7	44,5	45,8	46,7	46,0	46,0	40,8	39,9	40,3
Powiat bielski	50,2	50,1	49,1	47,4	46,2	45,8	44,5	43,7	43,9	36,2	35,5	36,1
Bielsk Podlaski	48,2	51,1	50,6	49,8	47,4	48,4	46,2	45,4	47,3	38,7	36,3	39,1
Zatrudniające 50-249 osób												
POLSKA	11,8	11,7	11,6	11,6	11,6	11,9	12,1	12,0	11,9	12,1	12,1	12,2
PODLASKIE	9,8	9,4	9,1	9,2	9,1	9,4	9,3	9,3	9,2	10,1	9,8	9,7
Powiat bielski	9,6	9,3	8,7	8,4	8,4	8,4	8,4	8,2	8,3	10,3	10,7	9,9
Bielsk Podlaski	15,9	15,1	15,5	14,9	14,9	13,7	13,7	13,4	12,4	14,2	15,0	13,4
Zatrudniające 250 i więcej osób												
POLSKA	2,1	2,0	1,9	1,9	1,9	2,0	2,0	2,0	1,9	1,9	1,8	1,8
PODLASKIE	1,5	1,4	1,4	1,3	1,4	1,4	1,5	1,4	1,3	1,3	1,3	1,3
Powiat bielski	1,2	1,2	1,2	1,2	1,4	2,0	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,5
Bielsk Podlaski	2,4	2,3	2,3	2,3	2,9	4,0	2,9	2,8	2,8	2,8	2,9	2,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na tle powiatu bielskiego i województwa podlaskiego Bielsk Podlaski wypada korzystnie niemal we wszystkich klasach wielkości podmiotów – ma wyższe wskaźniki liczby tych podmiotów na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym. Mniej jednoznaczna relacja występuje tylko w grupie podmiotów zatrudniających 10-49 osób. Inaczej jest z porównaniem do wskaźników ogólnopolskich – na ich tle ocena Bielska Podlaskiego jest niższa, ale lepsza w grupie większych podmiotów – powyżej 50 osób (w tej grupie wskaźniki Bielska Podlaskiego są korzystniejsze także w zestawieniu ze wskaźnikami ogólnopolskimi; jest to więc mocna strona miasta).

4.2. Stopa bezrobocia rejestrowego

Bielsk Podlaski należy do wyróżniających się pod względem rozwoju gospodarczego miast województwa podlaskiego. Najbardziej efektywnym wyrazem tego jest niska stopa bezrobocia rejestrowanego – zarówno na tle województwa, jak i kraju.

Tabela 82. Stopa bezrobocia rejestrowanego

Rok	Ogółem			Polska = 100		
	Polska	Województwo podlaskie	Powiat bielski	Polska	Województwo podlaskie	Powiat bielski
2004	19,0	16,1	10,3	100,0	84,7	54,2
2005	17,6	15,6	10,4	100,0	88,6	59,1
2006	14,8	13,3	9,1	100,0	89,9	61,5
2007	11,2	10,4	7,5	100,0	92,9	67,0
2008	9,5	9,7	6,3	100,0	102,1	66,3
2009	12,1	12,8	8,2	100,0	105,8	67,8
2010	12,4	13,8	9,6	100,0	111,3	77,4
2011	12,5	14,1	9,0	100,0	112,8	72,0
2012	13,4	14,7	9,2	100,0	109,7	68,7
2013	13,4	15,1	10,3	100,0	112,7	76,9
2014	11,4	12,9	8,5	100,0	113,2	74,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Jak wynika z danych w tabeli, w okresie ostatnich 11 lat stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie podlaskim stale utrzymuje się na poziomie zbliżonym do krajowego, lub nieco wyższym. W powiecie bielskim w każdym roku tego okresu stopa ta jest radykalnie niższa. Sytuacja w Bielsku Podlaskim jest jeszcze korzystniejsza.

Tabela 83. Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Bielsku Podlaskim (%)

Rok	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	7,5	6,9	6,9	7,9	6,7
Mężczyźni	7,8	6,4	6,9	7,9	7,1
Kobiety	7,2	7,3	6,9	8,0	6,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Bielsk Podlaski jest więc swoistą enklawą na podlaskim i krajowym rynku pracy – z bardzo niską stopą bezrobocia. Z miast powiatowych w województwie podlaskim podobnie korzystną sytuację ma jeszcze tylko Wysokie Mazowieckie.

4.3. Dochody mieszkańców Bielska Podlaskiego

Rozwinięta gospodarcza struktura podmiotowa miasta przekłada się na dochody budżetu, współzależne ze stanem jego gospodarki. W szczególności odnosi się to do wpływów podatkowych lub udziałów we wpływach podatkowych budżetu centralnego (tabela 84).

Tabela 84. Dochody na 1 mieszkańca (PLN)

Jednostka terytorialna		POLSKA	PODLASKIE	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)	Brańsk (1)	Bielsk Podlaski (2)	Boćki (2)	Brańsk (2)	Orla (2)	Rudka (2)	Wyszki (2)
dochody własne - udziały w podatkach stanowiących	2007	644	443	307	484	295	183	116	111	215	150	115
	2008	714	499	380	604	362	216	140	129	260	194	146
	2009	611	439	298	443	332	198	124	130	210	172	124

Jednostka terytorialna		POLSKA	PODLASKIE	Powiat bielski	Bielsk Podlaski (1)	Brańsk (1)	Bielsk Podlaski (2)	Boćki (2)	Brańsk (2)	Orla (2)	Rudka (2)	Wyszki (2)
dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych	2010	603	424	294	445	288	198	116	117	209	162	134
	2011	658	479	345	519	366	222	140	134	251	192	150
	2012	687	517	377	551	428	258	159	162	274	206	175
	2013	724	539	420	611	518	287	188	146	312	226	195
	2014	783	583	452	652	481	347	212	171	335	256	215
dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób prawnych	2007	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2008	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2009	60	31	34	71	13	-	2	1	13	3	1
	2010	53	23	24	50	15	-	2	0	6	3	2
	2011	59	21	22	46	8	1	1	0	10	2	3
	2012	58	21	17	33	17	1	2	0	12	5	4
	2013	54	28	18	35	19	2	2	0	5	7	3
2014	55	26	30	57	26	6	1	0	25	7	2	
dochody własne - dochody podatkowe ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw	2007	463	384	348	377	431	415	225	255	388	228	295
	2008	483	407	405	412	457	496	382	301	499	302	330
	2009	486	425	420	444	453	500	337	308	514	330	353
	2010	504	437	409	469	450	443	296	244	492	327	304
	2011	533	460	436	476	491	459	320	279	651	368	342
	2012	575	510	564	495	581	709	440	377	1 580	463	483
	2013	611	547	619	530	588	760	527	397	2 058	493	468
2014	637	576	649	554	611	838	596	427	2 019	494	484	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Statystyczny mieszkaniec Bielska Podlaskiego korzysta z tych wpływów na poziomie wyższym, niż statystyczny mieszkaniec województwa, a w zakresie podatku dochodowego od osób prawnych – także wyższym, niż statystyczny mieszkaniec Polski.

4.4. Wnioski

Przedsiębiorczość w Bielsku Podlaskim charakteryzuje się dość stabilną strukturą podmiotów gospodarczych. W okresie ostatnich 15 lat ogólna liczba podmiotów gospodarczych nieznacznie się zmieniła. W 2014 r. w Bielsku Podlaskim zarejestrowanych było **2 284 podmiotów** gospodarczych, skupiając tym samym 60% podmiotów funkcjonujących na terenie powiatu bielskiego. 97% podmiotów to sektor prywatny, w którym niezmiennie dominują **osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą** (80%). Aczkolwiek wyraźna dynamika obserwowana jest w liczbie zarejestrowanych spółek handlowych, także z udziałem kapitału zagranicznego, którą można kojarzyć z rozwojem i stabilizacją tych podmiotów gospodarczych. Sektor własności publicznej to głównie państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego. Nie odnotowuje się od roku 2008 przedsiębiorstw państwowych, zgodnie z ogólnymi tendencjami w Polsce.

W strukturze funkcjonujących w Bielsku Podlaskim przedsiębiorstw aktywnych, a więc faktycznie prowadzących działalność gospodarczą, dominują **mikroprzedsiębiorcy**, zatrudniający do 9 pracowników. Ich udział w ogólnej liczbie podmiotów stale utrzymuje się na poziomie ok. 95%. Brak jest firm zatrudniających powyżej 1000 pracowników. Na tle powiatu bielskiego i województwa podlaskiego, Bielsk Podlaski ma najwyższe wskaźniki nie tylko w zakresie podmiotów zatrudniających do 9 pracowników, ale i w pozostałych klasach wielkości podmiotów (liczba podmiotów na 10 tys. mieszkańców). Brak jednoznacznej relacji jedynie w przypadku firm zatrudniających 10-49 pracowników. Należy zwrócić uwagę na sytuację pomiotów zatrudniających powyżej 50 osób, gdzie wskaźniki Bielska Podlaskiego są wyższe w zestawieniu z danymi ogólnopolskimi. Co wskazuje na mocną stronę miasta.

Mimo szerokiej aktywności podmiotów funkcjonujących w Bielsku Podlaskim, w ich strukturze dominuje **handel** (głównie detaliczny – 60% wszystkich podmiotów w tej sekcji), **budownictwo** (2/3 podmiotów zajmuje się specjalistycznymi robotami budowlanymi, a także budownictwo kubaturowe), **działalność profesjonalna naukowa i techniczna** (bez wyodrębnienia kluczowych pozycji, obserwowane zróżnicowanie w ramach poszczególnych działów tego sektora) oraz **przetwórstwo przemysłowe** (widoczna pozycja przetwórstwa związanego z produkcją metalowych wyrobów gotowych, wyrobów wykorzystujących surowce roślinne, produkcja artykułów spożywczych oraz naprawa, konserwacja i instalacja maszyn i urządzeń). Kluczowe sektory gospodarki Bielska Podlaskiego obejmuje sektor prywatny. Sektor publiczny to obszary jemu charakterystyczne, tj. edukacja, administracja publiczna i obrona narodowa oraz działalność związana z obsługą rynku i nieruchomości. Nielicznie w tym zakresie reprezentowane są pozostałe gminy powiatu bielskiego. Ich udział w dominujących branżach jest niski i stosunkowo mało zróżnicowany. Udział gmin w strukturze gospodarki stanowi 40% podmiotów w ogólnej liczbie działalności w powiecie.

Struktura zmian w zakresie nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych podmiotów w analizowanym mieście jest zbliżona. W latach 2009-2014, rokrocznie rozpoczynało działalność średnio ok. 198 podmiotów, gdzie w tym samym okresie ok. 157 średniorocznie zostało wyrejestrowanych, nie uwzględniając roku 2009, gdzie wyrejestrowano 330 podmiotów gospodarczych, co prawdopodobnie ma związek m.in. z okresem gorszej koniunktury gospodarczej. Liczba nowo zarejestrowanych jednostek w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców (75 podmiotów) jest wyższa od średniej w całym powiecie (55 podmiotów) i porównywalna ze średnią w regionie (77 podmiotów). Odsetek jednostek wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w 2009 był dwukrotnie wyższy (15,2%) niż w kolejnych latach (śr. 6,9%). Co miało miejsce zarówno w Bielsku Podlaskim, jak i powiecie bielskim, mniej obserwowane natomiast w regionie i całym kraju. Można założyć, że zróżnicowanie to ma związek ze strukturą branżową przedsiębiorstw na danym terenie.

Bielsk Podlaski wyróżnia się z pewnością pod względem struktury i funkcjonowania przedsiębiorstw. Efekty tego należy rozpatrywać również w kontekście niskiej stopy bezrobocia rejestrowanego, zarówno na tle województwa jak i kraju. W ostatnich szczęście latach stopa bezrobocia w powiecie bielskim w porównaniu z województwem była niższa średnio o 4,4 p.p., natomiast w skali ogólnopolskiej o 3,4 p.p. Rozwinięta gospodarczo struktura przekłada się również na wpływy podatkowe lokalnego budżetu, które w Bielsku Podlaskim są wyższe aniżeli w województwie.

Podsumowanie

W świetle przeprowadzonej analizy dotyczącej potencjału oraz aktywności miasta **Bielsk Podlaski** w zakresie wspierania przedsiębiorczości należy uznać, że badana jednostka samorządu terytorialnego wykazuje **cechy o dużej wartości rekomendacyjnej**. Ich identyfikacja przebiegała głównie w warstwie deklaratywnej, ale dokonana weryfikacja znalazła potwierdzenie w analizie danych statystycznych, doniesień prasowych, a także w treściach komunikacji zewnętrznej urzędu miasta Bielsk Podlaski.

Szczególną uwagę zwraca kilka elementów funkcjonowania miasta. Warto podkreślić **wysoki stopień zaangażowania i profesjonalizacji władz, które ze szczególną konsekwencją realizują politykę wspierania przedsiębiorczości**. Na potrzeby organizacji tego procesu wypracowano **pakiet dokumentów strategicznych**, które z jednej strony służą samej jednostce, z drugiej – pełnią istotną funkcję promocyjno-informacyjną dla podmiotów zewnętrznych. Zawartość merytoryczna opracowań, zwłaszcza strategii rozwoju, stanowić może istotną inspirację dla jednostek poszukujących dobrych praktyk w zakresie tworzenia standardów rozwojowych.

Kolejnym czynnikiem sprawczym sukcesu miasta jest **operacjonalizacja planów zawartych we wspomnianych dokumentach**. Urząd Miasta w Bielsku Podlaskim rzeczywiście mobilizuje się w aktywności na rzecz realizacji oznaczonych programów.

Na podstawie zaproponowanej typologii instrumentów wspierania przedsiębiorczości przez samorząd lokalny dokonano weryfikacji ich obecności w Bielsku. Przeprowadzone analizy dowiodły **szerokiego zakresu wykorzystywania instrumentów finansowych i niefinansowych** (choć nie wszystkie zidentyfikowane przez autora instrumenty oddziaływania odnaleziono w bielskiej praktyce).

Elementem wymagającym zaangażowania jest **podjęcie działań na rzecz wzrostu systematyczności i intensyfikacji dialogu władz miasta z lokalnymi przedstawicielami praktyki gospodarczej**. Głos przedstawicieli tego środowiska mógłby zasadniczo wesprzeć władze miasta w realizacji ambitnych planów rozwojowych. **Z pełnym przekonaniem można też zarekomendować przeprowadzenie badania na temat sposobu odbioru przez samych przedsiębiorców dotychczasowych form aktywności władz lokalnych na rzecz wspierania przedsiębiorczości – uruchamianych instrumentów i podejmowanych działań w zakresie tworzenia dogodnych warunków dla podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej**. Ponadto z uwagi na fakt, że gospodarczy sukces miasta w wielkiej mierze wynika z obecności na jego terenie dużych przedsiębiorstw, warto eksplorować zagadnienie czynników ich rozwoju i sukcesu.

W zakresie wykorzystania instrumentów o niefinansowym charakterze **szczególną uwagę zwracają inicjatywy gospodarcze, o dużym znaczeniu dla rozwoju przedsiębiorczości, w tym utworzenie podstrefy Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej dodatkowo wsparte aktywnością promocyjną ukierunkowaną na pozyskanie nowych inwestorów**. Nie bez znaczenia pozostaje fakt **prowadzenia przyjaznej, aczkolwiek odpowiedzialnej i wyważonej, lokalnej polityki podatkowej**. Jej szczególna wartość polega na stosowaniu konkurencyjnych stawek podatkowych. **Na sukces gospodarczy miasta Bielsk Podlaski wpływa, ponadto, racjonalna polityka inwestycyjna i rozwojowa ukierunkowana na wykorzystanie i wzmocnienie lokalnego potencjału**.

Poniższa tabela zawiera syntetyczne zestawienie instrumentów wspierania przedsiębiorczości i ich wykorzystanie w praktyce miasta Bielsk Podlaski.

Tabela 85. Instrumenty wspierania przedsiębiorczości i ich wykorzystanie na terenie Bielska Podlaskiego

NARZĘDZIA PLANISTYCZNE I EGZEKUCYJNE (DOKUMENTY) ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI			
L.p.	NAZWA DOKUMENTU	POSIADANE I WYKORZYSTYWANE	PLANOWANE
1	Strategia rozwoju miasta	TAK	
2	Strategie innego typu uwzględniające aspekt przedsiębiorczości	TAK	
3	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	TAK	
4	Lokalny program rozwoju przedsiębiorczości		NIE
NIEFINANSOWE INSTRUMENTY WSPIERANIA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI			
RODZAJ		WYKORZYSTYWANIE	NIEWYKORZYSTYWANE
5	inwestycje infrastrukturalne	TAK	
6	inwestycje drogowe	TAK	
7	inwestycje wodno-kanalizacyjne	TAK	
8	inwestycje	TAK	
9	promocja miasta	TAK	
10	współpraca międzynarodowa	TAK	
11	wyspecjalizowana jednostka promocji przedsiębiorczości		NIE
12	programy wsparcia lokalnych przedsiębiorstw		NIE
13	programy wsparcia lokalnych produktów lokalnych		NIE
14	konsultacje z lokalnym środowiskiem biznesowym		NIE
15	zakup usług od lokalnych dostawców	TAK	
16	bazy danych zawierające oferty inwestycyjne	TAK	
17	edukacja por-przedsiębiorcza		NIE
18	inwestycje oświatowe	TAK	
19	inkubator przedsiębiorczości		NIE
20	specjalna strefa ekonomiczna	TAK	
21	uzbrojenie terenów inwestycyjnych	TAK	
22	dostępność informacji dla inwestorów zewnętrznych i lokalnych na temat oferty inwestycyjnej i sytuacji gospodarczej miasta	TAK	
23	opis procedur administracyjnych związanych z procesem inwestycyjnym, w tym niezbędne kontakty w tym zakresie	TAK	
24	Poręczenia / pożyczki		NIE
25	współpraca międzyśrodowiskowa	TAK	
FINANSOWE INSTRUMENTY WSPIERANIA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI			
RODZAJ		WYKORZYSTYWANIE	NIEWYKORZYSTYWANE
26	ulgi i zwolnienia w stawce podatku od nieruchomości	TAK	
27	stawki podatku od nieruchomości niższe od maksymalnych	TAK	
28	stawki podatku od transportu niższe od maksymalnych	TAK	
29	ulgi i zwolnienia w polityce podatkowej	TAK	
30	aplikowanie o środki UE	TAK	

Źródło: opracowanie własne.

Dotychczasowy wysoki stopień wykorzystania (22 z 30 analizowanych w opracowaniu) instrumentów wspomagających rozwój lokalny może skutkować⁷⁷ osiągnięciem ponadprzeciętnego wskaźnika przedsiębiorczości na terenie miasta. W ostatnim dwudziestoleciu **liczba podmiotów gospodarki narodowej na terenie miasta zwiększyła się o 50%. Liczba podmiotów wpisana do**

⁷⁷ Teza powinna być zweryfikowana w ramach badań w populacji bielskich przedsiębiorstw.

rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. jest wyższa niż w województwie podlaskim. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, iż ta przewaga Bielska Podlaskiego rośnie wraz ze wzrostem wielkości przedsiębiorstw – jest największa w grupie przedsiębiorstw średnich i dużych.

Wynik ten wzmacnia fakt **systematycznego wzrostu liczby podmiotów gospodarczych prowadzonych w ramach spółek prawa handlowego.** Dodatkowo, co jest konsekwencją prowadzonej polityki lokalnej i zasługuje na szczególne wyróżnienie, na terenie Bielska Podlaskiego swoją siedzibę zlokalizowały także **przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego.** Poziom rozwoju gospodarczego miasta sprawia także, że na jego terenie mamy do czynienia z niższą, niż w województwie, a także w kraju, stopą bezrobocia rejestrowanego.

Bezwzględną wartością poziomu przedsiębiorczości w mieście jest zauważalny stopień jej **specjalizacji branżowej.** To ważne, że środowisko biznesowe przy wsparciu samorządu ogniskuje się wokół działalności konkretnego typu. To pozwala na konsolidację potencjału i skutkuje wzrostem pozycji konkurencyjnej. Wśród branż najsilniej reprezentowanych znalazły się przetwórstwo związane z produkcją artykułów spożywczych, produkcja odzieży i wyrobów tekstylnych oraz produkty metalowe i maszyny. Niekwestionowanym liderem pozostaje branża budowlana, której potencjał operacyjny już dawno pozwolił przekroczyć granice regionu i stał się znakiem rozpoznawczym Bielska Podlaskiego nie tylko w Polsce, ale i za granicą.

Bibliografia

Opracowania książkowe

1. Bończak-Kucharczyk E., Herbst K., Chmura K., *Jak władze lokalne mogą wspierać przedsiębiorczość*, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych Polska Fundacja Promocji Małych i średnich przedsiębiorstw, Warszawa 1998.
2. Gołębiowski G., Korolewska M. (red.), *Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości przez jednostki samorządu terytorialnego w Polsce. Raport z badań*. Biuro Analiz Sejmowych, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2013.
3. Jabłokow M. (oprac.), Mejsak R. (red. nauk.), *Katalog sektora podmiotów ekonomii społecznej gmin miejsko-wiejskich województwa podlaskiego 2011*, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Białystok 2011.
4. Matejun M., *Regionalne instrumenty wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw*, [w:] Adamik. A. (red.), *Współpraca małych i średnich przedsiębiorstw w regionie. Budowanie konkurencyjności firm i regionu*, Difin, Warszawa 2012.
5. Mejsak R., Siedlecki M., *Świadomość nt. ekonomii społecznej oraz potencjał predyspozycji do pracy w ekonomii społecznej w gminach miejsko-wiejskich woj. podlaskiego*, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Białystok 2011.
6. Ołdak-Bułańska K., *Aspekty społeczne w zamówieniach publicznych – podręcznik*, Urząd Zamówień Publicznych, Warszawa 2014.

Artykuły

1. Bem A., Skica T., *Rola samorządu terytorialnego w procesach stymulowania przedsiębiorczości*, „Studia Regionalne i Lokalne”, Nr 1(55), 2014.
2. Churski P., *Czynniki rozwoju regionalnego i polityka regionalna w Polsce w okresie integracji z Unią Europejską*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2008.
3. Czapiński J., *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a dobrobyt materialny: polski paradoks*, „Zarządzanie Publiczne”, nr 4, 2008.
4. Czapiński J., Panek T. (red.), *Diagnoza społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków*, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2015.
5. Dropek K., *Działania samorządu terytorialnego wspierające przedsiębiorczość w gminach województwa podlaskiego*, „Studia Oeconomica Posnaniensia”, nr 2 (263), vol.2, 2014.
6. Flieger M., *Ocena gminnych instrumentów wspierania przedsiębiorczości*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, zeszyt 1, Rok LXXI, 2009.
7. Huczek M., *Promocja gminy jako sposób wspierania lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego*, Zarządzanie i Marketing, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas”, nr 1, 2007.
8. Kamińska A., *Wpływ instytucji otoczenia biznesu na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w regionie lubelski*, Barometr Regionalny, nr(1)23, 2011.

9. Kirby D. A., *Creating Entrepreneurial Universities in the UK: Applying Entrepreneurship Theory to Practice*, "The Journal of Technology Transfer", nr 31(5), 2006.
10. Lira J., *Rozwój infrastruktury gospodarczej a wskaźniki przedsiębiorczości na obszarach wiejskich województwa wielkopolskiego w latach 2004-2012*, Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, Roczniki naukowe, tom XVI, zeszyt 6.
11. Sekuła A., *Inkubatory przedsiębiorczości formą wspierania MSP- z doświadczeń województwa pomorskiego i Elbląga*, „Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce”, Broł R. (red.), Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 46, Uniwersytet Ekonomiczny, Wrocław 2009.
12. Sierocińska K., *Kapitał społeczny, Definiowanie, pomiar i typy*, „Studia Ekonomiczne”, nr 1, (LXVIII) 2011.
13. Wołowiec T., *Finansowe instrumenty wspierania przedsiębiorczości przez gminy*, „Studia regionalne i lokalne”, nr 1(19), 2005.

Źródła internetowe

1. Dziemianowicz W., Kierzkowski T., Robert K., *Jak przygotować lokalny program rozwoju przedsiębiorczości, Poradnik dla gmin i powiatów*, PARP Warszawa 2003, <http://www.parp.gov.pl>
2. Gancarczyk M., Gancarczyk J., *Czynniki rozwoju przedsiębiorczości w województwie małopolskim*, Nowy Sącz 2007 <http://www.malopolskie.pl>
3. Kapusta F., *Poziom infrastruktury technicznej i społecznej jako indykator i stymulator rozwoju gospodarczego*, <https://www.ur.edu.pl>
4. Kotarski H., *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój województwa podkarpackiego*, <https://books.google.pl>
5. Krakowiak-Bal A., *Wpływ infrastruktury na rozwój przedsiębiorczości w gminach wiejskich wybranych powiatów województwa małopolskiego*, „Inżynieria Rolnicza”, nr 7(95), 2007, <http://ir.ptir.org>
6. Leszczewska K., *Zasoby kapitału ludzkiego a rozwój przedsiębiorczości w Polsce*, <https://www.ur.edu.pl>
7. Młokosiewicz M., *Kapitał społeczny w gospodarce XXI wieku*, <http://www.mikroekonomia.net>
8. Szaban J., *Rynek pracy w Polsce i w Unii Europejskiej*, Difin, Warszawa 2014, <http://cyfroteka.pl>
9. Raporty i dokumenty programowe
10. *Entrepreneurship Education at School in Europe, National strategies, Curricula and Learning Outcomes*, <http://eacea.ec.europa.eu>
11. *Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Bielsk Podlaski*, <http://www2.bielsk-podlaski.pl>
12. *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2011-2020*, <http://ks.mkidn.gov.pl>

13. *Strategia Rozwoju Miasta Bielsk Podlaski na lata 2011-2020*, <http://bip.um.bielsk.wrotapodlasia.pl>
14. *Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych miasta Bielsk Podlaski na lata 2014-2020*, <http://bip.um.bielsk.wrotapodlasia.pl>
15. *Umiejętności i kompetencje w zakresie przedsiębiorczości*, Raport dot. Polski z badania realizowanego w ramach Programu na rzecz Lokalnego Rozwoju Gospodarczego i Zatrudnienia (LEED) Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), <http://www.uj.edu.pl>

Źródła prawa

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej Dz.U.1997 nr 78, poz.483.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku *o samorządzie gminnym*, Dz. U. 1990 nr16 poz. 95 .594 (z późn. zm.)

Ustawa z dnia 15 listopada 1984 roku *o podatku rolnym*, Dz.U.1984 nr 52, poz.268 (z późn.zm)

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. *o podatkach i opłatach lokalnych*, Dz. U. 1991 nr 9 poz.31 (z późn.zm.)

Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, Dz. U. 2003 nr 80, poz.717 (z późn.zm.)

Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, Dz. U. 2003 nr 203 poz.1966 (z późn.zm.)

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – *Ordynacja podatkowa*, Dz. U. 1997 nr 137, poz.926 (z późn.zm.)

Uchwały Rady Miasta Bielsk Podlaski w zakresie planów zagospodarowania przestrzennego XLIX/325/14 28 października 2014 rok ;

XXII/138/12/ 29 sierpnia2012 rok;

XVI/101/12/ 31 stycznia 2011 rok;

XIV/86/11/ 29 listopada 2011 rok;

XXXIV/178/09/ 28 stycznia 2008 rok;

XXXIII/170/08/ 19 grudnia 2008 rok;

XXVII/130/08/ 12 sierpnia 2008 rok;

LII_266_06/ 28 marzec 2006 rok;

XLVIII_234_05/ 29 listopad 2005 rok;

XLVIII_233_05/ 29 listopad 2005 rok;

XLVIII_232_05/ 29 listopad 2005 rok;

XLVIII_231_05/ 29 listopad 2005 rok;

XXIII_139_00/ 23 sierpień 2000 rok;

XIX_119_00/ 12 kwiecień 2000 rok;

XIX_118_00/ 12 kwiecień 2000 rok;

XV_96_99/ 1 grudzień 1999 rok;

XI_74_99/ 31 sierpień 1999 rok;

XI_73_99/ 31 sierpień 1999 rok;

IX_53_99/ 27 maj 1999 rok;

IX_52_99/ 27 maj 1999 rok.

Spis rysunków

Rysunek 1. Mapa sieci komunikacyjnej woj. podlaskiego.....	27
Rysunek 2. Sieć lotnisk w Polsce	29
Rysunek 3. Lokalizacja spółdzielni socjalnych na terenie woj. podlaskiego.....	46

Spis tabel

Tabela 1. Bielsk podlaski na tle powiatu, województwa i kraju – podstawowe dane	8
Tabela 2. Ludność w Bielsku Podlaskim w latach 1995-2014	12
Tabela 3. Dynamika liczby ludności w latach 1995-2014 (1995=100)	12
Tabela 4. Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem	14
Tabela 5. Dynamika liczby ludności według wieku w latach 1995-2014 (1995=100)	15
Tabela 6. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	16
Tabela 7. Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	16
Tabela 8. Zawarte małżeństwa na 1000 ludności	17
Tabela 9. Przyrost naturalny w Bielsku Podlaskim w latach 1995-2014	17
Tabela 10. Saldo migracji na 1000 osób w Bielsku Podlaskim w latach 2003-2014	18
Tabela 11. Zmiana liczby ludności na 1000 mieszkańców w latach 2003-2014.....	19
Tabela 12. Ludność mieszkająca w miastach w wieku 13 lat i więcej wg poziomu wykształcenia w 2011 r.	20
Tabela 13. Pracujący na 1000 ludności w gminach powiatu bielskiego.....	21
Tabela 14. Pracujący na 1000 ludności w miastach powiatowych województwa podlaskiego..	21
Tabela 15. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem w gminach powiatu bielskiego(%)	22
Tabela 16. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem w miastach powiatowych województwa podlaskiego (%)	22
Tabela 17. Korzystający ze świadczeń rodzinnych dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny.....	23
Tabela 18. Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku (%).....	23
Tabela 19. Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku (%).....	24
Tabela 20. Przyciąganie pracowników przez miasto Bielsk Podlaski	25
Tabela 21. Długość dróg krajowych w obrębie Bielska Podlaskiego w 2013 roku.....	28
Tabela 22. Sieć wodociągowa w Bielsku Podlaskim.....	30
Tabela 23. Dostawcy wody w Bielsku Podlaskim	30
Tabela 24. Sieć kanalizacyjna w Bielsku Podlaskim.....	30
Tabela 25. Ścieki odprowadzone na terenie Bielska Podlaskiego w latach 2010-2014.....	31
Tabela 26. Stan infrastruktury i eksploatacji sieci komunalnej Bielska Podlaskiego	31
Tabela 27. Zużycie wody oraz oczyszczalnie ścieków na terenie Bielska Podlaskiego w latach 2010-2014	31
Tabela 28. Odpady komunalne z obszaru Bielska Podlaskiego w latach 2010-2014	32
Tabela 29. Udział przemysłu w gospodarce wodno-ściekowej na obszarze Bielska Podlaskiego	32
Tabela 30. Odbiorcy i zużycie energii elektrycznej w Bielsku Podlaskim	33
Tabela 31. Potencjalny wpływ realizacji zadań własnych samorządu terytorialnego na poziom przedsiębiorczości	36

Tabela 32. Zadania rady gminy w zakresie oddziaływania na przedsiębiorczość na podstawie art. 18 ust.2 ustawy o samorządzie gminnym vs potencjalny wpływ na rozwój przedsiębiorczości	37
Tabela 33. Mocne strony Bielska Podlaskiego, zawarte w SWOT strategii rozwoju miasta	41
Tabela 34. Słabe strony Bielska Podlaskiego, zawarte w SWOT strategii rozwoju miasta	42
Tabela 35. Zdiagnozowane w ramach analizy SWOT strategii rozwoju szanse rozwojowe Bielska Podlaskiego	43
Tabela 36. Zdiagnozowane w ramach analizy SWOT strategii rozwoju, zagrożenia rozwoju Bielska Podlaskiego	43
Tabela 37. Zestawienie aktualnych planów zagospodarowania przestrzennego w Bielsku Podlaskim w latach 2010-2014	47
Tabela 38. Udział wydatków na drogi publiczne w wydatkach ogółem (%)	50
Tabela 39. Wydatki majątkowe inwestycyjne z budżetu miasta Bielsk Podlaski na transport i łączność, gospodarkę komunalną i ochronę środowiska	50
Tabela 40. Projekty drogowe finansowane ze środków europejskich zrealizowane na terenie miasta Bielsk Podlaski	50
Tabela 41. Inwestycja w infrastrukturę gospodarowania odpadami w Bielsku Podlaskim	52
Tabela 42. Inwestycja związana z podniesieniem atrakcyjności inwestycyjnej Bielska Podlaskiego	52
Tabela 43. Zidentyfikowane formy aktywności promocyjnej Bielska Podlaskiego	55
Tabela 44. Tereny inwestycyjne miasta Bielsk Podlaski ulokowane na obszarze Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Suwałkach Podstrefa Bielsk Podlaski	62
Tabela 45. Dochody budżetowe (w tym własne) Bielska Podlaskiego w latach 2010-2014	67
Tabela 46. Dochody Bielska Podlaskiego (subwencja/dotacja) w latach 2010-2014	69
Tabela 47. Dochody Bielska Podlaskiego (finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych)	70
Tabela 48. Inwestycje współfinansowane ze środków UE realizowane na terenie miasta Bielsk Podlaski w perspektywie finansowej 2007-2013	71
Tabela 49. Wysokość podatku od nieruchomości w Bielsku Podlaskim w latach 2010-2015 (w %).	72
Tabela 50. Stawki podatku od nieruchomości w Bielsku Podlaskim i miastach sąsiednich w 2014 roku (%)	73
Tabela 51. Wysokość podatku od transportu w Bielsku Podlaskim w latach 2010-2015 (w zł)	73
Tabela 52. Stawki podatku od środków transportowych w Bielsku Podlaskim – porównanie w 2014 roku	74
Tabela 53. Dane roczne dotyczące handlu i gastronomii w Bielsku Podlaskim w latach 2010-2014.	74
Tabela 54. Umorzenia podatkowe w latach 2010-2014 w Bielsku Podlaskim	76
Tabela 55. Aktywność Bielska Podlaskiego w zakresie pozyskiwania funduszy z UE	77
Tabela 56. Ogólna wartość projektów realizowanych w Bielsku Podlaskim	78
Tabela 57. Wartość projektów dofinansowanych w Bielsku Podlaskim w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013	78
Tabela 58. Wartość projektów dofinansowanych w Bielsku Podlaskim w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007-2013	79
Tabela 59. Wartość projektów dofinansowanych w Bielsku Podlaskim w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013	79
Tabela 60. Wartość projektów dofinansowanych w Bielsku Podlaskim w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013	80

Tabela 61. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim wg sektorów własnościowych w latach 1995-2014.....	82
Tabela 62. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim wg klas wielkości	83
Tabela 63. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim wg klas wielkości (struktura w %)	83
Tabela 64. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim wg klas wielkości w roku 2014 (struktura w %)	84
Tabela 65. Podmioty gospodarki narodowej w mieście Bielsk Podlaski wg sekcji i działów PKD 2007 w roku 2014	85
Tabela 66. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim w roku 2014 (wg sekcji PKD 2007)	86
Tabela 67. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim w roku 2014 (wg sekcji i działów PKD 2007)	87
Tabela 68. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim w roku 2014 (wg grup rodzajów działalności PKD 2007)	89
Tabela 69. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim w roku 2014 (wg grup rodzajów działalności PKD 2007 (w %))	89
Tabela 70. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim w roku 2014 (wg formy prawnej PKD 2007)	90
Tabela 71. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w Bielsku Podlaskim w roku 2014 (wg sekcji PKD 2007)	90
Tabela 72. Podmioty nowo zarejestrowane i wyrejestrowane w Bielsku Podlaskim wg grup sekcji PKD 2007	91
Tabela 73. Podmioty nowo zarejestrowane w Bielsku Podlaskim wg sekcji i działów PKD	92
Tabela 74. Podmioty wyrejestrowane w Bielsku Podlaskim wg sekcji i działów PKD 2007	94
Tabela 75. Podmioty nowo zarejestrowane w Bielsku Podlaskim wg sektorów własnościowych	96
Tabela 76. Podmioty wyrejestrowane w Bielsku Podlaskim wg sektorów własnościowych i formy prawnej.....	96
Tabela 77. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności.....	97
Tabela 78. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim (nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności)	97
Tabela 79. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim (wyrejestrowanych z rejestru REGON na 10 tys. ludności)	98
Tabela 80. Udział podmiotów gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON.....	98
Tabela 81. Podmioty gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym.....	99
Tabela 82. Stopa bezrobocia rejestrowanego.....	100
Tabela 83. Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Bielsku Podlaskim (%)	100
Tabela 84. Dochody na 1 mieszkańca (PLN).....	100
Tabela 85. Instrumenty wspierania przedsiębiorczości i ich wykorzystanie na terenie Bielska Podlaskiego	104